

LES MURALLES TRESCENTISTES DE TARRAGONA: FINANÇAMENT, SUBJECTES FISCALS I PROBLEMES CONCOMITANTS*

JORDI MORELLÓ BAGET

Inst. Milà i Fontanals – CSIC (Barcelona)

RESUM

L'article aborda diferents aspectes relacionats amb el procés de construcció de les muralles de Tarragona durant el segle XIV. La cronologia abraça tot el període comprès entre el 1359, inici de les primeres intervencions realitzades a les muralles preexistents, fins gairebé el 1400, ara bé, els moments de màxima activitat constructiva es registren a la dècada de 1370, arran de les obres d'ampliació. Entre altres qüestions, com ara les concernents a l'administració de l'obra, es passa revista als diferents mitjans utilitzats pel municipi tarragoní per assegurar el seu finançament: els principals foren obtinguts dels impostos, tant dels indirectes (imposicions) com dels directes (talles), tot i que també es va recórrer a recursos d'altre índole, inclosos alguns de crediticis. Per altra banda, es donen a conèixer els principals problemes plantejats tocant a la contribució exigida als diferents grups de la ciutat (amb especial atenció al clergat i a la petita noblesa urbana) i de fora la ciutat. Contràriament al que s'ha postulat algun cop, cal circumscriure els contribuents del territori a dos grups: els habitants dels llocs directament dependents de la ciutat (Faldes) i els "terratinents" amb possessions al Territori. L'article s'acompanya de l'anàlisi de l'únic registre de talla que es conserva a Tarragona, la Passada de mur de 1428. A l'Apèndix figura una llista de tots els contribuents, classificats en funció de les quotes que tingueren adjudicades en aquesta talla.

ABSTRACT

This article deals with various aspects of the building process of Tarragona's 14th century walls. The chronology stretches from 1359, with the first interventions on the existing ancient walls, practically

* Aquest treball s'inscriu en el marc del Projecte d'Investigació titulat "Monarquía, ciudades y elites financieras en la Cataluña bajomedieval" (HAR2008-04772), finançat per la D.G.I. del Ministerio de Ciencia e Innovación, sota la direcció de Pere Verdés Pijuan; i també en el marc del Grup de Recerca de la Generalitat de Catalunya: *Renda feudal i fiscalitat a la Catalunya baixmedieval* (2009SGR 1367), del qual n'és responsable màxim Manuel Sánchez Martínez.

Sigles utilitzades en aquest treball: ACA =Arxiu de la Corona d'Aragó (C =Cancelleria); AHAT =Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (Reg. Neg. =Registra Negotiorum); AHPT =Arxiu Històric Provincial de Tarragona; AHCR =Arxiu Històric Comarcal de Reus.

up until 1400, but the maximum activity is recorded during the decade of 1370, as a result of the extension works. Amongst other questions, such as those related to the management of the works, the author studies the various means used by the municipality of Tarragona to secure financing: the main sources were indirect taxes ("imposicions") as well as direct taxes ("talles"), but other instruments were also used, including some forms of credit. Apart from this, the author also deals with the main problems arising from the contribution demanded of some groups of the city (with special attention to the clergy and the urban gentry) and also outside of the city. Despite other thesis put forward on some occasions, the only extra-urban groups to be taxed for the city walls were two: the inhabitants of those localities depending directly on the city ("Faldes") and the landowners with possessions in the so-called "Territori de Tarragona". The article is accompanied by an analysis of the only fiscal record that has survived in Tarragona, that of the "passada del mur" of 1428. In the Appendix there is a list of all the taxpayers classified according to the quota attributed to each one of them.

Paraules clau: jurisdicció, administració, finances, fiscalitat, conflictes, contribuents.

Key words: jurisdiction, management, finances, taxation, conflicts, taxpayers.

Les grans obres d'emmurallament iniciades a l'època de Pere el Cerimoniós (1336-1386) s'associen amb el clima bèl·lic que marcà una bona part del seu regnat. De fet, tota la segona meitat del segle XIV es correspon amb un cicle bèl·lic, que portà a una intensificació de la fiscalitat municipal, ja fos per pagar les demandes de la monarquia i altres necessitats, entre les quals figura el tema de l'emmurallament, o bé per pagar el creixent volum de deute contret per la impossibilitat de fer front, de manera immediata, a totes les despeses.

L'esmentat cicle bèl·lic tingué el seu moment més àlgid durant la denominada guerra dels Dos Peres (1356-1366). En el decurs d'aquesta contesa, no sols les zones frontereres amb Castella patiren les conseqüències devastadores de les successives incursions realitzades per l'exèrcit de Pere el Cruel, sinó també les poblacions de la façana marítima, arran dels atacs de l'armada castellana. Aquest fou el cas de les comarques tarragonines, com es féu palès el juny del 1359 a la zona de Barenys¹. La lluita acabà derivant en una guerra civil al regne veí, després que el bastard Enric de Trastàmara, aliat de Pere el Cerimoniós, es dirigís cap a Castella, seguit d'un exèrcit de mercenaris sota el comandament del mariscal Bertrand Duguesclin –les famoses Companyies Blanques–, que

1. De resultes de la topada que es produí en aquest lloc de la costa, calgué atendre alguns ferits d'entre les files de l'host del Camp. El 9 de juliol, la flota enemiga es presentà davant de Barcelona, però la mobilització de les forces ciutadanes frustrà qualsevol intent de desembarcament; vegeu més detalls a X. HERNÁNDEZ, *Història militar de Catalunya. II. Temps de conquesta*, Barcelona, 2002, pp. 153-155. Tot i la crida realitzada pel rei, l'arquebisbe Pere de Clasquerí impedí que les hosts del Camp anessin a defensar Barcelona, amb el pretext de no voler deixar el territori de la seva senyoria indefens; cf. E. FORT, *Notícia històrica d'una singular institució medieval: la comunitat de pobles del Camp de Tàrragona*, Barcelona, 1975, p. 75. Arran d'aquesta ofensiva castellana, que també afectà l'illa d'Eivissa, senyoriu de l'arquebisbe de Tarragona, Pere el Cerimoniós decidí organitzar una armada per tal de conjurar noves amenaces per mar.

creuà el Principat, amb escala inclosa al Camp de Tarragona. El trànsit d'aquest important exèrcit per la nostra contrada (entre els mesos de gener i febrer de 1366), encara que es tractés de forces "amigues" del rei d'Aragó, havia de provocar certa inquietud entre la població camperola; si més no, calgué reprimir alguns actes de pillatge comesos a Valls². Ambdós episodis, l'atac al litoral i el trànsit pel territori de companyies estrangeres —just al començament i al final d'aquella guerra—, són exponents del clima d'inseguretat que es vivia al país, cosa que, lluny d'esvair-se, continuà latent per raons diverses. En aquest sentit, tampoc podem passar per alt el fet que el Camp de Tarragona es convertís, ja pel que fa a la dècada de 1370, en un petit camp de batalla, on monarquia i mitra es disputaren la preeminència jurisdiccional sobre el territori³.

Durant tot el darrer terç del segle XIV, es registren noves alarmes provocades per incursions realitzades des del nord del Principat per diferents forces enemigues del rei d'Aragó⁴. Aquestes incursions mai arribaren a afectar de forma directa el Camp de Tarragona (com a molt, aconseguiren apropar-se fins a les proximitats de Lleida); tot i així, qualsevol alarma comportava prendre mesures de caràcter preventiu, pel que fa a les convocatòries de l'host del Camp o també pel que fa a la provisió d'armes i al reforçament de les fortificacions⁵.

2. Segons Morera, aquesta força militar acampà als afores de la ciutat. Prèviament, l'arquebisbe Pere de Clasquerí havia ordenat als cònsols, a títol preventiu, de fer llevar tots els destorbs de les muralles —aleshores en procés de reconstrucció— per tal de facilitar la mobilitat dels defensors. Per altra banda, s'obligà a les viles del Camp a contribuir al manteniment d'aquest exèrcit mitjançant algunes prestacions en espècie; ens hi hem referit a J. MORELLÓ, *Fiscalitat i deute públic en dues viles del Camp de Tarragona: Reus i Valls (segles XIV- XV)*, Barcelona, 2001, p. 184). Mentrestant, tingué lloc un parlament a Valls convocat pel rei, on hi assistí l'arquebisbe, juntament amb el comte de Trastàmara i altres caps principals d'aquell exèrcit. Fou aleshores quan es produïren alguns incidents, a propòsit de presumptes robatoris comesos per alguns soldats castellans; cf. E. MORERA, *Tarragona cristiana*, II, Tarragona, 1982², p. 502 i ss.; F. PUIGJANER, *Historia de la vila de Valls desde su fundación hasta nuestros días*, Valls, 1881 (reed. 1981), p. 80 i ss.

3. Concretament, hauríem de referir-nos al xoc que es produí el 1374 a Vilafortuny, on l'host del Camp, que fou convocada per l'autoritat eclesiàstica, obtingué una victòria sobre les forces reialistes. Així mateix, també calgué acudir en defensa de Vilaverd (localitat pertanyent a l'arquebisbe) davant l'atac de l'host reial de Montblanc. De nou es produïren moviments armats el 1386, quan l'exèrcit reialista ocupà Constantí i intentà fer el mateix assetjant Valls, però sense èxit; entre d'altres, vegeu J. MORELLÓ, "Fiscalitat i poder jurisdiccional: el cas de l'Església de Tarragona (s. XIV-XV)", *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, XIV (2003), pp. 43-67.

4. Tenint, en cada cas, diferents protagonistes: per exemple, el 1374 fou l'intent d'invasió protagonitzat per l'infant Jaume de Mallorca des del Rosselló; el 1385, arran de la revolta del comte d'Empúries, que també comptà amb algun ajut des de terres ultrapirinenques; el 1389, per l'entrada de les tropes del comte d'Armanyac; el 1396, per la invasió del comte de Foix, que reclamava drets sobre el tron d'Aragó. En la majoria de casos, aquestes incursions implicaren una lleva general d'homes mitjançant la invocació del famós usatge *Princeps Namque*, que no a tot arreu pogué ser executat amb la celeritat que la situació de perill requeria o a causa també de l'oposició d'alguns senyors gelosos de les seves prerrogatives, com veurem després tocant al posicionament adaptat per l'arquebisbe de Tarragona.

Durant aquesta època, moltes ciutats i viles de Catalunya estigueren immerses en una frenètica activitat constructiva. La reforma de les seves defenses aviat passà a adquirir una major envergadura de la que s'havia previst en un començament. Nogensmenys, si les primeres actuacions dutes a terme tingueren com a única pretensió reforçar els murs antics –sense alterar, per tant, el perímetre dels recintes murallístics que ja hi havia–, en un segon moment s'optà per aixecar nous llenços de muralles –amb la corresponent inclusió de barris fins aleshores situats extramurs– que, a més, havien de superar en solidesa les estructures preexistents, a partir, posem per cas, de la utilització de materials més resistents o bé excavant “valls” més amples i de major fondària. Les noves defenses, com assenyalava Pere Verdés, implicaren un major esforç constructiu, organitzatiu i econòmic en relació amb els possibles precedents de muralles gòtiques⁶. Naturalment, a molts llocs de Catalunya, aquests treballs de fortificació tingueren una durada més que considerable, per tal com es perllongaren al llarg de varies dècades, ben bé fins a principis del segle XV⁷.

L'època coincideix més o menys amb la fi de l'esmentat cicle bèl·lic, ja que, a partir d'aleshores, també es produí una davallada de la pressió fiscal de la monarquia, amb la qual cosa s'encetà un període intermedi que havia de durar fins a l'inici de la guerra civil catalana, ja pel que fa, doncs, a la segona meitat de l'esmentat segle⁸.

5. A nivell de context, vegeu D. PIÑOL, “Guerras i postguerras en la documentació municipal: el Camp de Tarragona a l'Edat Mitjana”, dins J. FONTANA (coord.), *Segon Congrés Recerques: Enfrontaments civils: postguerras i reconstruccions (Lleida, 10-12 d'abril 2002)*, vol. I, Lleida, 2002, pp. 75-82.

6. Cf. P. VERDÉS, “Els processos d'emmurallament”, dins *L'art gòtic a Catalunya: Arquitectura. III. Dels palaus a les masies*, Barcelona, 2003, pp. 130-137. Les referències són abundoses; en destaquem només algunes de les més generals: M. RIU, “L'arquitectura militar i l'urbanisme a l'època de Pere el Cerimoniós, 1336-1387”, dins *Pere el Cerimoniós i la seva època*, Barcelona, 1989, pp. 193-202; Ll. CORTADA, *Estructures territorials, urbanisme i arquitectura poliorcètica a la Catalunya preindustrial. I. De l'Antiguitat al segle XVII*, 1998; també M.^aT. FERRER, “La organización militar en Cataluña en la Edad Media”, *Revista de historia militar*, núm. Extra (2001,) pp. 119-222; X. HERNÁNDEZ, *Història militar de Catalunya...* cit., p. 224 i ss.; i diferents articles publicats a les *Actes del I Congrés d'arqueologia medieval i moderna de Catalunya*, Barcelona, 2000. Com a estudi més recent cal citar el de J. VIDAL, *Les obres de la ciutat. L'activitat constructiva de la Universitat de Tortosa a la baixa edat mitjana*, Barcelona, 2008, espec. a partir de la p. 121; ÍDEM, “Unes notes sobre arquitectura defensiva a la Tortosa medieval”, *Recerca*, 11 (2007), pp. 43-112.

7. I és que, al començament d'aquest segle, molts indrets encara no havien completat l'emmurallament; cf. P. VERDÉS, “Els processos d'emmurallament cit.”, p. 137.

8. Això comportà una nova intensificació de la fiscalitat municipal, en certa manera a imatge i semblança del que havia succeït a la segona meitat del segle XIV. Sobre això, vegeu P. VERDÉS, “La Guerra Civil Catalana i l'inici d'un nou cicle fiscal (Cervera, 1465-1516)”, dins J. FONTANA (coord.), *Segon Congrés Recerques...* cit., vol. I, Lleida, 2002, pp. 128-144; també J. MORELLÓ, “Les tècniques de repartició fiscal en una vila del Camp de Tarragona: Reus en el període 1462-1480”, dins *El poder real en la Corona de Aragón (Siglos XIV-XVI). XV Congreso de Historia de la Corona de Aragón (tomo I/Vol. 4)*, Zaragoza, 1997, pp. 191-202.

El tema de l'emmurallament trascendeix l'àmbit estrictament local. De fet, la funció d'aquestes noves muralles no sols era la protecció de la població urbana; també els habitants del territori circumdant podien gaudir de la seva protecció, en aquest cas, en virtut de l'anomenat "dret de recollita", que inicialment es pogué adreçar a qualsevol persona que volgués cercar refugi rere les muralles de la principal plaça forta de la zona⁹. A l'hora d'exigir contribucions fiscals per costejar el cost de les obres, no sols es va recórrer a la població local, sinó també a diferents grups de població extraurbana.

En el meu parer, l'estudi dels processos d'emmurallament no hauria de limitar-se als aspectes arquitectònics, militars o urbanístics, que són els que generalment han atret més l'atenció dels estudiosos. De fet, hi ha moltes altres qüestions implicades que, tanmateix, no solen ser objecte de consideració o molt poc. Tot seguit, n'indiquem algunes:

- el marc jurisdiccional, almenys quan es tracta d'àmbits compartits entre la monarquia i altres senyors (laics o eclesiàstics), per tot allò que es refereix a les competències reconegudes o disputades pels diferents titulars de la jurisdicció;
- el sistema d'administració de l'obra, així pel que fa al funcionament de les obrieres creades *ad hoc* i a les formes d'organització del treball i de la mà d'obra utilitzada en tot el procés de construcció;
- els aspectes financers de l'obra, tant pel que fa a la despesa generada i la seva importància (en el marc, si pot ser, de les finances globals del municipi estudiat) com també pel que fa a la captació de diferents tipus d'ingressos per fer-hi front;
- la fiscalitat més directament associada a la reforma de les muralles: impostos utilitzats en el finançament de l'obra, persones sotmeses a contribució i problemes plantejats a propòsit d'aquestes mateixes exaccions.

De cara a poder aprofundir en totes aquestes qüestions, importen molt més les fonts escrites que les arqueològiques. Les fonts documentals, tant les publicades com les no publicades, són, en el cas de Tarragona, bastant abundoses i proporcionen valuosa informació per treure a la llum molts aspectes referents a la forma d'organització i d'administració, tant dels recursos com de les despeses, a què donà lloc la construcció d'aquelles muralles, més enllà, doncs, dels aspectes urbanístics i arquitectònics¹⁰. En aquest treball, intentaré oferir una visió dife-

9. Castells, ciutats i viles amurallades tenien privilegis de "recollita" en relació amb tots aquells llocs que en temps de guerra podien anar a refugiar-se dins dels seus murs i contribuir en la seva defensa; cf. M.ª T. FERRER, "La organización militar... cit.", p. 151.

10. La principal font de referència són les Actes del Consell: fins al moment s'han editat diversos volums (dins la Col·lecció de documents de l'Arxiu Històric Municipal de Tarragona): 1358-1360 (vol. 2); 1369 / 1374-1375 (vol. 3); 1378-1379 / 1383-1384 (vol. 4); 1384-1385 / 1385-1386 (vol. 5); 1386-1387 / 1387-1388 (vol. 6); 1388-1389 / 1393-1395 (vol. 7); 1396 (vol. 10); 1397-1399 / 1399-1400 (vol. 8); 1400-1401 / 1401-1402 (vol. 13) [per tal de simplificar les referències bibliogràfi-

rent i un xic alternativa respecte de tot el que afecta al tema de l'emmurallament per a l'època que aquí ens interessa¹¹; per damunt de tot, m'ocuparé dels aspectes fiscals i financers¹².

1. UNA PRIMERA QÜESTIÓ: LA DISPUTA SENYORIAL COM A TELÓ DE FONS

Les ordres d'emmurallament de les ciutats i viles foren emeses, en primera instància, per la monarquia mitjançant una sèrie de decrets generals, com a tals afectant tot l'àmbit del Principat. Ara bé, en el cas de Tarragona, aquests decrets topaven amb el mur infranquejable de l'arquebisbe, el qual no es cansava d'invocar la comuna jurisdicció que monarquia i mitra exercien sobre la Ciutat i el Camp. En tot el que afectés als habitants de la senyoria eclesiàstica, el rei no podia actuar de forma unilateral; altrament, tot es convertia en un camí d'obstacles. En aquest sentit, sortia més a compte actuar plegats. El 1363 encara existia una bona entesa entre ambdós dignataris: així, el març d'aquest any,

ques a peu de nota, ens hi referirem únicament amb el número del volum i de les pàgines]. A partir de l'exercici 1383-1384, s'inclouen els albarans dels clavaris, concernents a les despeses municipals; vegeu D. PIÑOL – M. SANMARTÍ, “Los libros de cuentas municipales de Tarragona en el siglo XIV”, dins *II Jornadas de archivos municipales de Cantabria*, Santander, 1999, pp. 113-121. Altres fonts documentals publicades són: J. ARNALL, “Documents de Pere el Ceremoniós referents a Tarragona i conservats en el seu Arxiu Històric Provincial”, *Quaderns d'història tarraconense*, IV (1984), pp. 51-130; *Repertori municipal de Tarragona*, vol. 9, Tarragona, 1993; S. RAMON – F.X. RICOMÀ (eds.), *Índex Vell. Índex dels documents de l'arxiu de l'Arquebisbe* (1679), Tarragona, 1997; I. COMPANYYS – J. PIQUÉ, *Catàleg de les cartes reials i dels lloctinents generals* (1321-1734), Tarragona, 1999; I. COMPANYYS, *Catàleg de la col·lecció de pergamins de l'Ajuntament de Tarragona dipositats a l'Arxiu Històric de Tarragona*, Tarragona, 2009. En canvi, roman inèdit l'anomenat Llibre de la Corretja, conservat a l'AHAT, que ofereix un recull miscel·lani de documents.

11. L'estudi més recent és el de J. MENCHÓN – J. MASSÓ, *Les muralles de Tarragona. Defenses i fortificacions de la ciutat. Segles II aC.-XX d.C.*, Tarragona, 1998, al qual ens haurem de remetre bastant sovint. També l'apartat signat per J. MENCHÓN – LL. PIÑOL, “La ciutat de Tarragona”, dins *L'art gòtic a Catalunya*, III, Barcelona, 2003, pp. 63-67; així mateix, J. MENCHÓN – I. TEIXELL, “Aportacions a l'estudi de les fortificacions medievals a les comarques tarragonines”, dins *Actes del I Congrés d'Arqueologia... cit.*, pp. 378-386, que inclou breus consideracions sobre les muralles de Constantí, Reus i Tarragona.

12. La historiografia francesa és tot un referent en l'estudi dels aspectes financers i fiscals dels processos d'emmurallament. Com a botó de mostra, podem esmentar els següents treballs: Ph. CONTAMINE, “Les fortifications urbaines en France à la fin du Moyen Age: aspects financiers et économiques”, *Revue historique*, 260 (1978), pp. 23-47; A. RIGAUDIÈRE, “Le financement des fortifications urbaines en France du milieu du XIV siècle à la fin du XV siècle”, *Revue historique*, 273 (1985), pp. 19-95; G. BUTAUD, “Le coût de la guerre et de la défense dans les villes au bas Moyen Age: l'exemple de la France du Midi et de l'Italie”, dins D. MENJOT – M. SÁNCHEZ (coord.), *La fiscalité des villes au Moyen Âge (Occident méditerranéen)*. 3. *La redistribution de l'impôt*, Toulouse, 2002, pp. 235-265. Podeu veure també Ch. ALLMAND, “Taxation in medieval England: the example of murage”, dins AADD, *Villes, bonnes villes, cités et capitales. Mélanges offerts à Bernard Chevalier*, Tours, 1989, pp. 223-230.

mentre s'estaven celebrant les corts de Montsó, el patriarca d'Antioquia (títol que ostentava l'arquebisbe Pere de Clasquerí) cursà, des d'aquesta mateixa vila aragonesa, dues ordres adreçades a la ciutat i altres llocs del Camp de Tarragona perquè es fortifiquessin, amb la qual cosa no feia res més que secundar la política militar del rei.

Durant els primers anys, Pere de Clasquerí va estar força actiu dirigint les operacions endegades –si no personalment, a través d'alguns dels seus oficials–, tant a la ciutat com en altres llocs de la seva senyoria¹³. L'arquebisbe semblava portar tota la iniciativa i, des d'aquest punt de vista, difícilment havia d'acceptar ingerències d'altri. Així, quan el 1366, l'infant Joan, amb funcions de procurador general, vingué personalment a Tarragona, i passà a dictar ordres als veguers de la ciutat –tant al reial com a l'eclesiàstic– referents a les obres de fortificació, la resposta immediata del prelat fou oposar-s'hi, bo i considerant que tal manera de fer lesionava la jurisdicció comuna¹⁴. Segons es declara a propòsit d'aquest episodi, a qui corresponia prendre decisions més directes sobre la fàbrica era a l'arquebisbe, com a senyor preeminent. Davant això, el rei es mostrà conciliador, talment fos per evitar endinsar-se en una dinàmica interminable de mutus retrets; així, doncs, s'avingué a reconèixer que només l'arquebisbe, com a senyor que era de la ciutat, tenia potestat per dictar disposicions sobre les fortificacions; no obstant això, fou convingut que totes les penes que ja havien estat imposades restarien a les mans dels dos veguers, com a forma de preservar els drets de cada senyor¹⁵.

Així doncs, semblava que la monarquia havia de quedar relegada, en tot aquest afer, a un segon pla. De fet, l'únic indret, on l'arquebisbe no hi tenia res a dir, era al castell que que hi havia contigu al mur de llevant, a l'edifici de l'antic pretori¹⁶.

13. En les seves absències, l'arquebisbe podia nomenar delegats perquè se n'ocupessin, com així va fer el 1364 en la persona del noble Ricard de Talarn; cf. Llibre de la Corretja, doc. núm. 184. En el cas de les viles del Camp, si seguim Fort, l'ordre de fortificació fou cursada pel noble Guillem d'Argentona com a procurador general de l'arquebisbe; cf. E. FORT, *Notícia històrica... cit.*, p. 79. A propòsit d'això, algunes viles presentaren apel·lacions contra les penes imposades en aquelles ordinations, i fins i tot aconseguiren que fossin revocades.

14. S'hi referia E. MORERA, *Tarragona cristiana*, II, p. 507.

15. Cf. Llibre de la Corretja, doc. núm. 201, que es troba encapçalat pel següent titular: "littera regis in qua confitetur archiepiscopus esse dominum civitatis ad eumque pertinere onus reparandi muros"; també M. MARÍ, *Exposició cronològicohistòrica dels noms i dels fets dels arquebisbes de Tarragona*, II, Tarragona, 1999, p. 140, doc. XXXI de l'Apèndix.

16. Naturalment, també aquest castell fou objecte d'intervencions arquitectòniques en aquesta època, segons també queda recollit al llibre d'I. COMPANYY – N. MONTARDIT, *El castell del Rei en temps de Jaume II. Edició comentada dels llibres de comptes de l'obra (1313-1317)*, Tarragona, 1995. En el cas de Tortosa, les obres del castell de la Suda eren de la sola incumbència del rei, de manera que la ciutat en quedava al marge; cf. J. VIDAL, "Unes notes sobre arquitectura defensiva... cit.", p. 61.

Al marge de les obres, un altre terreny on ambdós poders podien confluïr era el fiscal. En principi, només el monarca tenia potestat per atorgar al municipi el dret a collir impositons (impostos indirectes sobre el consum i el comerç) per raons diverses, entre les quals també va ser contemplat el finançament de l'obra de la muralla. En aquestes concessions, el rei fixava les condicions, per exemple tocant al destí i l'ús que poguessin fer els rectors municipals del producte de la recaptació¹⁷; igualment, era potestat seva anul·lar qualsevol d'aquestes concessions, pel motiu que fos, com així succeí en una ocasió (ho veurem més endavant). Tanmateix, també la mitra volgué tenir un rol en aquest àmbit d'actuació, com un senyal més de reconeixement de la seva senyoria, si més no, des del moment que passà a considerar que havia de ratificar aquells privilegis reials. Durant un temps, el municipi tarragoní, cada vegada que necessità obtenir una concessió d'aquest tipus, va haver de comptar amb el vistiplau d'un i altre senyor.

2. CRONOLOGIA: INICI I DURADA DE L'OBRA

Com es declarava en una Acta del Consell de 1359, les muralles eren de la ciutat ("cum muri sint civitatis")¹⁸, per la qual cosa corresponia al govern ciutadà assumir com a cosa pròpia tot el referent a l'execució de l'obra, si bé seguint les directrius de les més altes instàncies, ja vinguessin de la part del rei o més aviat, com acabem de veure a l'apartat anterior, de la part de l'arquebisbe.

L'esmentat any es pot considerar com el punt d'inici del procés d'emmurallament. Així, el 15 d'abril, els cònsols de la ciutat postulaven davant el Consell la necessitat d'emprendre alguna acció tocant a les muralles¹⁹. El 28 de maig es creà una comissió mixta configurada per tres eclesiàstics elegits per l'arquebisbe i cinc prohoms elegits per part ciutadana, per ocupar-se de la reparació de les muralles, seguit del nomenament, el 7 de juny, d'altres prohoms, els quals havien de fer els preparatius i tot el que fos necessari tocant a la reforma de les muralles²⁰. Ja a finals d'aquell any, es donà ordre d'intervenir en tot el perímetre de la muralla: "que los murs tots de la ciutat se hobren bé e diligentment"²¹. De moment, no hi havia cap intenció d'aixecar nous trams de muralla, sinó tan sols tenir cura de l'arranjament dels preexistents.

17. Com es veurà, una altra d'aquestes condicions fou obligar a la ciutat a lliurar a l'erari reial una part de la recaptació d'aquests impostos per ajudar a finançar la reforma del Castell Reial.

18. Cf. Actes, vol. 2, p. 66.

19. Cf. Actes, vol. 2, pp. 76-77. Potser ja aleshores es tenien notícies sobre l'aproximació de l'estol castellà, cosa que faria més imperiosa qualsevol acció preventiva.

20. Cf. Actes, vol. 2, pp. 84-87 i 93.

21. Cf. Actes, vol. 2, p. 140. Tot això a banda d'altres actuacions tocant a les portes dels portals i a la posterior reconstrucció d'un pont.

Del 1360 és l'ordre reial de fortificar les ciutats i viles pròximes al litoral. Això concernia Tarragona, però també altres llocs costaners com Cambrils. De fet, hauria estat aquesta vila de reialenc la primera a rebre una ordre d'aquest tipus; si més no, ja el 1354 –abans, per tant, de la guerra amb Castella–, es parlava de la necessitat d'endegar reparacions en alguns trams de la seva muralla²². Pel que sembla, la meitat de la despesa havia de ser sufragada pels veïns directament afectats, aquells que tenien vivendes adossades al mur, mentre que l'altra meitat aniria a càrrec del municipi²³. El 1359, no gaire després de l'atac de l'estol castellà, el rei de nou urgí a tirar endavant aquella reparació, a l'hora que instava a posar-hi guaites de nit, cosa que suscità les queixes dels homes de Montbrió –un dels llocs pertanyents al terme d'aquella vila–, que refusaven contribuir-hi, si més no pel que fa a les prestacions personals que els eren exigides²⁴. Tal enfrontament marca un precedent del tipus de problemes que trobarem plantejats després pel que fa a les muralles ciutadanes.

Obviament, la ciutat de Tarragona, a tenor del seu passat romà, tenia muralles molt més sòlides, en comparació amb els closos de les viles del Camp²⁵. Seguint Morera, el 1361, arran d'una nova alarma referent a un possible atac de l'esquadra castellana, es dugué a terme un reconeixement de les fortificacions i, entre altres mesures, es procedí a la construcció d'estructures defensives de caire provisional (barreres)²⁶. Atenent, però, al curs que tingué aquest conflicte als següents anys, hom considerà que el perill també podia provenir de terra endins, o sigui, de les fronteres de la Corona d'Aragó amb Castella, d'aquí que les ordres de fortificació es fessin extensives a altres poblacions de l'interior. El 1363 l'arquebisbe, al mateix temps que urgia als cònsols de la ciutat a reactivar la reparació de la muralla tarragonina, també donà ordre a les viles del Camp perquè es fortifiquessin. En concret, aquesta ordre anava adreçada als llocs més

22. J. Menchón indica que diverses poblacions del Camp tenien muralles ja des del segle XIII, citant, concretament, el cas de Cambrils i també de Montbrió (?); cf. J. MENCHÓN, "Les muralles del Camp i la regió de Tarragona", dins AADD, *L'art gòtic a Catalunya*, III, p. 142.

23. ACA, C, reg. 1021, fol. 17v. Com altres viles de la comarca, cal imaginar-se el Cambrils d'aquesta època com una vila closa, amb muralles contigües a les cases dels veïns.

24. Aquesta qüestió restà a l'espera de poder ser resolta per mitjà d'un dictamen judicial; AHAT, Reg. Neg., fol. 139r; 21-VIII-1359. Posteriorment, segons una sentència reial de 1405, els homes d'aquest lloc foren eximits de contribuir a la fortificació i guaites de Cambrils, ratificant en això una antiga disposició de Jaume I; cf. M. RIBAS, *Història de Montbrió del Camp*, vol. I, Reus, 1990 (reed.), pp. 30-33.

25. Tocant a la hipotètica configuració de les muralles pregòtiques de Reus, vegeu J. MORELLÓ, *Reus i la muralla del segle XIV: procés constructiu i finançament de l'obra*, Reus, 2003, pp. 11-22; i, en el cas de Valls, F. MURILLO, "L'evolució urbanística de la vila", dins Joan PAPELL (coord.), *Valls i la seva història. III. Edat Mitjana: del buit a la plenitud*, Valls, 2006, pp. 233-234.

26. Vegeu E. MORERA, *Tarragona cristiana*, II, p. 474.

poblats del Camp, com la Selva, Reus, Valls, Alcover i Constantí, a banda de Tamarit²⁷. Tots aquests llocs havien de ser “murats” i “vallejats”, segons queda expressat al mateix document. Altres localitats s’hi haurien afegit més tard, com Alforja, on es considerava que una obra d’aquest tipus no es podia fer de la nit al dia; així, segons es declarava el 1369, “aquesta obra serà de tan gran durada que de present no pot ni poria servir a salvament del dit loch, com no poria ésser acabada”; davant això, fou acordat que de moment únicament es treballaria a l’àmbit del castell²⁸.

El 1370, en el marc de les corts celebrades a Tarragona, precisament, el rei insistia novament en la necessitat de tirar endavant les fortificacions de les ciutats i viles del Principat²⁹, cosa que fa sospitar que molts llocs havien fet poc en aquest sentit. De nou el 1374, arran de l’intent d’invasió protagonitzat per l’infant Jaume de Mallorca, es dictà una ordre general de fortificació; en aquestes circumstàncies es deia, al setembre, que “la ciutat de Tarragona haja mester de necessitat que les obres dels dits murs ivaçosament se facen e-s complequen, per ço com és perill en la triga...”³⁰. A instàncies del capità de la Ciutat i el Camp, s’ordenà redactar uns capítols relatius a la fortificació de la ciutat; malauradament, ignorem quin seria el seu contingut³¹. Tot plegat, ens mostra que l’obra es va anar desenvolupant a diferents ritmes, si bé el moment de major intensitat s’hauria assolit, justament, a la dècada de 1370³².

Desenvolupament de l’obra

A banda de les reparacions efectuades sobre l’antiga muralla –procés iniciat, com hem vist, el 1359–, la principal tasca de remodelació de l’estructura defensiva tarragonina fou l’ampliació realitzada a la part baixa de la ciutat, cosa que permeté la inclusió de la zona dita del Corral. Efectivament, hom acometé la construcció d’un nou mur “sots lo Corral”, al llarg de l’actual Rambla Vella. Si fem cas de Morera, ja a partir del 1363 es plantejà una possible ampliació del

27. Si més no, són les localitats que apareixen esmentades en aquest decret, al qual hi feia referència E. MORERA, *Tarragona cristiana*, II, p. 485.

28. AHAT, Reg. Neg. (1369), fol. 2r. Es té constància d’unes ordinacions fetes a instàncies de l’arquebisbe tocant a la implementació de diferents mesures de defensa i a la reparació de les muralles d’aquest lloc de la seva senyoria; cf. F. CORTIELLA – P. ANGUERA, *Història d’Alforja*, Alforja, 1986, p. 49.

29. Cf. E. MORERA, *Tarragona cristiana*, II, p. 521.

30. Cf. Actes, vol. 3, p. 83.

31. Cf. Actes, vol. 3, p. 70.

32. A Tortosa, les obres de fortificació més important van tenir lloc al final de la dècada de 1360 i al llarg de la següent; vegeu J. VIDAL, *Les obres de la ciutat...* cit., p. 135 i ss. Pel que fa a les localitats del Camp de Tarragona, podem remetre’s a les següents monografies: E. FORT, *Les muralles de la Selva*, Tarragona, 1934; J. MORELLÓ, *Reus i la muralla del segle XIV...* cit.; E. AMAT – F. MURILLO, *La construcció de les muralles de Valls, finals del segle XIV*, treball inèdit consultat per gentilesa dels autors.

recinte emmurallat³³. Això no obstant, la construcció de l'anomenada Muralleta no començaria a executar-se sinó uns anys després, perquè prèviament hi havia altres actuacions a fer.

Primer de tot, calgué dur a terme la demolició d'alguns edificis per crear l'espai necessari. Els anomenats "albarans dels enderrocaments" del 1363 recullen els manaments efectuats a diverses persones, a les quals se'ls donà un termini per procedir a l'enderroc de les seves vivendes (a l'època albergs) o d'altra mena d'edificis³⁴. Algunes d'aquestes actuacions toparen amb la resistència dels veïns afectats, com així es fa palès per part d'aquells que tenien possessions situades a la zona del portal de n'Olivera, a l'extrem sud del carrer Major, prop d'on s'estava treballant en la construcció d'una barbacana³⁵.

Del mateix any (1363) és una ordre adreçada als batlles dels llocs del Camp de Tarragona i als procuradors dels senyors eclesiàstics de la Seu (el paborde, en el cas de la Selva, i el cambrer, en el cas de Reus) per tal que trametessin a la ciutat picapedrers, tapiadors i altres mestres d'obra, amb totes les eines necessàries, per treballar a la ciutat a canvi d'algun tipus de remuneració, a percebre tant pel seu treball com pels animals que els caldria utilitzar en el transport del material. Tot això es feia "per espatxament de la obra dels murs" de la ciutat³⁶. Així doncs, Tarragona s'hauria convertir, durant els següents anys, en un pol d'atracció per als treballadors del ram de la construcció de tota la comarca. Recordem que també el Castell del Rei fou objecte d'obres de millora durant el període 1363-1368³⁷.

Tocant a l'erecció de la denominada Muralleta, les obres pròpiament dites s'haurien iniciat el 1368; si més no, a finals d'aquest any es parlava d'excavar els fonaments del mur nou, cosa que es complementa amb altres referències a

33. Cf. E. MORERA, *Tarragona cristiana*, II, p. 470, basant-se, en principi, en el cronista J. Blanch. Abans i tot (1360), hom fa referència a les obres realitzades al mur del Corral i en altres parts "extra murum civitatis"; cf. Actes, vol. 2, p. 154.

34. Serveixi com a botó de mostra el primer albarà que es copia: "Mana lo senyor archebisbe a vós, en P. Morató, que d'ací a VI dies primés vinents aprés que haiats rebuts lo present manament haiats enderrocada I casa ho paysa que havets prop lo portal subirà dels (predicadors) e que n'haiats treta la manobra que-n vullats traure sots pena de X ll. guanyadores als cofres del dit senyor e de perdre la manobra, la qual sia guanyada en la hobra del mur"; cf. Llibre la Corretja, doc. núm. 166.

35. A la corresponent crida s'al·ludeix a "los alberchs que són prop lo portal de n'Olivera e en lo carrer dells Farrers axí com se ha a seguir la barbacana qu'és comensada de obrar"; cf. Llibre de la Corretja, doc. núm. 169.

36. "tot hom que sia de dits llocs (...) que sàpie del art de pichapedrer ho de paredar ho de tapiar e que aporten lurs ferraments necessaris a lur ofici per obrar los dits murs"; AHAT, Reg. Neg. (1363), fols. 102v-103r, 107r. Abans i tot, segons sembla el 1360, es contractaren picapedrers d'Alforja; cf. E. MORERA, *Tarragona cristiana*, II, p. 469.

37. Cf. J.M.ª RECASENS, *La ciutat de Tarragona*, II, Barcelona, 1975, p. 350. Pel que fa als detalls de la intervenció efectuada el 1368, vegeu I. COMPANYYS – N. MONTARDIT, *El castell del Rei... cit.*, pp. 27-28.

“l’obra del mur del Corral que es fa de present”, o “el mur que es comença al Corral” i, ja a principis del següent any, s’acordà “que la obra del mur avayl del Corral se faça e-s continui”³⁸. Aquesta ampliació, que ocupava unes 5 hectàrees, passà a integrar, en principi, quatre torres més: la Torre Grossa o de Miralcamp, al cantó occidental, i la de les Monges, al cantó oriental, a més de la del Bordell i la de Framenors, al flanc sud de la nova muralla³⁹. En el cas que ens ocupa, el nou recinte tindria dues obertures: el portal de Framenors i el de les Menorettes, situat prop de la torre del Bordell. A la torre de les Monges (extrem SE) ja s’hi estaria treballant el 1370⁴⁰. A mitjans d’aquesta dècada, es preveia seguir els treballs amb un bon ritme, ja que es declara: “que les obres dels murs contínuament se facen e que no cessen per res, per tal com los dits murs són restauració de la ciutat”⁴¹.

Posteriorment, es fa referència a enderrocaments efectuats en alguns trams (del mur vell?), segons apareix indicat a principis del 1384⁴² i semblantment el 1387 (“com los murs de la ciutat sien enderrocats en diverses partides”), mentre s’insistia en el reforçament dels nous trams construïts⁴³. Per altra banda, prosseguia la construcció d’algunes torres: l’abril del 1384 es deliberava “de fer la dita torra [que s’és començada en lo mur qui és vers lo castell del senyor rey] e lo mur qui és après de la dita torra”⁴⁴, la qual cosa es relacionaria amb les actuacions dutes a terme a la banda de llevant. Si el 1384 encara es parlava de la necessitat de bastir noves torres, a la dècada de 1390 ja tot el que restava a fer quedava circumscrit a feines menors, relacionades amb el condicionament de les susdites torres⁴⁵. El 1399 es deia de trespolar la torre grossa de Miralcamp, alhora que es continuava treballant a la torre de les Monges⁴⁶. Si més no, es tractaria de les darreres actuacions d’una obra que, per aquestes dates, ja pràcticament es podria donar per acabada.

38. Cf. Actes, vol. 3, p. 13, 15-16, 25.

39. Aquest nombre és força reduït en comparació amb les torres que es construïren en els nous perímetres murallístics d’altres localitats veïnals, com Reus i Valls, o també Montblanc.

40. Segons J. MENCHON – J. MASSÓ, *Les muralles de Tarragona... cit.*, p. 44, nota 118.

41. Cf. Actes, vol. 3, p. 127.

42. Cf. Actes vol. 4, p. 82.

43. Cf. Actes, vol. 6, p. 129. El 1386 es deia, tocant als murs, que fossin fortificats i reforçats; cf. Actes, vol. 6, p. 52.

44. Cf. Actes, vol. 5, p. 24.

45. El 1393: “les torres qui són en murs de la ciutat sien trespolades per manera que dampnatge algú no-s seguesque en los dits murs”; cf. Actes, vol. 7, p. 97; el 1394: “de fer lo trespòl en las torres del mur de la ciutat”; cf. Actes, vol. 7, p. 142.

46. Cf. Actes, vol. 8, p. 56.

L'administració de l'obra

A diferència d'altres localitats catalanes, en el cas de Tarragona no s'han conservat registres específics d'aquesta administració, com serien els llibres de murs, tot i que sí tenim localitzats alguns fulls de comptes (memorials) que aporten informacions més puntuals referents a despeses⁴⁷. Al marge d'això, cal conformar-se amb les referències indirectes extretes d'altres fonts, principalment de les Actes del Consell.

Coincidint amb l'època de major intensificació dels treballs d'emmurallament, trobem diversos càrrecs o oficis relacionats amb diferents aspectes de l'administració de l'obra, no sols els obrers, sinó també regidors, sobreposats, sobrestants..., càrrecs que foren exercits per ciutadans elegits pel Consell. Sovint, però, es fa difícil de poder conèixer les atribucions o el tipus de feina assignada a cada un, o si simplement ens trobem davant de diferents formes de referir-se a una mateixa funció.

Ja de bon començament, el 1359, es deia d'elegir un sobreveedor, probablement per inspeccionar l'obra del mur, però sense rebre cap salari a canvi⁴⁸. Posteriorment, fou elegit obrer Arnau Roca, de professió hostaler, per administrar o regir l'obra dels murs de la ciutat⁴⁹; també fou elegit un escrivà de l'obra, el qual havia de retre comptes de la seva administració al clavari de la ciutat. Ambdós serien remunerats a raó de 2 sous diaris. Aquesta administració degué estar funcionant al llarg de tota la dècada que ens ocupa, mitjançant la successiva renovació de les persones que n'estaven al capdavant⁵⁰.

L'1 de març de 1369 fou elegit com a regidor de les obres del mur Berenguer Martí, a canvi, en aquest cas, d'un salari anual de 25 lliures; com abans, aquest individu estaria assistit per un escrivà amb una retribució de 15 lliures/any, que poc després li fou incrementada a 20 lliures⁵¹. Ja a l'abril del 1369, es féu elecció d'uns oïdors per tal de revisar els comptes del susdit regidor ("de ço que

47. Així mateix, podem fer referència a uns comptes més tardans corresponents a obres realitzades a la Torre Grossa (1447-1448).

48. Cf. Actes, vol. 2, p. 62.

49. La seva elecció es documenta el 2 de gener de 1360; cf. Actes, vol. 2, p. 154.

50. El 1363, l'Oficial i vicari de l'arquebisbe ordenà restituir Arnau Roca en el dit càrrec, després que hagués estat acomiadat pels cònsols, però aquests refusaven readmetre'l; cf. Llibre de la Corretja, doc. núm. 153/154. El mateix individu és esmentat a principis del 1364, en aquest cas actuant sota l'empara de l'arquebisbe; AHPT, Pergamins, núm. 259.

51. Com a tal escrivà fou elegit Jaume Vives, en substitució, però, de Joan Anglès; cf. Actes, vol. 3, p. 35. Alguns autors fan referència a Berenguer Martí com a cap de les obres de la muralla, però, com es veu, el terme utilitzat és el de regidor de l'obra. Darrera d'aquest ofici no es pot inferir res semblant a la figura actual d'un arquitecte, sinó al d'un simple administrador; no en va, el susdit Martí era de professió mercader.

ha rebut”, es diu), però sense especificar res sobre l’origen d’aquests ingressos⁵². Al mateix temps, es parlava d’augmentar el salari de l’obrer –ho era Guillem Tolrà– fins a 20 lliures⁵³. Així doncs, els qui s’ocupaven dels comptes de l’obra eren uns altres diferents dels obrers. Però la llista d’oficis no s’acaba aquí: el 1374 s’esmenten dos prohoms que actuaven com a ‘sobrestants’ de l’obra⁵⁴.

La proliferació de càrrecs, així com l’increment de les partides retributives, són senyal inequívoc de què l’activitat constructora es trobava aleshores en un moment de plena efervescència; si més no, durant aquests anys, es té constància de quatre mestres que estaven treballant a l’hora⁵⁵. Ja pel que fa a la dècada de 1380, tenim esment d’altres responsables: per exemple, el 1387 fou elegit Guillem Mir amb el salari acostumat d’obrer, que ja només era de 100 sous (5 lliures)⁵⁶. És talment un indicador de què el període de major activitat ja havia passat.

En el cas que tractem, no sembla que s’arribés a crear cap clavaria, entenent per això una administració específica, totalment autònoma i desvinculada de la clavaria comuna, segons el que tenim constatat en altres localitats⁵⁷. Com hem vist, les atribucions del sobreesmentat regidor de l’obra es limitaven a la recepció de cabals, mentre que la despesa era un assumpte dels obrers. Qui, doncs, dirigia i controlava tota la gestió eren els propis dirigents municipals. Efectivament, per les mans dels cònsols passaven els diners que havien de servir per pagar, tant l’estipendi de l’obrer com de qualsevol altre que hagués treballat a l’obra⁵⁸. Per altra banda, trobem el tresorer municipal efectuant

52. Cf. Actes, vol. 3, p. 39. A Valls, d’acord amb els diferents llibres de comptes de l’obra de mur conservats, trobem, ja de bon principi (dècada de 1370) obrers elegits “per regir totes mesions e despeses”, però més tard (principis de la dècada de 1390) també es fa referència a la designació d’un “rebedor de diners” al mateix temps que pagador, i d’un escrivà encarregat de fer el llibre de rebudes i dades [despeses], actuant al marge, per tant, de l’obrer.

53. Cf. Actes, vol. 3, pp. 35-36.

54. Es tracta de Pericó Sabater i Pere Romeu, “diputats per los honrats cònsols a administrar e ésser sobrestants en les obres dels murs...”; cf. Actes, vol. 3, p. 89.

55. “que en les dites obres obren contínuament quatre mestres”; cf. Actes, vol. 3, p. 44. Insistim que aquests mestres, tot i romandre en l’anonimat, no han de ser confosos amb els obrers que administraven l’obra.

56. Cf. Actes, vol. 6, p. 79.

57. A Reus, el clavari de l’obra, diferenciat del comuner, en tant que tresorer principal, començà a actuar a partir del 1375; cf. J. MORELLÓ, *Reus i la muralla del segle XIV... cit.*, p. 31. En el cas de Valls, no sembla que s’arribés a constituir una clavaria d’aquest tipus, llevat potser de la dècada de 1390, d’acord amb el que hem indicat a la nota 52.

58. En un moment donat (1375) s’indica “que los honrats cònsols administren les quantitats de moneda que a les dites obres hauran mester”; cf. Actes, vol. 3, p. 127. Uns anys abans, s’incitava als cònsols a pagar als obrers i a tothom pogués ser creditor per raó de les obres; AHAT, Reg. Neg. (1369), fol. 61r.

pagues d'acord amb les indicacions donades pels cònsols i/o en relació amb les despeses consignades per l'obrer de torn⁵⁹.

Naturalment, a banda de la compra de material i de les retribucions dels funcionaris municipals, calia pagar el salari dels mestres i altres contractats. Això no obstant, en aquesta època, encara es mantenia la tradició d'èpoques pretèrites, segons la qual es podia exigir a la població ciutadana prestacions de treball no remunerat. El document transcrit a l'Apèndix (doc. núm. 1), que data del 1369, fa referència a les tandes exigides per anar a treballar a l'obra, cadascú amb els seus propis mitjans; així, quan parla de "contribuir a l'obra" s'ha d'entendre més en aquest sentit que no pas en una contribució monetària. Ara bé, qui no volgués anar personalment a l'obra, o no pogués enviar-hi ningú en el seu lloc, quedava obligat a satisfer alguna quantitat a canvi. L'incompliment s'anotava com a falta. El mateix any (1369) es comissionà a un prohoms perquè anotés totes aquestes "faltes" i també per fer la corresponent replega⁶⁰. Els diners obtinguts per aquesta via quedarien en mans del clavari i serien destinats a contractar treballadors, preferentment d'entre la població local: "si algú serà de la Ciutat qui per son loguer vulla obrar en lo mur", es diu en una Acta del 1375⁶¹. D'això, justament, se n'havia d'ocupar el 'sobreposat' de l'obra (potser una altra forma de referir-se als "sobrestants" citats més amunt), el qual tenia per consigna donar preferència als ciutadans per sobre de cap altra persona⁶².

Tenint en compte l'envergadura que havia adquirit l'obra, era preferible optar per la contractació de mà d'obra, convenientment retribuïda, que seguir confiant en les prestacions d'uns ciutadans cada vegada menys disposats a treballar sense estipendi. Tot i així, seguia latent la idea que eren els propis ciutadans

59. En un full que no porta indicat l'any, es donà ordre al clavari Jaume Ferrer de pagar a diferents persones que havien estat treballant a l'obra del mur, incloent-hi l'obrer Guillem Mir, tot per només 1 lliura 2 sous 10 diners; AHPT, Fons Municipal, Urbanisme (Obreria), full solt del s. XIV. Seria l'únic testimoni d'un tipus d'albarà que degué proliferar a l'època. En els capítols de clavaria de 1396, que passà a ser exercida pel mateix Jaume Ferrer o un homònim seu, s'inclou la següent disposició: "que'l dit clavari, com obreran, haja a pagar vespres per menut axí com lo obrer farà albarà dels hòmens e altres coses que lo dit obrer haurà haüdes a obs de la dita obre. E açò a fer compte spars o mostrar los albarans del dit obrer al retiment del seu compte"; cf. Actes, vol. 10, p. 170. Sobre l'ofici d'obrer, si bé referit a l'etapa posterior al 1402, vegeu F. CORTIELLA, *Una ciutat catalana a darreries de la baixa edat mitjana: Tarragona*, Tarragona, 1984, p. 109 i ss.

60. Hom li assignà un salari de 2 sous per lliura del que plegués; cf. Actes, vol. 3, p. 35.

61. A condició, però, d'endur-se el menjar al treball, ja que es prohibí que poguessin anar a dinar a casa seva; cf. Actes, vol. 3, p. 107.

62. Al segle XV, l'ofici de sobreposat es vinculava a altres funcions, per tal com eren els encarregats d'inspeccionar les vinyes i la producció de vi, o bé els encarregats de comprovar la qualitat d'alguns articles manufacturats, com els draps; vegeu F. CORTIELLA, *Una ciutat catalana... cit.*, pp. 121-123.

els qui es feien responsables en primera instància de la defensa de la ciutat, igualment pel que fa a la provisió d'armes. Amb aquesta finalitat, hom podia recórrer a grups organitzats en diferents sectors de la ciutat. El 1369, posem per cas, es deia d'adjudicar a les cinquantenes i denes els murs i valls que s'havien de fer al sector del Corral⁶³. D'ençà aleshores, hom passaria a reclamar la col·laboració d'aquests grups sempre que convingués, com així es fa explícit el 1374 i encara el 1396⁶⁴. Ningú no podia quedar al marge de l'obligació veïnal de contribuir, d'una manera o altra, a la defensa de la ciutat; fins i tot el clero, arran de la sol·licitud que el municipi adreçà a l'arquebisbe, s'hauria d'ocupar de la defensa del tram situat a la part alta de la ciutat, en aquest cas pel que fa a la provisió de material bèl·lic⁶⁵.

Fi de l'obra

Amb interrupcions estacionals provocades potser per la manca de cabals o per altres raons, l'activitat constructora anà seguint..., però fins quan? Ningú, que sapiguem, no ha donat una data concreta sobre la fi de la fàbrica tarragonina. A les viles del Camp, com la Selva i l'Aleixar, les obres d'emmurallament varen concloure a la primera dècada del segle XV⁶⁶; a Reus, pels volts de 1410⁶⁷; i semblantment en altres llocs menors, com Montbrió⁶⁸. Parlem de

63. "que-l vayll devant lo mur que-s comença al Corral se faça de present per L^{es} (...); e parria que-l dit vall se degués fer donant a cascuna dena son troç"; cf. Actes, vol. 3, p. 16. I, com es fa explícit en un altre moment, cada cinquanté tenia encomanada una part del mur; ibíd., pp. 14-15. Per al cas de Barcelona, vegeu M.ª T. FERRER, "La organización militar... cit.", p. 150.

64. Cf. Actes, vol. 3, p. 83; Actes, vol. 10, pp. 177 i 185.

65. "han ordonat que sia supplicat al senyor archabisbe que faça ordonar los preveres e clero fornir d'armes e arneses en forma que, com lo cas o requerrà, hagen càrrech de fornir e tenir lo loch del mur que-ls serà assignat, ço és, de la porta del Carro fins a la torra del Pabordre"; AHPT, Fons Municipal, Consell, cèdula s.d. Per altra banda, tenim constància d'una participació directa del clergat en la construcció de la muralla, probablement pel que fa al mateix sector al·ludit aquí. Més endavant, em referiré als problemes sorgits amb aquest col·lectiu.

66. Cf. E. FORT, *Les muralles de la Selva... cit.*, p. 23.

67. Cf. J. MORELLÓ, *Reus i la muralla... cit.*, p. 35. En canvi, en el cas de Valls es dona per fet que l'obra ja estaria acabada devers el 1381; cf. E. AMAT – F. MURILLO, *La construcció de les muralles de Valls... cit.* En qualsevol cas, els autors assenyalen que durant la dècada de 1390 es varen fer importants despeses de manteniment.

68. Concernent al 1409, hom es refereix a l'acabament de la reforma de la torre i muralles d'aquest lloc, dos anys abans del que estava previst; cf. J. RIUS – H. FORT, *La col·lecció de pergamins de Montbrió del Camp*, Reus, 1992, pp. 51-54 de l'Apèndix. Com ja hem exposat abans, aquest lloc formava part del terme de Cambrils i com a tal havia de contribuir a les muralles d'aquesta vila. En virtut, però, de la sentència de 1405 (vegeu més amunt, nota 24), aquest lloc aconseguí sostreure's, finalment, a la dependència de Cambrils, almenys pel que fa al tema que ens ocupa. Una altra cosa seria saber quan s'inicià, realment, el procés d'emmurallament d'aquest lloc, perquè és poc probable que es realitzés en tan poc de temps.

processos de construcció que, per regla general, tingueren una durada de quatre o cinc dècades⁶⁹.

Certament, les obres de reforma de les muralles de Tarragona, amb la corresponent inclusió de la zona del Corral, ja devien estar molt avançades a la darrera dècada del trescents. Tot i així, encara el 1394 es parlava de continuar les obres dels murs, després d'un parèntesi que no sabem si hauria estat gaire llarg, o si únicament seria estacional⁷⁰. També el 1396, arran de les notícies que arribaven referents a la invasió del comte de Foix, es parlava de continuar les obres dels murs, juntament amb el proveïment de material bèl·lic. El Consell volgué esmerçar en això un total de 12.000 sous, quantitat que després es va haver d'incrementar 20.000 sous⁷¹. Les obres es trobaven en la seva fase final. El 1398 calgué adobar les canalitzacions dels murs a causa de problemes ocasionats pel drenatge de les aigües pluvials⁷², mentre que el 1399 es deia "que los murs que mal estan sien reparats"⁷³ (com ja hem indicat abans, aquest any encara s'estava treballant en algunes torres); i més endavant es declara: "que los murs de la ciutat sien denejats, recorreguts e adobats"⁷⁴. De fet, hom atribuïa aquestes reparacions a la mala gestió d'alguns administradors⁷⁵. Tot plegat, ja es pensava més en reparar que en construir. El procés havia durat si fa no fa quaranta anys.

A partir d'aleshores, l'única preocupació dels dirigents ciutadans seria la de mantenir les defenses en bon estat. Ja el 1411, de resultes d'una inspecció realitzada als murs, es considerà que aquests "freturen de gran reparació e obra", i això que només feia una dècada de la fi del procés constructiu. En tot cas, la despesa ocasionada per aquestes reparacions havia de ser molt menor, en comparació amb l'etapa anterior al 1400.

Naturalment, al llarg del segle XV, la defensa continuà sent un tema de preocupació de les autoritats municipals, però gairebé només quan es produïen determinades alarmes; una vegada més, en relació amb alguns possibles atacs marítims: així, el 1423, davant l'aproximació a la costa d'un estol de genove-

69. Podem fer avinent el cas de la fortificació del monestir de Poblet, on el 1421 es parlava del fet que l'obra iniciada mig segle abans encara no havia finita; es considera, però, que aquesta obra fou acabada a mitjan segle XV; vegeu J.M. OLIVER, "Sabieu que ...les muralles de Poblet es van acabar ben entrat el segle XV?", *Poblet*, 11 (gener 2006), pp. 54-57.

70. Cf. Actes, vol. 7, p. 160.

71. Cf. J.M.ª RECASENS, *La ciutat de Tarragona*, II, p. 245.

72. Cf. Actes, vol. 8, p. 45.

73. Cf. Actes, vol. 8, p. 53.

74. Cf. Actes, vol. 8, p. 72. Semblantment, en una Acta del 1401, s'ordenà als cònsols "que facen denejar los murs e reparar, adobar e obrar en aquells tot ço e quant ara e per avant en lur temps conexeran e veuran que hi sia necessari a lur bona coneguda"; cf. Actes, vol. 13, p. 121.

75. Així era declarat tocant a les al·legacions presentades per Guillemonet de Montoliu: "...per tal com per culpa de sos predecessors és vengut a menys lo mur", cf. Actes, vol. 8, p. 46.

sos⁷⁶, o el 1428, davant una altra alerta d'avistament d'un estol del rei de Tunis, calgué adoptar les mesures de rigor, tant pel que fa a la reparació dels murs i corredors, com pel que fa "a altres coses necessàries en aquests affers", segons figura al preàmbul de la Passada del Mur⁷⁷.

Gràcies a la protecció brindada per les seves muralles, la ciutat estava ben protegida; prova d'això és el setge que patí el 1462 per part de l'exèrcit reial –en el marc de la guerra civil catalana–, quan es considerà que era massa plaça forta per poder prendre per la força⁷⁸.

Amb el temps, les muralles del trescents van esdevenir obsoletes, sobretot arran del creixent poder destructiu que passaren a tenir les armes de foc, raó per la qual calgué aixecar noves estructures defensives, a costa de deixar aquelles altres a la reraguarda⁷⁹.

2. LES FONTS DE FINANÇAMENT

Una empresa d'aquest tipus exigia realitzar fortes inversions, mitjançant el recurs a diverses vies de finançament, i especialment de tipus fiscal, com veurem tot seguit:

a) **Fons fiscals**

L'obra pogué finançar-se a partir de diferents tipus d'impostos, tant directes com indirectes. Ara bé, si per poder recaptar els indirectes calia comptar amb algun tipus d'autorització (reial i/o arquebisbal), en el cas dels directes, en canvi, el municipi tenia plena llibertat d'acció per decidir allò que estimés més convenient. La forma de gestió, així com també de percepció, d'aquests impostos era diferent, raó per la qual convé abordar uns i altres per separat:

76. Aquesta amenaça encara era latent a principis del 1424, quan el rei Alfons adreçà una carta als veguers, paers i jurats de les ciutats i viles de Lleida, Cervera, Tàrraga i Montblanc, així com també dels comtats d'Urgell i de Prades, perquè enviessin gent d'armes a Tarragona, si així els era requerit per aquesta, per tal de defensar el litoral, i mentre persistís el perill de l'estol genovès; AHPT, Fons Cartes reials, doc. núm. 42, regestat a I. COMPANYS – J. PIQUÉ, *Catàleg de les cartes reials... cit.*, p. 30.

77. Encara el 1429 hi hagué plantejada una altra amenaça, aquest cop provinent de terra endins, arran de la convocatòria, per part del rei Alfons el Magnànim, del *Princeps Namque* davant el temor a una possible invasió de l'exèrcit castellà, en el marc de la guerra que aleshores enfrontava la Corona d'Aragó amb Castella; AHAT, Reg. Neg. (1427-1430), fols. 156v-157r i 159r.

78. Des de l'exèrcit atacant es comprovà que les defenses de la ciutat eren molt bones, a causa de la fortalesa de les seves muralles. De fet, tots els intents per entrar per la força fracassaren; tot i així, la ciutat va acabar capitulant, a causa, presumptament, de la poca guarnició que tenia, segons F. CORTIELLA, *Una ciutat catalana... cit.*, pp. 352-353.

79. Com se sap, les noves fortificacions d'època renaixentista foren bastides amb uns plantejaments poliorcètics molt més evolucionats; sobre això, ens remetem a l'estudi de J. MENCHÓN – J. MASSÓ, *Les muralles de Tarragona...*, p. 83 i ss.; vegeu també J.M.ª RECASENS, *El municipi i el govern municipal de la ciutat de Tarragona*. Segles XVI i XVII, Tarragona, 1998, pp. 223-225.

a.1.) *Imposicions*

La utilització amb aquella finalitat dels impostos que gravaven el comerç i consum de queviures es pot resseguir a partir de les successives concessions realitzades per la corona a favor de la ciutat. En virtut de tals concessions, els dirigents ciutadans obtenien permís per poder dur a terme la corresponent recaptació d'aquells impostos durant un determinat període de temps. Això, com ja hem indicat abans, havia de comptar amb el vistiplau de la mitra⁸⁰.

Si fem cas del que anotava l'historiador Morera, a l'abril del 1361 l'arquebisbe confirmà un privilegi reial per imposar una cisa sobre alguns articles per tal de subvenir a la defensa de la ciutat⁸¹. En aquesta confirmació arquebisbal s'al·ludeix a les despeses de diversa mena que aleshores tenia plantejades la ciutat, entre les quals la reparació dels murs, però tal concessió es féu bàsicament perquè el municipi tarragoní pogués redimir una sèrie de censals i violaris que havia contractat de feia poc, probablement per les raons esgrimides al començament. De moment, no es tractava, doncs, d'impostos destinats directament a la despesa de les fortificacions⁸².

Pròpiament, la primera referència a una vinculació més directa entre imposicions, d'una banda, i obra del mur, d'una altra, data de 1362: en els pactes establerts amb el comissari reial Guerau de Palou, s'acordà doblar les imposicions sobre diversos productes (pa, vi, carns) durant un període –pel que fa a la ciutat– de tres anys, començant l'1 de gener del 1363: això serviria per pagar tant el donatiu acordat amb el mateix comissari –per a la redempció de l'host que havia convocat el rei– com les despeses de reparació dels murs de la ciutat. Aquest pacte fou objecte de posterior ratificació per part de l'arquebisbe Clasquerí.

Després d'això, cal fer un salt fins al 1369 per tornar a trobar el tema de les fortificacions explícitament contemplat en una concessió d'aquest tipus. Val la pena reproduir el següent paràgraf, extret de l'encapçalament del document en qüestió:

“Quia pro parte vestra consulum et proborum hominum civitatis Terrachone fuit nobis humiliter supplicatum ut cum vos feceritis et continuo faciatis diversos sumptus in reparatione menium antiquorum dicte civitatis et in constructione etiam

80. Respecte de l'afirmació del dret regalià sobre les imposicions i les interferències de l'arquebisbe, vegeu J. MORELLÓ, *Fiscalitat i deute públic... cit.*, p. 446 i ss.

81. Vegeu E. MORERA, *Tarragona cristiana*, II, p. 475.

82. Ben mirat, es tractaria de la confirmació arquebisbal de les imposicions per dos anys que havia concedit el rei el 10 de maig del 1352, bo i allargant la concessió per 8 anys concedida uns anys abans arran de la transacció del bovatge; Llibre de la Corretja, doc. núm. 142. Sobre aquest tema, vegeu J. MORELLÓ, “Vers l'obtenció d'una franquesa fiscal: el rescat del bovatge al Camp de Tarragona (1347)”, *Historia et documenta. Revista de divulgació històrica i dels fons documentals de l'Arxiu Històric Comarcal. Valls (Alt Camp)*, 4 (1997), pp. 39-74.

novorum menium pro ampliori structura eiusdem civitatis versus partem monasterii fratrum minorum et vici lo pati, in qua parte menia valde notabilia fabricantur, ad presens dignaremur vobis pro supportatione dictorum sumptuum impositiones concedere infrascriptas ut ipsarum adiutorio ad perfectionem dictorum menium celerius et melius intendere valeatis.”

Hom fa al·lusió, doncs, tant a la necessitat de reparació de les muralles antigues com a les obres d'ampliació que hom estava realitzant a la part de la ciutat coneguda amb el nom del pati, on hi havia el convent franciscà. Tot plegat havia de suposar un notable increment de la despesa, cosa que feia més necessari que mai de poder comptar amb el producte d'aquells impostos. Ara bé, perquè aquesta concessió reial pogués tenir validesa, calia obtenir, un cop més, la confirmació de l'arquebisbe. Aquesta vegada, però, el prelat es féu esperar. A l'abril d'aquell any, el Consell tarragoní hagué de suplicar al prelat perquè es dignés atorgar tals impositcions a imatge i semblança de les que havia concedit el rei, és a dir, per poder despendre el producte de la recaptació, igualment, en la reforma edilícia⁸³; i no gaire després s'insistia en la mateixa qüestió, assegurant que era impossible que la ciutat per sí mateixa —o sigui, sense l'ajut d'aquests impostos— pogués tirar endavant aquelles obres⁸⁴. Més encara, els rectors municipals alertaven fins i tot d'una imminent paralització de l'activitat constructiva, si no obtenien la confirmació arquebisbal. En aquest moment, doncs, les impositcions eren considerades la principal font de finançament amb què comptava el municipi, per damunt del que pogués ser obtingut d'altres impostos com la talla⁸⁵. Cal suposar que l'arquebisbe, finalment, hauria accedit als precs del municipi, però el fet és prou revelador de la dependència creada en el tema de les impositcions.

En tot això és important tenir en compte la cronologia de les successives concessions realitzades a favor de la ciutat de Tarragona, començant pel mateix privilegi obtingut el 1369 (6 de març) per 5 anys⁸⁶; segueixen després dues concessions obtingudes el 1374, una el 10 de març, per 1 any⁸⁷ i una altra del 2 de

83. Cf. Actes, vol. 3 p. 41.

84. Ibídem, p. 44.

85. Almenys quan es diu “ne a altra levada d'aquí avant no sia procehit, ans romanga e ces del tot”; cf. Actes, vol. 3, p. 41.

86. “quarum emolumenta in operibus dictorum menium factorum et fiendorum converti habeant”; ACA, C, reg. 917, fols. 25v-26r; també J. ARNALL, “Documents de Pere el Ceremoniós... cit.”, pp. 113-114 (doc. núm. 26). Privilegi ratificat per l'arquebisbe un any després, segons J. MENCHÓN – J. MASSÓ, *Les muralles de Tarragona... cit.*, p. 45, nota 123

87. “et quitquid emolumenti ex dicta impositione proveniret possitis convertere in constructione et fabricatione vel reparatione menium dicte civitatis”, a més del pagament dels deutes i d'altres necessitats; ACA, C, reg. 925, fol. 170v.

juliol, en aquest cas per 10 anys (i sense anul·lar l'anterior concessió), justificades per iguals motius: d'una banda, per la construcció i continuació de les muralles; d'una altra, per poder pagar els deutes que tenia contrets el municipi⁸⁸. El següent privilegi data del 1377 (20 de gener), per 6 anys, i es concedí amb la finalitat de poder acabar les obres dels murs (si més no, aquesta era l'esperança); aquest cop, la monarquia es retingué 200 florins per a l'obra del Castell del Rei, i a banda autoritzava a poder destinar altres ingressos de les impositcions a les despeses que havia d'esmerçar la ciutat en la disputa de les regalies (entre el rei i l'arquebisbe)⁸⁹. El 1380 el rei volgué fer gala de la seva generositat, bo i dispensant a la ciutat del pagament de la meitat d'aquella quantitat (100 florins) durant un quinquenni –començant l'1 de gener de 1381–, cosa que es justificava per les grans despeses que, segons es diu, estava suportant la ciutat⁹⁰. Mentrestant, el municipi seguí beneficiant-se de noves concessions reials. El 1379, el mateix dia i mes de l'anterior, fou prorrogada la concessió del 2.VII.1374 per 2 anys i mig, per les raons que ja apareixen indicades en l'anterior privilegi⁹¹. El 1380 (9 de juny) es documenta una nova concessió per 3 anys (“post tempus aliarum concessionum de similibus impositionibus vobis factarum continue secuturos”), que havia de servir, tant per la qüestió de les obres (la reparació de murs i valls) com també per pagar els deutes que s'arrossegaven a propòsit dels donatius que s'havien fet al rei durant la guerra amb Castella⁹².

El rei, de la mateixa manera que concedia impositcions, també podia revocar-les. És el que succeí a Tarragona a finals del 1384⁹³. En aquesta època, deixar de recaptar impostos d'aquest tipus suposava desproveir el municipi d'una bona part dels seus ingressos. Davant això, el Consell tarragoní s'apressà a gestionar l'obtenció d'una nova concessió que, finalment, li arribà el 30 de desembre, per

88. “in exonerationem aut solutionem onerum et debitorum vobis incumbentium necnon in constructionem et continuationem dictorum operum, murorum et vallorum ipsius civitatis” (document inserit en la posterior concessió de 1379). És clar que els deutes als quals s'al·ludeix també podien haver estat generats per sufragar les despeses de l'obra. El document en qüestió es troba regestat a I. COMPANYYS, *Catàleg de la col·lecció de pergamins... cit.*, p. 154.

89. ACA, C, reg. 1555, fols., 52v-53r. A propòsit de l'assignació feta al dit Castell, consta el pagament fraccionat d'aquella quantitat en diversos albarans dels anys compresos entre 1383-1388, tenint com a destinataris diferents comissaris reials; cf. I. COMPANYYS – N. MONTARDIT, *El castell del Rei... cit.*, p. 28.

90. ACA, C, reg. 1267, fol. 151r-v.

91. ACA, C, reg. 1264, fol. 39r-v.

92. ACA, C, reg. 1267, fol. 156r-v. Ben mirat, no sols els donatius satisfets a la corona, sinó també les obres de les muralles, eren despeses associades amb aquella contesa bèl·lica que oficialment va concloure amb el tractat de pau d'Almazán (1375).

93. Tal revocació fou feta, segons Cortiella, per l'encoleriment del rei davant la pèssima acollida que la ciutat havia dispensat a la reina de Sicília; cf. F. CORTIELLA, *Una ciutat catalana... cit.*, p. 199.

a un període de 4 anys: aquestes noves impositcions havien de ser destinades tant “in conservatione et fabricatione vel reparatione menium dicte civitatis”, com també en el pagament del deute municipal i/o dels donatius promesos a la monarquia⁹⁴.

En aquesta època, la ciutat arrendava un total de tretze impositcions. En certs moments, es fa una distinció entre les impositcions considerades de la ciutat (potser les destinades a sufragar el deute municipal) i altres que estaven assignades a les obres dels murs⁹⁵. Naturalment, d'això no es pot deduir que les muralles havien deixat de ser de la ciutat. Tal distinció podria explicar-se, en principi, en funció del que es trobava regulat en algunes de les concessions suara esmentades, especialment a la de 1384. Per altra banda, també seria una prova de la importància que les obres de fortificació seguien tenint enfront d'altres capítols de despesa municipal, i d'aquí la necessitat de mantenir una gestió diferenciada. Sigui com sigui, sembla que aquesta separació durà poc temps.

Recapitulant, només la primera concessió, la de 1369, serví íntegrament a les obres d'emmurallament, ja que totes les concessions posteriors assenyalen altres possibles usos, a banda de la qüestió dels murs. En tot cas, una part important d'aquests ingressos –de moment impossible de determinar per manca dels registres comptables escaients– va estar al servei de la dita obra durant un bon grapat d'anys, ben bé durant un quart de segle. D'ençà el 1369, la ciutat arribà a acumular al voltant de 30 anys de contínua recaptació d'aquests impostos, a base, doncs, d'anar encavalcant unes concessions amb altres, tot i que alguns períodes haurien pogut quedar solapats i altres haurien estat anul·lats parcialment, com ja hem vist indicat arran de l'esmentada revocació de 1384. A finals del segle XIV, el retard acumulat, tocant als períodes de concessió, era més que evident⁹⁶.

Com es veu, el recurs a les impositcions va estar present fins a la fi del regnat de Pere el Cerimoniós. El període de major activitat constructiva, coincidint amb els treballs de construcció de la Murallera, es troba a les dècades de 1370 i 1380, període durant el qual les impositcions haurien pogut esdevenir una font de finançament primordial. A partir de 1388, les concessions obtingudes del nou monarca, Joan I, serviren per subvenir a les “necessitats de la universitat”, cosa que en bona part se sol vincular al deute municipal. És clar que també les

94. ACA, C, reg. 944, fols. 89v-90r.

95. Cf. Actes, vol. 5, pp. 55 i 77. Es tracta d'albarans del 1384-1385. Tanmateix, no s'indica quines impositcions, en concret, integrarien un i altre apartat.

96. De fet, el 1399 s'estaven collint impositcions en virtut de la concessió atorgada el 1374 per 10 anys, la qual havia entrat en vigor el 5 de gener del 1392, o sigui, al cap de 18 anys!; cf. J. MORELLÓ, *Fiscalitat i deute públic... cit.*, p. 469. Sens dubte, l'afectació de les impositcions a les obres dels murs no es pot situar al marge del que hom ha considerat com la primera fase del procés de municipalització d'aquests impostos; sobre això, *ibíd.*, p. 458 i ss.

despeses de murs podrien incloure's dins aquesta expressió tan vague, però en bona mesura haurien deixat de ser tan prioritàries com abans. Justament, és per aquesta època que coneixem els rendiments obtinguts en l'arrendament d'aquest impostos, en concret, en relació amb els exercicis de 1387-1388 i 1388-1389, quan s'anoten ingressos de 2.553 i 4.334 lliures, respectivament⁹⁷. Però, com ja s'ha vist, només una part d'aquesta recaptació pogué ser destinada a finançar l'obra, ja que la resta es destinaria a pagar altres despeses municipals.

Més endavant, si bé de forma més aviat ocasional, hom optà per recórrer a alguna imposició menor per sufragar determinades actuacions edilícies: així, el 1399, l'obra de la torre de les Monges es pensava finançar a partir del diner de la carn, o sigui, del diner afegit a la lliura de la carn en concepte de sobretaxa⁹⁸.

En l'avenir, calgué reservar alguna partida de finançament per mantenir les defenses en condicions. Així, per exemple, les imposicions concedides el 1437 amb caràcter perpetuall estaven concebudes per pagar tant el deute municipal, sens dubte la despesa principal, com també eventuals reparacions de murs, valls i camins⁹⁹. Després de la guerra civil catalana, la monarquia donà permís als receptors de les imposicions del municipi tarragoní per poder destinar 50 lliures anuals a la reparació dels murs i torres de la ciutat, cosa que en aquell moment es justificava d'una manera ben curiosa, a saber: “com los dits murs sian los primers creedors de les imposicions”¹⁰⁰. Si més no, la situació financera del municipi era especialment greu d'ençà la suspensió de pagaments efectuada el 1465, que comportà que les seves finances quedessin sota el control dels creditors de censals. En el futur, les partides destinades a la defensa urbana estarien condicionades a la política financera de redreç, dins la qual, en certa manera, també s'hi podia incloure el “redreç” de la muralla¹⁰¹.

97. Cf. F. CORTIELLA, *Una ciutat catalana... cit.*, p. 203. Suposant que els rendiments haguessin estat similars a principis de la dècada de 1370, quan el producte de les imposicions pogué ser destinat íntegrament a sufragar l'obra, hauríem de parlar, doncs, d'una mitjana d'inversió anual d'unes 2.500 lliures com a mínim. A Valls, la despesa esmerçada durant un any tan significatiu com el 1374 es troba per sota de les 800 lliures.

98. Si més no, tocant a l'arrendament de l'abril; cf. Actes, vol. 8, p. 56. A Tarragona, les imposicions s'arrendaven per quadrimestres.

99. “in reparatione dictorum murorum, menium, vallorum et itinerum”, a més de l'amortització del deute; ACA, C, reg. 2767, fols. 107v-108r. El fet que aquesta concessió tingués caràcter perpetuall, significa que el municipi, a partir d'aquell moment, va poder gestionar aquests impostos sense haver de dependre de l'obtenció de cap altra concessió del rei.

100. ACA, C, reg. 3387, fol. 88r-v (concessió del 30 d'abril de 1474). Semblant concessió fou feta pel rei Ferran el 1481; *ibíd.*, reg. 3546, fols. 148v-149r. Vegeu també el document regestat a I. COMPANYS - J. PIQUÉ, *Catàleg de les cartes reials... cit.*, doc. núm. 60.

101. El 1502 el rei Ferran donà llicència als cònsols i receptors de la ciutat per poder despendre de les “pecúnies del quitament” tant com fos necessari en vistes a la reparació o redreç de la muralla i també en tot el referent a la provisió d'armes i artilleria; ACA, C, reg. 3578, fol. 84r.

a.2.) *Talles (“passades de mur”)*

Tradicionalment, se solien recaptar talles o derrames per costejar infraestructures (condicionament de camins, ponts...), a banda de molts altres motius extraordinaris de despesa. No podem descartar, doncs, que la ciutat de Tarragona hagués recorregut en altres temps a l'establiment de talles per sufragar algunes intervencions sobre els murs antics, a desgrat, com ja s'ha dit, del possible recurs a la força de treball veïnal. Fou, en tot cas, durant la segona meitat del segle XIV, quan proliferaren les talles de murs (a l'època considerades dins la categoria de talles veïnals) per finançar les noves muralles. A Tarragona, aquestes talles es van acabar anomenant “passades de mur”. Segons Recasens, es denominaven així perquè s'establien d'acord amb el dictamen que emetia l'obrer després de fer una inspecció a fi de determinar les obres que caldria dur-hi a terme¹⁰². Amb tot, es pot oferir una altra interpretació: el terme “passada” sembla al·ludir a una redistribució dels jornals de treball entre la població, en relació, una vegada més, a les prestacions personals exigides als habitants de la ciutat¹⁰³. Davant la disconformitat de molts ciutadans a seguir contribuint per aquesta via a l'obra de la muralla (ja abans hem fet al·lusió a les “faltes”, respecte d'aquells, precisament, que no volien realitzar la prestació personal), cada vegada hauria estat més freqüent commutar el servei per una paga monetària. Progressivament, aquestes talles haurien acabat per eclipsar el procediment més tradicional, però el terme es mantingué fins al punt que una “passada de mur” passà a ser considerada com a sinònim de talla.

L'opció per les talles es comença a documentar des de la primera època d'inici de les obres: ja el juny del 1359 es declara que s'havia de fer “la levada del mur per I mes”¹⁰⁴. Aquestes talles haurien sovintejat al llarg de la dècada de 1360: segons disposicions d'aquest mateix any, esdevingué corrent elegir collidors de

102. Cf. J.M.ª RECASENS, *La ciutat de Tarragona*, II, p. 209.

103. Podem anotar els següents fragments extrets de les Actes del Consell: “que sia provehit en levar la passada del mur (...) com la passada sia ja ordenada” (cf. Actes, vol. 8, p. 53); “e llà on haurà mester adop, sia feta una passada en los habitants de la dita ciutat e que-n sia feta talla (...) dins lo cors de la ciutat” (cf. Actes, vol. 10, p. 139). Així mateix, en una sentència de 1390 s'indica “si les dites obres se faran per via de levada e passada dels ciutadans e habitants de la ciutat...”, on “llevada” sembla ser un terme de clares connotacions fiscals (AHPT, Pergamins, núm. 261). Amb tot, el text més clarificador el trobem en un document del 1411; aquest any, els cònsols de la ciutat ordenaren fer obres als murs “per via de passades”, seguint el següent procediment: “en la qual (passada) ve a cascun foch I jornal e aquest jornal és estat tatxat dos sous, perhò aquests jornals són partits a bona conexença segons les vàlues de cascú faent-ne compartiment, etc.”; cf. F. CORTIELLA, *Una ciutat catalana... cit.*, doc. núm. 14, p. 407.

104. Cf. Actes, vol. 2, p. 94. A finals ja d'any s'anoten tres quotes de 2, 4 i 6 sous, cosa que seria indicador d'una talla de tres mans (ibíd., p. 140).

forma periòdica, o sigui, cada mes¹⁰⁵. D'ençà aleshores, i per tot el que resta del segle XIV, el municipi degué recórrer amb molta freqüència a l'establiment de talles, tot i que les informacions que tenim disponibles són bastant escasses.

En alguns casos, aquestes talles van ser establertes seguint un criteri per mans, o sigui, tenint en compte, encara que fos mínimament, les capacitats econòmiques de cada ciutadà: així, el 1374 es parlava de dividir la ciutat en tres parts (major, mitjana i menor) “compensant la valor dels béns dels uns ciutadans ab los altres”, per la qual cosa foren elegits tres prohoms per ocupar-se de taxar els ciutadans¹⁰⁶. Qui no tingués prou capacitat econòmica, quedaria eximit o bé pagaria molt poc, com ja fou declarat el 1360 respecte dels pobres¹⁰⁷. El 1386 tenim esment a una altra talla, aquest cop a quatre mans: la mà major pagaria 12 diners i la mitjana 8 diners, mentre la mà menor quedava subdividida en dos grups, contribuint en 6 i 4 diners, respectivament¹⁰⁸. L'any següent es feia una altra talla, que havia d'oscil·lar entre un mínim de 6 diners i un màxim de 4 sous¹⁰⁹. Aquesta darrera talla es pagaria mensualment. Altres vegades, s'optà per talles setmanals, en aquest cas emprant el sistema de les denes i cinquantes, com el 1375¹¹⁰, cosa que retrobem en posteriors derrames. Res de tot això seria privatiu, però, de les talles de murs.

Pel que fa a la dècada de 1390, tenim altres talles documentades: el 1394 foren elegits diversos prohoms “per taxar e ordonar per passades los cinquants e deens de la ciutat per continuar les obres”¹¹¹. El 1395 es prengué la decisió de fer un manifest (per primera vegada?) a fi de poder collir tot tipus de talles seguint criteris més ajustats a la capacitat econòmica de cada ciutadà¹¹². Potser seria prenent de base aquest manifest de béns que, l'any següent, el Consell acordà establir noves talles per prosseguir l'obra; concretament, se'n farien tres de successives durant els mesos d'agost, setembre i octubre, cada una per 100 florins o més (fins potser 200 florins)¹¹³. La intenció del Consell, segons queda expressat el mateix any (1396),

105. Així, abans d'endegar la col·lecta de febrer s'havia d'enllestir la de gener; cf. Actes, vol. 2, pp. 154-155 i 158-159.

106. Cf. Actes, vol. 3, p. 70 i 83.

107. “...quod persone pauperes releventur a tatxationibus ad cognitionem collectorum aut saltem diminuatur”; Cf. Actes, vol. 2, p. 156.

108. Cf. Actes, vol. 6, p. 52; s'hi referia F. CORTIELLA, *Una ciutat catalana... cit.*, pp. 205-206.

109. Cf. Actes, vol. 6, p. 203.

110. “que cascun cinquantè ab les V deenes tatxen cascuna setmana cascú en singular del seu cinquantè”; cf. Actes, vol. 3, p. 107.

111. Cf. Actes, vol. 7, p. 160.

112. “sia fet manifest, en lo qual manifest cascun ciutadà haja a depositar e denunciar ab sagrament los béns mobles e immobles, censals e altres béns que haurà per ço que, si qüestes ni talles s'an a fer, que pus leugerament los dits ciutadans puxen ésser tatxats segons la valor dels béns que hauran e a sou e a liura”; cf. Actes, vol. 7, p. 181.

113. Cf. F. CORTIELLA, *Una ciutat catalana... cit.*, p. 206.

era que es fes cada any una talla de 100 florins¹¹⁴. Tot sembla indicar, per tant, que, durant almenys alguns anys, aquestes derrames esdevingueren, si no del tot, gairebé ordinàries¹¹⁵. Per altra banda, tenim el cas de la talla de 1400, que es va fer per pagar els deutes contrets pel municipi a compte de l'obra del mur¹¹⁶.

Aquestes talles passaren a ser taxades a partir de l'estima patrimonial de cada contribuent, àdhuc quan s'optava per un simple repartiment a tres mans; pel que fa a la darrera talla esmentada (la de 1400), ens consta que es constituí una comissió de dotze prohoms. Segons es fa saber en una carta adreçada pels cònsols als llocs de les Faldes, tothom estava obligat a "estimar e valuar sos béns mobles, immobles e semovents". El manifest de la ciutat ja estava confeccionat i calia incorporar-hi els habitants de les Faldes, els quals foren requerits, doncs, a presentar el manifest dels seus béns.

La talla en qüestió es taxaria de la següent manera: cada foc, entenent per això cada cap d'alberg, pagaria 2 diners els diumenges (talla setmanal) i 12 diners per cada mil sous del valor patrimonial (0,1%), o sigui, mitjançant una talla "per sou i lliura". En el cas de no tenir suficient vàlua, es faria pagar 1 sou en concepte de veïnatge. Tenim configurada, doncs, una talla mixta: d'una banda, una capitació o talla indiferenciada (per focs) i, d'una altra banda, una talla proporcional, que es podia convertir en una simple capitació a l'hora de fer contribuir aquell sector de la població que comptava amb menys recursos patrimonials¹¹⁷. També era divergent el calendari establert en un i altre cas: la talla començaria a collir-se l'11 d'abril, fent pagar els susdits 2 diners dominicals (no s'indica fins quan), mentre que la talla *ad valorem* (i la taxa veïnal) es pagaria de tres en tres mesos, començant a comptar a partir de la mateixa data¹¹⁸.

Referent a aquesta operació, també coneixem la crida que es féu als ciutadans per informar-los del modus operandi: l'única cosa que s'afegeix és que la talla dels diumenges es pagaria als deners (cada un representant, en teo-

114. Cf. Actes, vol., 10. p. 139.

115. Segons Recasens, aquestes derrames s'haurien anat collint anualment fins al 1403; cf. J.M.ª RECASENS, *La ciutat de Tarragona*, II, p. 210. Hem localitzat una altra disposició, potser pertanyent a la mateixa època, en què s'ordenava imposar una passada de mur de 100 o més florins "e après altra e tantes com mester n-i haurà fins que siam ben reparats"; AHPT, Fons Municipal, Consell, full sense data. Encara el 1399 es deia d'endegar la col·lecta d'una passada del mur per reparar els trams que estaven en mal estat; cf. Actes, vol. 8, p. 53. Naturalment, això no significa que el caràcter més o menys ordinari d'aquestes talles es volgués mantenir per sempre.

116. Segons l'Acta en qüestió, havia de servir per "rembre alguna partida dels deutes e càrrecs als quals per diverses contractes és obligada per la obra del mur de la ciutat"; cf. Actes, vol. 8, p. 149.

117. Ja el 1369 s'al·ludia als miserables, els quals serien examinats per una comissió "e aquells que pagar no poran, no paguen"; cf. Actes, vol. 3, p. 40. Fem avinent que, segons el fogatjament de 1358, a la ciutat hi havia 140 focs miserables, un 13% del total computat.

118. Cf. Actes, vol. 8, p. 149.

ria, de deu albergs); en canvi, l'altra talla (el sou del milenar i el veïnatge) es pagaria a dos col·lidors designats pel Consell i els diners serien dipositats a la taula d'un alberg¹¹⁹. Tot i l'establiment de dues formes diferenciades de col·lecta, cal pensar que tots els diners recaptats anirien a parar en un únic fons, ja que la finalitat era la mateixa.

En l'avenir, es continuà optant per les talles per mans: per exemple, pel que fa a la talla establerta el 1411¹²⁰. Així mateix, coneixem la forma de taxació de la passada del mur de 1428: aquesta talla també prenia com a base una valoració prèvia de béns ("segons lo manifest darrerament fet dels ciutadans e habitants de la dita ciutat")¹²¹ i es taxà a nou mans, subdividint cada mà (major, mitjana i menor) en altres tres. Cada una d'aquestes mans es correspondria amb una escala de valoració de la riquesa patrimonial, però això no ho trobem indicat de manera explícita fins l'any 1438, quan es decidí fer una revisió dels corresponents nivells de taxació¹²².

b) **Altres recursos financers**

Fora dels ingressos fiscals assenyalats, podem documentar altres fonts de finançament:

b.1.) *Instruments crediticis*

Indubtablement, el municipi tarragoní també va haver de recórrer a diversos expedients crediticis per finançar l'obra, si més no com a forma d'obtenció immediata de capital. Ja el 1359 es comentava la possibilitat de manllevar diners, si es donava el cas que el clavari no en tenia, per poder sufragar el que costaria fer les portes dels portals¹²³. Deu anys després es deia de recórrer a la venda d'entre 1.500-2.000 s. censals per poder retornar un préstec que havia estat contractat, tant per pagar el fogatge del rei com pel fet del mur¹²⁴. El 1374 es reconeixia que no hi havia prou cabals per fer front a les obres, de manera que es féu una crida a tothom de la ciutat que tingués diners per prestar-los, talment com si es tractés d'un prés-

119. Cf. Actes, vol. 8, p. 154.

120. A ciutat es taxà "segons les vèlues de cascú faent-ne compartiment entre majors, mijans e menors"; cf. F. CORTIELLA, *Una ciutat catalana... cit.*, p. 407.

121. No obstant això, al llarg del 1429 es parlava de confeccionar unes noves vèlues o manifest, com així sembla que acabà succeïnt.

122. El referit any s'establí que serien de mà major tots aquells que tinguessin un patrimoni valorat a partir de 30.000 sous; de mà mitjana, a partir dels 10.000 sous; i de mà menor, per sota d'aquesta quantia; cf. F. CORTIELLA, *Una ciutat catalana... cit.*, p. 81.

123. Cf. Actes, vol. 2, pp. 128-129.

124. Cf. Actes, vol. 3, p. 39.

tec forçós¹²⁵. Uns anys després, el 1379, es donava permís al clavari de la ciutat perquè pogués manllevar moneda per a la continuació de l'obra; aquest manlleu o anticip estaria garantit sobre les impositcions de dos mesos¹²⁶.

Com es veu, sembla que, durant aquesta primera època, s'optà preferentment per la contractació de préstecs, ja fossin voluntaris o forçosos. Però amb el temps s'observa una tendència més favorable a l'emissió de censals. Així, el 1394, de nou es reconeixia que no hi havia diners disponibles de la clavarria per dur a terme les intervencions que es preveïen fer a les torres i també per altres despeses, per la qual cosa s'instà als síndics de la ciutat a manllevar alguna quantitat "per via de vende o de manleuta"¹²⁷. I així s'hauria fet perquè, l'any següent, es tenia intenció de redimir alguns censals que foren venuts, segons es diu, per a la reparació dels murs¹²⁸. Tals emissions continuaren els anys següents; així, el 1396 es venia un censal mort per un total de 20.000 sous (o sigui, 1.000 lliures) per fer front a les despeses plantejades en matèria de defensa¹²⁹. Anys després, el 1400, com ja hem indicat més amunt, el municipi reconeixia estar obligat en diversos contractes crediticis a compte de l'obra del mur.

Ara bé, ignorem quants censals foren creats per aquesta raó al llarg d'aquests anys ni, per consegüent, quins individus (ciutadans o forasters) adquiriren aquestes rendes, ni tampoc amb quins tipus d'interès. Caldria dur a terme una recerca més a fons per poder localitzar el major nombre possible de vendes realitzades pels síndics de la ciutat, a partir de la qual cosa podríem saber, almenys de forma aproximada, quina part percentual de tot el deute públic que va haver d'emetre la ciutat anà destinada a la despesa dels murs¹³⁰.

Sigui com sigui, el fet és que, a les acaballes del trescent, la principal preocupació financera del municipi era com fer front al deute que havia anat acumulant per motius diversos, entre els quals també figurava, naturalment, la reforma de les fortificacions.

b.2.) *Recursos més esporàdics*

Algunes notícies ens indiquen que també es va recórrer, ni que fos de manera molt més puntual, a altres expedients. Així, el 1375 el Consell acordà que totes

125. "la Ciutat, emperò, assegurant-los la moneda que los ciutadans prestaran a la Ciutat"; cf. Actes, vol. 3, p. 83. Hom preveia retornar, per altra banda, altres préstecs realitzats per a la compra de forment, en el marc de la greu crisi bladera que es registra aquell any.

126. Cf. Actes, vol. 4, p. 41.

127. Cf. Actes vol. 7, p. 142.

128. Cf. Actes, vol. 7, p. 181.

129. Cf. J.M.ª RECASENS, *La ciutat de Tarragona*, II, p. 210. L'esmentada quantitat està molt per sobre de la que s'esperava obtenir de la talla d'aquell any.

130. F. Cortiella, en el seu estudi sobre la hisenda de la ciutat, no anà més enllà a l'hora d'incloure les obres de les muralles com un dels motius de l'emissió de deute públic; cf. F. CORTIELLA, *Una ciutat catalana... cit.*, p. 216.

les quantitats de diners procedents de les tornes (respecte del pa que es venia a la botiga comuna de la ciutat) servissin a l'obra dels murs¹³¹. Així mateix, hom també va poder destinar eventuais ingressos procedents de multes¹³².

Una altra forma de finançament hauria estat a través de donatius. El mateix arquebisbe s'avingué a crear diverses almoines per sufragar determinades obres, segons es constata per a època més tardana, o sigui, ja pel que fa a la dècada de 1430¹³³. Precisament, d'aquesta època es conserva un memorial d'almoines assignades a l'obra dels murs per un total de prop de 135 lliures¹³⁴:

Titular	Quantia
censals que rep l'almoina de Santa Tecla sobre la ciutat	62 ll. 6 s. 8 d.
censal menut de dita almoina	30 ll.
almoina de les 'poncelles' d'en Pere Romeu, <i>quondam</i>	15 ll.
almoina (o marmessoria) d'en Pere Poc, <i>quondam</i>	9 ll.
almoina de n'Albió	6 ll. 12 s.
marmessoria de madona Anglosa (Anglesola?)	10 ll.
marmessoria de Miquel Nebot	2 ll.
Total:	134 ll. 18 s. 8 d.

Pel que sembla, la ciutat hauria arribat a algun tipus d'acord amb alguns dels seus creditors censalistes per poder destinar a l'obra dels murs determinades pensions que rebien del municipi, almenys segons es desprèn del primer cas anotat en aquesta llista. No sabem, però, quins pactes s'haurien fet en cada cas, i si tals assignacions a favor de l'obra tindrien caràcter permanent o només temporal.

3. LA CONTRIBUCIÓ A LA MURALLA: PROBLEMES PLANTEJATS AL VOLTANT DELS SUBJECTES

Per intentar respondre a la pregunta de qui havia de contribuir a l'obra de la muralla, caldria començar per algunes consideracions d'ordre més general. Tals contribucions, si ens cenyim únicament al camp de la fiscalitat directa, podien

131. Cf. Actes, vol. 3, p. 126.

132. Tal com tenim testimoniat el 1388, a propòsit del terç de les penes imposades sobre els homes de paratge per la qüestió de l'entrada de vi; ACA, C, reg. 1893, fol. 86v.

133. AHPT, Pergamins, calaix 14, núm. 11-12. Existeix un precedent de l'any 1406, quan l'arquebisbe Énnec de Vallterra atorgà la renda de certes causes pies a l'obra de les muralles de Cambrils; cf. J. BLANCH, *Arxiepiscopologi de la Santa Església Metropolitana i Primada de Tarragona*, II, Tarragona, 1985, p. 87.

134. AHPT, Fons Municipal, secc. Urbanisme (obreria), full solt sense data (potser de 1428).

ser establertes en funció de dos criteris: real i personal. Ara bé, no sempre és fàcil saber si les talles destinades a finançar les obres de murs eren considerades reals o personals¹³⁵.

Originalment, sembla que la contribució a les muralles derivava d'un servei personal, tal com es fa explícit el 1363, a propòsit d'algunes persones que refusaven anar a l'obra a instàncies del municipi. El document, la transcripció del qual figura a l'Apèndix d'aquest article, no parla, doncs, de contribucions fiscals sinó de prestacions personals: qui no pogués anar a treballar personalment a l'obra, hauria d'enviar-hi una altra persona en el seu lloc.

Tocant a les persones obligades a aquest tipus de servei, trobem grups molt diversos, començant pels funcionaris, tant de l'arquebisbe com del paborde o d'altres dignitats eclesiàstiques; més concretament, s'esmenten els batlles i altres integrants de les seves corts (assessors, saigs, missatgers i carcellers), incloent-hi tots aquells que servien a la cort de l'Oficial de l'arquebisbe o bé a les corts dels veguers i dels castlans de les Falles i el Territori. En el corresponent llistat, també s'inclou el personal de servei (domèstics de l'arquebisbe), joglars i mostassafs. Per altra banda, també s'al·ludeix als homes de paratge que eren domiciliats a la ciutat o a les Falles. Els religiosos no hi eren concernits, però sí els coronats, les dones que habitaven amb clergues (entenent per això serventes o persones de la seva parentela) i el personal de servei dels convents de la ciutat: més en concret, cuiners, pastadors i missatgers. En suma, hom fa referència a sectors molt específics de la població local que en bona mesura es trobaven fora del radi d'acció del municipi. De tots ells s'exigia la participació en els treballs de les fortificacions, donant com a motius, no sols el fet d'estar domiciliats a la ciutat (o als llocs que depenien de la ciutat), sinó també la possessió de patrimoni o renda, o encara pel fet de tenir mercaderies o de comerciar en l'àmbit de la ciutat i el seu terme. Ara bé, com hem vist abans, tot plegat hauria acabat desembocant en el pagament d'alguna quantitat a compte del susdit servei personal (tocant a l'establiment, doncs, de talles personals) o bé en funció dels béns patrimonials que hom posseïa o de les transaccions de mercaderies, és a dir, obrint el

135. Com explica P. Verdés, les talles personals gravaven les persones que estaven subjectes al pagament dels tributs reials o a la realització de serveis comunals; les talles reals gravaven les coses, és a dir, les propietats que estaven obligades als deutes contrets pel municipi. La talla personal justificava l'establiment de capitacions; en canvi, la talla real exigia el criteri de proporcionalitat (les talles per mans eren, de fet, una solució intermitja entre les talles indiferenciades i les proporcionals). Però, com indica el mateix autor, en el cas de les obres, tal distinció esdevé complicada, en tant que podia realitzar-se mitjançant joves (caràcter personal) o la contractació de professionals (caràcter real); vegeu-ne el raonament complet a P. VERDÉS, *Administrar les pecúnies e béns de la universitat. La política fiscal i les estratègies financeres d'un municipi català a la baixa edat mitjana (Cervera, 1387-1516)*, II, tesi doctoral inèdita, Univ. de Barcelona, 2004, pp. 956-962.

ventall tant als altres impostos directes —les talles reals— com als impostos de tipus indirecte. Respecte de les talles, ja hem vist com es començà a considerar la capacitat econòmica de cada contribuent, encara que fos, doncs, en la modalitat de les talles per mans o bé combinant talles proporcionals amb algunes capitacions.

I és que sovint sembla donar-se un major èmfasi a la possessió de béns, que no pas al factor de la residència, o bé s'al·ludeix a ambdós criteris, com ara en la següent declaració del 1364: “que tots los habitants en la dita ciutat e territori ho faldes de la dita ciutat, ho encara pubils e tots aquells qui haïen possessions ho censals ho rendes en la dita ciutat ho territori ho faldes d'aquella, exceptats clergues, contribuesquen en la obra del dit mur”¹³⁶. Semblants declaracions es van repetint a partir d'aleshores en relació amb totes aquelles persones (terratinents, forasters i altres) que rebien rendes, ja fos a la ciutat o fora de l'àmbit urbà¹³⁷. Com acabem de veure, això últim incumbia les Falles i el Territori de Tarragona.

Com a tals Falles, s'hi agrupaven una vintena de llogarets (incloent-hi alguna vila menor), la majoria localitzats a les proximitats de la ciutat¹³⁸. Aquesta vinculació ja existia com a mínim des de principis del segle XIV, quan s'establí es dugué una mena de divisió de cara al de la comarca entre la Ciutat i les viles del Camp de cara al repartiment de les contribucions fiscals entre uns i altres. En certa manera, les Falles de Tarragona pogueren ser equiparades a la institució del carreratge que s'estengué arreu del Principat durant la segona meitat del segle XIV. Almenys en una ocasió (1358), es declara, tocant als homes de Vilaseca, que eren ‘carrer’ de la ciutat, i tot seguit s'indica “paguen en lo mur”, amb la qual cosa s'evidencia una relació tributària rere d'aquell vincle de dependència¹³⁹. Segui com sigui, era inqüestionable que aquests llocs havien de contribuir a l'obra ciutadana, almenys mentre no disposessin de muralles pròpies.

Naturalment, la vinculació de les Falles a la ciutat no quedà afectada pel traspàs, a favor de la mitra, dels drets jurisdiccional que el rei tenia al Camp de Tarragona. D'això se'n volgueren assegurar els dirigents del municipi tarragoní. Així, tres anys després d'aquell traspàs, o sigui, el 1394, s'establí una concòrdia entre els cònsols i l'arquebisbe, per la qual la ciutat tingué garantida la conservació de tots els usos (el terme utilitzat és “em-

136. AHPT, Pergamins, núm. 259.

137. Cf. Actes, vol. 3, p. 25 (1369); o bé, com es declarava el 1374, tot estranger que tingués béns i tothom que fos terratinent o prengué censal dins la ciutat; cf. Actes, vol. 3, p. 89.

138. Vegeu J.M.ª RECASENS, *La ciutat de Tarragona*, II, pp. 191-193.

139. Cf. Actes, vol. 2, p. 22.

prius”) i contribucions que rebia sobre els homes de les Falde i d’altres llocs de la vegueria, segons el que ja estava establert abans¹⁴⁰.

En segon terme, també hi veiem involucrats els possessors del Territori de Tarragona, que agrupava diverses partides rurals, on, per tant, no hi havia constituïts nuclis de població, sinó únicament masos dispersos¹⁴¹. Molts d’aquests possessors de terres residien a les viles pròximes. El 1374, posem per cas, es deia de taxar els terratinents de Constantí, Reus, Centcelles, Marmorta i d’altres llocs del Camp per les terres o béns que tinguessin dins la ciutat i el Territori¹⁴². Com es posa de manifest aquí, era la possessió de béns ubicats dins l’àmbit territorial dependent de la ciutat l’única raó esgrimida per fer contribuir els homes dels llocs indicats, excloent-hi, doncs, tots els altres habitants de la comarca¹⁴³.

Tanmateix, en el parer d’alguns historiadors, també les viles del Camp haurien estat obligades a contribuir a les muralles de la ciutat¹⁴⁴. ¿Hi ha qualcom

140. Cf. S. RAMON – F.X. RÍCOMA (eds.), *Índex Vell*, p. 175. Relacionat amb tot això seria certa convenença subscrita el 1399 entre l’arquebisbe i la ciutat sobre l’exercici de la jurisdicció de les Falde, a la qual s’al·ludeix a les Actes, vol. 8, p. 115. Sobre el traspàs d’aquesta jurisdicció, em remeto a un dels meus treballs: J. MORELLÓ, “«Així com de bons vassalls se pertany». El endeudamiento censal de las villas del Camp de Tarragona al servicio de la Mitra (finales del siglo XIV)”, dins M. SÁNCHEZ MARTÍNEZ (ed.), *La deuda pública en la Cataluña bajomedieval*, Barcelona, 2009, pp. 259-307.

141. En principi, les partides constitutives del Territori de Tarragona serien quatre, segons quedà anotat a les posteriors ordinacions de 1477 referents a controvèrsies sorgides entre els ciutadans de Tarragona i alguns habitants de Reus, Riudoms, Vila-seca i Constantí, “com altres tots e qualssevol terratinents e havents amprui de possessions en lo Territori dit de Tarragona, entès dels quatre térmens, ço és, de Porpres, de Quart, de la Grassa e de Marmorta...”; cf. *Ordinacions i crides de la ciutat de Tarragona (segles XIV-XVII)*, vol. 1, Tarragona, 1982, p. 137. Sobre l’esmentat ens territorial, vegeu J.M.ª RECASSENS, *La ciutat de Tarragona*, II, p. 194; R. AMIGÓ, *Materials per a l’estudi dels noms de lloc i de persona, i renoms, del terme de Reus*, Reus, 1988, pp. 580-582; ÍDEM, “Comentaris sobre l’antic terme del “Territori” de Tarragona”, dins *La Canonja: llocs, termes i un capbreu*, La Canonja, 1987, pp. 127-140.

142. Cf. Actes, vol. 3, p. 84.

143. Fent retrospectiva, podem veure com, ja el 1281, el veguer reial de Tarragona tenia ordres donades de poder compel·lir tothom que tingués possessions a la ciutat o al seu terme a contribuir per aquests béns en el subsidi que reclamava aleshores el rei a la universitat de la ciutat; ACA, C, reg. 71, fol. 25r.

144. El canonge Blanch, a qui molts historiadors han seguit al peu de la lletra, així ho declarava: “En temps d’aquest archebisbe [Pere de Clasquerí] en lo any 1363 se feren las muralles de la ciutat, a la obra de les quals contribuïren totas las villas del Camp” cf. J. BLANCH, *Arxiepiscopologi*, II, p. 52. L’historiador Fort i Cogul s’adherí a la mateixa tesi quan afirmava, referent al mateix any (1363), que la Comuna del Camp va haver de contribuir a les despeses de fortificació de la ciutat; cf. E. FORT, *Notícia històrica...* cit., p. 78. Per la seva banda, Recasens deia que la ciutat aconseguí de l’arquebisbe l’obligada contribució, no solament de les Falde i el Territori, sinó també de les universitats del Camp; cf. J.M.ª RECASSENS, *La ciutat de Tarragona*, II, p. 209, també p. 244. Tot plegat prové del fet de voler fer retrotraure a l’època que ens ocupa situacions posteriors. Sobre la contribució fiscal dels pobles del Camp a les fortificacions renaixentistes (baluards) de Tarragona, vegeu J. MORELLÓ, *Reus en el trànsit a la Modernitat: fiscalitat i finances d’una vila en vies de creixement*, Reus, 2003, pp. 219-221.

de cert en aquesta tesi o més aviat derivaria d'una lectura esbiaixada de la documentació?

Caldria referir-se, en primer lloc, a la famosa ordinació promulgada per l'arquebisbe Tello, el 1305, tocant a l'adjudicació a la Ciutat i a les viles del Camp d'unes determinades proporcions de repartiment de les seves càrregues: doncs bé, en aquesta ordinació en cap moment no es diu res directament referit a les muralles de Tarragona, ni tan sols en relació amb altres obres ciutadanes, malgrat el que deixà escrit Morera i altres autors han anat repetint fins a l'època actual¹⁴⁵. Així mateix, en els posteriors pactes establerts entre la Ciutat i el Camp a compte de les despeses considerades comunes, tal tipus de contribució no hi estava contemplada¹⁴⁶.

Dit això, és millor que ens centrem en l'època coetània als processos d'emmurallament.

Ja el 1369 es féu una crida a tothom del Camp de Tarragona per anar a la ciutat a col·laborar en la seva defensa; hom podia traslladar-s'hi amb les seves famílies (mullers i infants) i amb tota la roba que necessitesin; en cas contrari ("si donchs no eren en servey del senyor rey"), no serien acollits¹⁴⁷. Així doncs, també la gent de les viles més poblades haurien pogut secundar aquesta crida. Fixem-nos, però, que no es plantejava com una obligació.

De fet, la gent del Camp, sobretot els habitants de les viles més grans, no tenien gaire necessitat d'acudir a la ciutat per cercar-hi refugi, per tal com es podien resguardar rere les muralles que hi havia a les seves viles, que aviat començaren a ser reformades en compliment de les ordres que havien rebut. Des d'aquest punt de vista, hagués resultat insostenible que els habitants d'aquestes viles fossin obligats a contribuir simultàniament a compte de les muralles de la ciutat i de les seves pròpies. Ben mirat, la forma d'actuació dels rectors de les viles del Camp no diferia gaire o gens de la dels seus homòlegs ciutadans: així com la ciutat exigia una contribució fiscal de les Falles, també aquestes viles passaren a reclamar contribucions dels llocs menors situats dins els seus respectius termes per ajudar a costejar les despeses de reforma de les seves muralles¹⁴⁸. Així mateix, també van passar a reclamar una contribució dels forasters que posseïen terres

145. Vegeu, si no, J. MENCHÓN – J. MASSÓ, *Les muralles de Tarragona... cit.*, p. 45.

146. Aquests pactes es referien al repartiment de les despeses generades per missatgeries realitzades conjuntament i també pel sosteniment de litigis d'interès comú; vegeu J. MORELLÓ, *Fiscalitat i deute públic... cit.*, p. 102 i ss.

147. Cf. Actes, vol. 3, p. 16.

148. Per exemple, Castellvell i Almoister respecte de Reus (vegeu alguns dels conflictes originats a J. MORELLÓ, *Reus i la muralla... cit.*, p. 26); Espinavessa, Fontscaldes, Masmolets i Picamoixons respecte de Valls; les Borges respecte d'Alforja; o el cas indicat abans de Montbrió respecte de Cambrils (almenys fins al 1405), entre molts altres exemples.

dins els seus respectius termes, a imatge i semblança dels requeriments formulats per la Ciutat sobre els terratinents del Territori¹⁴⁹.

Per la seva banda, Cortiella feia referència a una crida del 1387, adreçada, segons ell, a tots els llocs del Camp, per la qual es demanà llur contribució a les muralles de la ciutat, en virtut del costum que hi havia establert¹⁵⁰. Ara bé, si passem revista a altres crides d'aquesta època, sembla que aquest tipus d'alerta ciutadana es limitava a l'àmbit de les Faldes. Així, el 1396, arran de la invasió del comte de Foix, la ciutat féu fer una crida per tal que "los hòmens habitants en los lochs de les Faldes se recollissen en la dita ciutat ab lurs virtualles"¹⁵¹. Seria talment una invocació del "dret de recollita", al qual ja hem fet al·lusió al començament de l'article. Per donar compliment a l'esmentada ordre, s'establiren cinc dies de termini. La ciutat trameté una persona que durant quatre dies va recórrer tots els llocs de les Faldes (i de la vegueria de Tarragona, segons s'indica al document) per donar a conèixer aquella disposició¹⁵².

Novament, el 1411, els cònsols adreçaven una carta a tots els representants o universitats dels llocs, masos i termes de les Faldes i del Territori de la ciutat, o, més en particular, a tots aquells que eren "de sa contribució e recollita"¹⁵³. Una vegada més, es podria plantejar si tal crida incloïa altres llocs de la contrada, però això no es veu reflectit en el llistat que es dona al final del document, on només apareixen esmentats els llocs de les Faldes.

En definitiva, sembla que es donà una progressiva identificació entre els llocs que eren de la "recollita" de la ciutat i els considerats de la seva contribució: aquests havien de contribuir en la reforma i manteniment de les

149. Com en el cas exposat, ja fa temps, per T. CAPDEVILA, "Els terratinents de Reus a Riudoms són obligats a ajudar a bastir les muralles d'aquella vila (1391)", dins P. ANGUERA (editor), *Treballs històrics de mossèn Tomàs Capdevila i Miquel (1903-1936)*, Tarragona, 1987, pp. 63-65; vegeu altres aspectes tocant a la contribució dels diferents grups de terratinents, a J. MORELLÓ, *Fiscalitat i deute públic... cit.*, p. 404 i ss. Fins i tot els llocs de les Faldes tenien la possibilitat de reclamar contribucions fiscals als grups de terratinents que hi havia als seus termes: per exemple, el 1359, els terratinents reusencs del terme de Vilaseca de Solzina (un total de quinze) nomenaren procuradors per ocupar-se de les demandes que els poguessin fer els rectors d'aquella vila per raó de taxacions, col·lectes i contribucions; AHCR, Protocols (1359), s.f.; 30-IX. ¿És possible que això fos motivat, al seu torn, per la contribució d'aquesta localitat de les Faldes a les muralles de Tarragona?

150. Cf. F. CORTIELLA, *Una ciutat catalana... cit.*, p. 206. Encara que caldria dur a terme la consulta directa del document al·ludit, és possible que tal notícia es referís únicament a la contribució exigida als terratinents del Territori. Altrament, podria estar relacionada amb les reclamacions plantejades per la ciutat uns anys abans a les viles del Camp a propòsit de les despeses pendents per altres motius diferents al que ara ens ocupa; sobre això, vegeu J. MORELLÓ, *Fiscalitat i deute públic... cit.*, pp. 108-109.

151. Cf. Actes, vol. 10, p. 178.

152. Cf. Actes, vol. 10, p. 170-180. Naturalment, la vegueria abraçava gairebé tot l'àmbit del Camp, però sembla poc probable que hom esperés rebre resposta d'altres llocs, a banda de les Faldes.

153. Cf. F. CORTIELLA, *Una ciutat catalana... cit.*, pp. 406-407 (doc. núm. 14).

muralles tarragonines pel fet que no disposaven de defenses pròpies i havien de seguir confiant en possibles anades a la ciutat per cercar la protecció que no tenien¹⁵⁴.

* * *

En els següents apartats, veurem, a nivell més concret, quin és el tractament fiscal que varen rebre alguns col·lectius o més concretament els problemes plantejats al voltant de la seva contribució:

- El clergat i els homes de paratge

Tothom que es beneficiés o pogués beneficiar-se de la protecció que oferien les muralles urbanes estaria obligat a contribuir als costos generats per l'obra, cosa que obeïa al principi "qui sentit commodum, sentire debet etiam onus". Això incumbia, en primera instància, qualsevol que estigués domiciliat a la ciutat.

Com ja hem vist, els religiosos pròpiament dits no foren inclosos a la crida realitzada el 1363, raó per la qual també podien quedar eximits de contribuir fiscalment¹⁵⁵. Recordem, per altra banda, que el clergat tingué a càrrec seu el manteniment d'un sector de la muralla, d'aquí que es pogués considerar al marge dels afers que gestionava la ciutat. Tot i així, el Consell tarragoní no escatimà esforços per tal d'aconseguir algun tipus de contribució fiscal, cosa que provocava, necessàriament, les protestes dels interpellats. Les primeres friccions provenen ja del 1359: aleshores es deia que si els clergues no volien contribuir conjuntament amb els ciutadans en els murs de la Ciutat, es faria demolir l'obra construïda per ells¹⁵⁶. Certament, aquesta notícia evidencia que el clergat havia fet obres en el tram de la muralla que tenia sota la seva responsabilitat. Sigui com sigui, el municipi continuà insistint en les seves demandes; més endavant, s'encarregà a alguns prohoms de taxar els clergues per la contribució que tenien pendent de temps passat¹⁵⁷.

154. Certament, hi hagué alguns llocs que maldaren per tenir muralles pròpies –cas de Vilaseca, que era un dels llocs més poblats de les Falde–, però tal pretensió els fou denegada per la ciutat; s'hi referia F. CORTIELLA, *Una ciutat catalana... cit.*, pp. 111-112, però sense especificar si es tractava de la Vilaseca del Comú o de la de Solzina?

155. També quedaven eximits de contribució segons la carta que comentaré més avall adreçada per l'arquebisbe al batlle del Milà el 1364.

156. Cf. Actes, vol. 3, p. 66-67. De nou, el 15 d'abril, es preguntà als preveres si voldrien contribuir a l'obra de la ciutat.

157. Cf. Actes, vol. 3, p. 87.

Al llarg del 1364, es van anotant altres consideracions relatives als eclesiàstics, però no sembla que es pogués arribar a cap solució en ferm¹⁵⁸.

La polèmica tornà a rebrotar el 1374, quan es deia de requerir els canoneges, així com els capellans i altres religiosos beneficiats, perquè contribuïssin a l'obra, al mateix temps que s'acordà enviar representants davant el rei per obtenir provisions favorables als interessos del municipi¹⁵⁹. Ignorem, però, quins foren els resultats d'aquestes gestions. Encara el 1387, el Consell municipal tornava a deliberar sobre la contribució que s'exigia, no sols als clergues sinó també als homes de paratge¹⁶⁰.

Pel que fa a la talla establerta el 1396, el Consell continuava insistint en la necessitat de fer contribuir la clerecia com ho feien tots els altres ciutadans¹⁶¹. Concretament, es fa referència als esforços esmerçats pel jurista Andreu Terré contra el Capítol de la Seu de Tarragona, gràcies als quals fou determinat que els membres de la dita institució estaven obligats a contribuir a les obres dels murs i valls¹⁶². Hauria estat això suficient per posar fi al problema amb aquest col·lectiu? En altres localitats properes a Tarragona s'idearen solucions intermitges, després de llargs processos en els quals, per cert, també intervingué l'esmentat jurista tarragoní¹⁶³.

Malgrat, però, aquest aparent èxit de la ciutat, el clergat es resistia a donar compliment al que se'ls demanava. Davant d'això, calgué cercar altres vies o formes de pressió; així, el 1405 el rei Martí va sol·licitar a l'arquebisbe Vallterra que fes alguna cosa per tal d'obligar els clergues a contribuir en

158. El 12 de juny es diu "que los clergues pagen; en altra manera, si pagar no volran, que s'estiga així com abans se feya". El 15 de desembre es deia això altre: "que los clergues pagen, e si pagar no-y volran, que hom los dega protestar en guisa e-n manera que aparega per tots temps que demanat-los és estat per tall que, si els alegaven que dret ajen en los dits murs, que la ciutat ho (h)a hobrat e fet hobar". A propòsit d'això últim, podríem recordar que els murs eren considerats de la Ciutat, segons s'havia declarat el 1359.

159. Cf. Actes, vol. 3, p. 73. Més endavant s'elegiren diversos prohoms per ocupar-se d'això (ibíd., pp. 87 i 90).

160. Cf. Actes, vol. 6, p. 129.

161. Cf. F. CORTIELLA, *Una ciutat catalana... cit.*, p. 206.

162. Cf. Actes, vol. 10, p. 183.

163. A Reus, d'acord amb les sentències de 1392 i 1394, els preveres foren obligats a contribuir en totes aquelles contribucions directes que servissin per finançar obres públiques (com ara murs i valls), encara que només fos per mitja talla i pels béns immobles que posseïen; cf. J. MORELLÓ, "La Comunitat de Preveres de Reus i el seu encaix dins la fiscalitat municipal (s. XIV-XV)", *Anuario de Estudios Medievales*, 35/2 (2005), pp. 863-906, espec. p. 881. Els preveres de Valls, d'acord amb la sentència emesa el 1392, havien de contribuir-hi pels seus béns i rèdits patrimonials; per altra banda, quedaren eximits de sufragar les obres que es farien a la muralla que confrontava amb el convent del Carme; cf. J. MORELLÓ, "«De contributionibus fiscalibus»: els conflictes entre el municipi de Valls i la Comunitat de Preveres durant el segle XIV", *Anuario de Estudios Medievales*, 29 (1999), pp. 689-729.

la reparació dels murs de la ciutat¹⁶⁴. Això indica clarament que fins aleshores no ho havien fet. Considerant que tampoc l'arquebisbe havia pogut solucionar el problema, més endavant calgué recórrer a la mateixa autoritat pontifícia¹⁶⁵. Sigui com sigui, a la talla del 1428, els clergues no hi apareixen registrats, ni per al·lusió.

També els homes de paratge (sota tal denominació s'agrupaven tots els nobles de baix rang, ja fossin cavallers o donzells) es resistiren a contribuir en les despeses de la fàbrica. A diferència del que hem vist en relació amb l'estament religiós, els membres d'aquest altre col·lectiu, segons s'indicava a la crida del 1363, estaven obligats a realitzar prestacions personals. Uns anys després, el 1369, s'ordenà als veguers de compel·lir alguns cavallers que estaven domiciliats a la ciutat, no sols perquè refusaven pagar a compte de les obres del mur, sinó també perquè es negaven a prestar el servei de vigilància corresponent (guaites). Hom considerava que era un tipus de prestació que ningú no podia eludir, "com sia profit comú"¹⁶⁶. També els cavallers domiciliats a Valls foren obligats a contribuir fiscalment a l'obra de la muralla d'aquesta vila, en aquest cas en virtut d'una sentència arquebisbal emesa el 1366¹⁶⁷. El posicionament de la mitra no podia ser gaire diferent en relació amb els problemes que hi havia plantejats a Tarragona, però fins al moment no tenim constància de cap sentència o dictamen per poder sortir de dubtes. Sigui com sigui, sembla que s'imposaren les tesis favorables al municipi; com hem vist, encara el 1387 es feia nova al·lusió als homes de paratge, en tant que seguien sent considerats subjectes contribuents, sempre segons el parer dels rectors municipals. Com veurem després, a la Passada del Mur de 1428 apareixen registrats alguns cavallers, encara que només fos per alguns béns.

164. Cf. I. COMPANYYS – J. PIQUÉ, *Catàleg de les cartes reials... cit.*, doc. núm. 38.

165. El 1410 s'aprofità l'estada a la ciutat de Benet XIII per demanar-li "que los clergues sien forçats de contribuir ab la ciutat per los béns patrimonials"; cf. F. CORTIELLA, "La pretensió de Tarragona de convertir-se en seu pontifícia (1409-1413)", *Universitas tarraconensis*, VII (1985), p. 70. Referències posteriors semblen confirmar que tal disposició papal fou executada, però res no s'indica sobre possibles motius de la contribució.

166. AHAT, Reg. Neg. (1369), fol. 4r-v; també doc. núm. 213 del Llibre de la Corretja. S'hi referia E. MORERA, *Tarragona cristiana*, II, p. 516, indicant que també eren obligats a participar, en tant que vassalls de la mitra, a les despeses concernents a les muralles de les viles del Camp.

167. Vegeu J. MORELLÓ, "La incidència de la fiscalitat municipal sobre la noblesa de baix rang: l'exemple de Valls (s. XIV-XV)", dins *XVII Congrés d'Història de la Corona d'Aragó. El món urbà a la Corona d'Aragó (del 1137 als decrets de Nova Planta)*, III, Barcelona, 2003, p. 618. Malgrat això, el municipi vallenc va haver de pledejar durant bastants anys amb alguns d'ells per aconseguir fer efectiva llur contribució.

- Els llocs de les Faldes

A principis del 1364, l'arquebisbe trametia una carta al batlle del Milà per forçar els seus habitants a contribuir a la reparació dels murs tarragonins¹⁶⁸. Els restants llocs de les Faldes degueren rebre ordres semblants. Tanmateix, ignorem quins criteris es feien servir per taxar els homes d'aquests llogarets fins molt més tard. El 1387 es remunerà un ciutadà que havia recorregut els llocs de les Faldes durant cinc dies per tal de registrar tots els focs, com a pas previ a la seva contribució fiscal a l'obra del mur¹⁶⁹. En aquest cas s'optà per imposar una simple quota, concretament, de 12 diners per foc, tota vegada que es donava llibertat a cada lloc de les Faldes de poder fer entre ells el repartiment "segons més o menys a la dita quantitat vos vulats tatxar"¹⁷⁰. El 1396 varen ser taxats a raó de 2 sous 5 diners per foc¹⁷¹. Qui decidia la quota era la ciutat; en el cas de no voler pagar, es podia recórrer a l'autoritat –tant als veguers com els batlles de cada lloc– per pressionar-los¹⁷².

El procediment descrit fins aquí continuava sent el mateix el 1411, quan es declara, referent a les Faldes: "com donchs vosaltres dejats e siats tenguts e acostumats de pagar en la dita obra del mur axí e segons que los ciutadans paguen, e pertangua segons lo dit compartiment pagar a vosaltres per cascun foch dos sous, segons dit és compartidors entre vosaltres segons vostra custuma e volentat"¹⁷³. En el llistat que es dona al final d'aquest document, l'únic lloc no taxat era Barenys (com se sap, havia quedat despoblat a causa d'una falconada de pirates), però dins el seu terme hi havia terratinents o possessors de terres que d'una manera o altra estarien obligats a satisfer en aquella talla. Nogensmenys, també els terratinents forasters de les Faldes estaven subjectes a contribució, tal com es posa de manifest, per exemple, a la posterior talla de 1428.

168. "vos deim e-us manam que tots los habitants en lo loch e terme del Milà e encara terra tinents en lo dit terme e aquells qui-y haien rendes ho censals, exceptats clergues, forcets a pagar e contribuir en la obra del dit mur, axí del temps passat com del esdevenidor, segons que los hòmens habitants en lo dit loch del Milà han contribuït; e açò fets tota vaguada que per n'Arnau Rocha, ciutadà de la dita ciutat, al qual açò és per nós comanat, ne serets request, forçant los qui pagar no volran per penyores ho empires de béns ho de censals ho per altres remeys de dret, segons que a vos serà vist feador"; AHPT, Pergamins, núm. 259.

169. Cf. Actes, vol. 6, p. 111.

170. Cf. Actes, vol. 6, p. 203; s'hi referia F. CORTIELLA, *Una ciutat catalana... cit.*, p. 206.

171. Cf. Actes, vol. 10, p. 184.

172. Per exemple, el maig del 1369 es feia un manament als batlles de les Faldes perquè compel·lissin a pagar tots aquells que devien a la talla de les muralles de Tarragona, a instàncies dels collidors; AHAT, Reg. Neg. (1369), fol. 53v.

173. Cf. F. CORTIELLA, *Una ciutat catalana... cit.*, p. 406-407 (doc. núm. 14 de l'Apèndix).

Recordem, per últim, que entre les diferents imposicions arrendades per la ciutat s'inclouïa una concernent a les Falles, existent com a mínim des del 1359¹⁷⁴. Segons F. Cortiella, aquesta imposició hauria acabat per desaparèixer entre el 1410-1420¹⁷⁵. La causa hauria estat la davallada demogràfica d'aquests llocs així com la disminució de l'activitat econòmica. Sigui casual o no, aquesta cronologia es correspon en bona mesura al període durant el qual la Ciutat estigué ocupada en la reforma de les seves muralles.

- Els terratinents amb possessions al Territori

Com ja hem indicat abans, una de les raons per fer contribuir a les obres de murs era la possessió de terres dins el terme de la ciutat, cosa que també s'estenia a les partides que conformaven el Territori. Hi havia diversos grups de terratinents, si bé el més nombrós estava localitzat a Reus; a partir de fonts notariales d'aquesta localitat corresponents a les dècades finals del segle XIV, comptabilitzem prop de 80 individus formant part d'aquest col·lectiu. D'alguna manera, tot el que succeï amb aquest col·lectiu reusenc seria bastant extrapolable als restants grups de possessors que hi havia al Territori¹⁷⁶.

El 1369 es documenta una queixa d'aquests terratinents pel fet que havien de contribuir sense tenir en compte les seves capacitats, o sigui, prescindint de la valoració dels seus béns; concretament, se'ls exigia de pagar 12 lliures al gener i igual quantitat al febrer. Els al·ludits terratinents no eren contraris a contribuir, sinó tan sols a la manera com havien estat requerits de fer-ho. Més concretament, se'ls reclamava de contribuir amb un terç de més, cosa que implicava rebre el mateix tracte fiscal que els grups de forasters, d'acord amb una pràctica que, pel que sabem, no era privativa sols del Camp de Tarragona. En aquesta avinentesa, s'exposaven arguments a favor del que ells consideraven que havia de ser una contribució més justa en funció del valor dels béns que posseïen¹⁷⁷.

Anys després sorgiren noves friccions. El 1380 tenim documentada una reunió celebrada a Reus dels terratinents del Territori, en la qual es procedí al nomenament de cinc síndics (tres de Reus i dos de Constantí) per ocupar-se

174. Aquest any, el veguer de Tarragona instà als batlles de Valls, Reus i Alcover perquè obliguessin als carnisers d'aquestes viles a satisfer al comprador tarragoní d'aquella imposició el gravamen corresponent a les carns que havien subministrat a les hosts aplegades a Barenys arran de l'atac de l'estol castellà; AHCR, Protocols (1359), s.f.; 19-X.

175. Cf. F. CORTIELLA, *Una ciutat catalana... cit.*, p. 192.

176. Alguns aspectes ja van ser exposats en un article publicat fa uns anys: J. MORELLÓ, "La contribució dels homes del Camp a les muralles de Tarragona. Els terratinents de Reus i la sentència de 1390", *Initium*, 11 (2006), pp. 915-934, amb un petit apèndix documental.

177. Trobareu la transcripció del document en qüestió a l'article indicat a la nota anterior.

de diverses causes plantejades amb els dirigents de la ciutat¹⁷⁸. A l'abril del mateix any es fa referència a certa avinença o composició que fou subscripta pels homes de Reus –com sempre, només aquells que eren terratinents al Territori– amb els cònsols de Tarragona per les “levades” degudes per les obres dels murs de la Ciutat. Desconeixem el contingut d'aquesta avinença; tan sols tenim esment d'alguns terratinents que no volgueren subscriure-la¹⁷⁹.

Durant la dècada 1380, aquest col·lectiu va haver de manllevar diners, ja fos per via de préstec o mitjançant vendes de censals, per fer front a les seves obligacions fiscals, o també per pagar els processos judicials endegats al voltant de llur contribució. Ells mateixos designaren un clavari encarregat de gestionar una caixa de cabals¹⁸⁰. Com no podia ser d'altra forma, els terratinents varen ser inclosos en la talla establerta a la ciutat l'octubre del 1386 per l'obra dels murs¹⁸¹. En relació potser amb aquesta talla, el març de l'any següent es congregà un consell de terratinents, on fou exposat que tothom havia de pagar “segons és estat stimat”, atès que alguns pretenien aconseguir certs descomptes per raó d'alguns censals o d'altres béns¹⁸². Finalment, es procedí a l'elecció de tres àrbitres (Joan Abri, Andreu Terré i Pere Ripoll, tots tres llicenciats en lleis) que dictaminaren sobre com havia de ser la contribució dels terratinents reusencs en virtut de la sentència promulgada el 14 d'octubre de 1390¹⁸³.

El dictamen dels tres juristes deixava ben clara l'obligació dels membres d'aquest col·lectiu a contribuir a l'obra del mur de la ciutat. En el cas d'establir talles per aquesta raó, contribuirien en una proporció del 13%; així, davant una talla hipotètica de 100 florins, pagarien 13 florins¹⁸⁴. Als dirigents de la ciutat corresponia designar taxadors per determinar el que pertocaria pagar a cada terratinent. Tal taxació es faria mitjançant un capbreu, on apareixerien inscrits tots els contribuents amb indicació de les vèlues de les possessions que

178. Al seu torn, aquests síndics nomenaren una altra persona per presentar una apel·lació al jutge de l'arquebisbe; AHCR, Protocols (1380), s.f. (1-VIII/1-IX).

179. Els batlles havien rebut l'ordre de confiscar les seves possessions per vendre-les fins a obtenir les quantitats degudes; AHCR, Protocols (1380), s.f. (16/28-IV). Posteriorment, trobem referències a penyores efectuades sobre aquests terratinents.

180. El 1385 apareix citat Joan Clergue com a clavari dels terratinents del Territori (abans ho havia estat Pere Çabelló). Aquest Joan Clergue liquidà la seva gestió, que durà exactament 4 anys i 11 mesos, el 27 de febrer del 1388. Posteriorment (1397) surt esmentat Arnau Duran com a comuner dels terratinents. Alguns dels esmentats també exerciren funcions de tresorer del municipi de Reus.

181. Cf. Actes, vol. 6, p. 52.

182. AHCR, Protocols (1387), s.f.; 24-III-1387.

183. Document transcrit igualment a l'article indicat més amunt.

184. L'ur mètode de contribució diferia, per tant, del que s'aplicava a les Falde en funció del nombre de focs. Com hem vist abans tocant a la ciutat, les derrames de 100 florins es documenten uns anys més tard.

tenien dins el Territori. Així doncs, si la taxació de la talla corresponia al Consell tarragoní, la valoració dels seus béns seria de la incumbència dels mateixos terratinents. En tot cas, els cònsols a tothora estaven obligats a informar als terratinents del motiu pel qual es feia la talla i del muntant que hom volia exigir-los. Així mateix, havien de lliurar els diners al plegador designat ad hoc, qui els havia de trametre al clavari de la ciutat. Hom estaria obligat a notificar al susdit clavari totes aquelles persones que no havien pagat; si aquestes refusaven pagar en el termini convingut (15 dies comptadors després de rebre la notificació), se'ls endossarien totes les despeses que calgués sostenir per culpa seva.

Aquesta sentència també té interès pel fet que sembla descartar el plus de contribució que se solia aplicar als grups de terratinents, o sigui, pel que fa al pagament d'un terç de més. Ja en aquesta època s'observa al Camp de Tarragona una tendència a eliminar les sobretaxacions que pesaven damunt d'aquests col·lectius¹⁸⁵.

El 1396, a propòsit de la nova tongada de talles establertes per continuar l'obra del mur, els homes de Reus (terratinents del Territori) trameteren a la ciutat les valies de les seves propietats "per ço que veésem e poguéssim comptar quant pertany als dits terratinents a pagar en les obres dels murs e valls de la dita ciutat"¹⁸⁶. Aquest col·lectiu va satisfer 26 florins per la primera "passada" i idèntica quantitat per una segona "passada"¹⁸⁷. No sabem si en aquesta contribució s'inclouen els homes de Constantí o d'altres grups de terratinents, amb els quals s'hauria pogut arribar a pactes similars.

En síntesi, a finals del segle XIV, després de varies dècades de discussions i debats, s'arribà a diferents acords respecte dels problemes plantejats amb els diversos grups de contribuents. Gràcies a l'únic registre que s'ha conservat a Tarragona referent a una passada del mur, disposem d'una llista exhaustiva de contribuents, malgrat ser d'època un xic posterior.

4. LA PASSADA DE MUR DE 1428

Segons es fa saber al preàmbul del manuscrit, l'octubre de 1428 es generà una alarma marítima a causa d'un estol del rei de Tunis que havia estat albirat a Mallorca, raó per la qual s'acordà prendre mesures preventives tocants a la defensa de la ciutat. Així, el 26 del mateix mes, els tres cònsols, juntament amb una comissió de quatre prohoms, que havien estat elegits uns dies abans per ocupar-se de la defensa de la ciutat, tant pel que fa a la guàrdia i provisió d'armes

185. Semblantment al que hem documentat a Valls en relació als grups de terratinents d'aquesta població; vegeu J. MORELLÓ, *Fiscalitat i deute públic... cit.*, p. 404-409.

186. Cf. Actes, vol. 10, p.179.

187. Ibídem, p. 180. Tal contribució indica que el muntant global de la talla seria de 200 florins.

com també pel que fa a la reparació de les muralles, ordenaren una passada de mur semblantment a la que ja s'havia fet el 1423 (en aquesta altra ocasió, davant l'alarma creada per un estol de genovesos)¹⁸⁸. Aquesta talla fou taxada per mans “segons lo manifest darrerament fet dels ciutadans e habitants de la dita ciutat”; concretament, es preveia subdividir cada una de les tres mans (major, mitjana i menor) en altres tres, per un total, doncs, de nou nivells contributius.

En el registre en qüestió¹⁸⁹ apareixen registrats al voltant de 700 subjectes, dels quals són taxats 682 (la mateixa xifra que ja havia indicat Recasens en el seu treball monogràfic), a banda dels masos i hortes del terme, les Falde i diversos grups de terratinents. Referent a la ciutat, s'indiquen fins a 26 localitzacions urbanes diferents, començant pel carrer Major (concretament, pel portal de n'Olivera) i finalitzant a la zona del port. Els indrets més poblats de la ciutat serien, segons es veu, el carrer Major (56) i de la Corderia (56), així com el carrer de la Portella i d'en Manresa (55), seguint pel Corral (52), el Puig de Pallars (49), la Civaderia (44), el carrer dels Pintors (42), la Pescateria (39) i el carrer d'en Granada (34). De les diferents places mencionades, la de la Jueria era la més poblada, ja que comptabilitza fins un total de 38 contribuents, no gaires més, però, que la plaça de les Cols (32). Altres localitzacions urbanes amb menor presència de ciutadans eren les següents: la Cuirateria (27), carrer de mossèn Joan d'Olzinelles (25), carrer d'en Sitges (18), plaça de Sant Miquel (16), plaça d'en Cabot (16), carrer de Santes Creus (15), carrer d'en Talavera (13), carrer de n'Escart (12), portal de Predicadors (12), carrer d'en Suau (11), carrer dels Ferrers (11), carrer de l'Escrivania (10), la Quartera (10), la Carnisseria (5) i el Port (4).

No totes les persones que figuren en aquest llistat eren habitants de la ciutat; de fet, és possible detectar individus d'altres llocs, que havien de contribuir en funció dels béns que tenien a la ciutat¹⁹⁰. La possessió de béns contributius seria el principal criteri seguit en aquesta relació tributària en tant que pressuposa un manifest previ de béns, començant per la propietat més bàsica, com era la vi-

188. Semblants disposicions són exposades a les Actes del 21 d'octubre; AHPT, Actes Municipals (1428-1429), fol. 11r-v.

189. Fins al moment, aquest registre fiscal ha estat utilitzat bàsicament de cara a l'estudi de la societat i de l'onomàstica tarragonines, tal i com exemplifiquen sengles treballs de J.Mª RECASENS, “Aportación al estudio de la sociedad tarraconense del primer tercio del siglo XV según datos extraídos de Llibre de la Passada del Mur”, *Revista técnica de la propiedad urbana*, 15 (1967), pp. 59-68; i de J.-F. CABESTANY, “L'onomàstica tarragonina en el Llibre de la Passada del Mur (1428-1429)”, *Butlletí interior de la Societat d'Onomàstica*, XVII (1984) pp. 12-17.

190. En el cas, per exemple, de Berenguer Gibert (pertanyent a una coneguda família de mercaders barcelonins), que havia de contribuir per una botiga que tenia al carrer de mossèn Joan d'Olzinelles (7v).

venta (albergs), i seguint per altres tipus de propietats que poques vegades apareixen indicades en el document fiscal de referència¹⁹¹. Aquestes anotacions podien referir-se a béns incorporats de feia poc a l'haver del contribuent, ja fos per via de compra o d'herència, àdhuc per tractar-se de béns dotals, com ara quan es fa referència a "lo dot de madona d'en P. ça Rocha" (7r); en el cas de Jaume Mestre (14v) s'indica clarament que fou taxat "per les propietats quinch (aquí) comprades", amb la qual cosa també es podria inferir que feia poc que s'havia establert a la ciutat¹⁹². Tanmateix, tampoc podem descartar altres declaracions realitzades per persones que actuaven com a representants d'alguns contribuents que es trobaven absents de la ciutat, potser perquè es tractava, justament, de forasters; o d'altres que poguessin estar actuant en qualitat de marmessors respecte de béns pertanyents a contribuents difunts. Tot plegat esdevé difícil d'esbrinar a partir d'una simple relació de noms¹⁹³.

En aquest document fiscal detectem la presència d'alguns cavallers. La condició nobiliària es pot inferir fàcilment a partir del tractament que es dona a alguns individus: així, tenim anotat mossèn Pere de Comabella amb 15 sous de quota o mossèn Lluís de Requesens, si bé a compte dels béns d'altri ("per los béns que foren d'en Jacme Çabater e d'en Ffrancesch Çabater"), amb 20 sous de quota. També tenia quota assignada mossèn Joan d'Olzinelles, però només pel seu alberg, ubicat al carrer que portava el seu nom. Altres possibles nobles serien mossèn Nicolau Martí i mossèn Francesc de Menaguerra, fill de pare homònim,

191. De Lluís Arlambau s'indica: "ha a contribuir per I seu alberch e per cert censal que remé" (8r). Així mateix, un tal Ganso (4r) fou taxat per la possessió d'un alberg i d'un farraginal. Naturalment, les declaracions de béns de cada contribuent havien de ser actualitzades cada cert temps; així, a finals de 1429 ja es treballava en l'elaboració d'un nou manifest, segons es fa explícit a AHPT, Actes Municipals (1429-1430), fol. 16r.

192. En altres casos es planteja un dilema tocant al lloc de pertinença o de procedència. El fill d'en Guerau de l'Albiol (14r), Martí d'Altafulla (28v) o n'Aleu de Reus (37v) en són alguns exemples: ¿es tractaria de persones que posseïen béns a la ciutat o serien nouvinguts establerts a la ciutat de feia poc procedents dels llocs esmentats? En canvi, la procedència està fora de dubte en el cas del sard Antoni de Tola (6v) o del sabater savoia de nom desconegut (5r). Per altra banda, hi ha una sèrie d'individus per als quals es manté la preposició "de", ja sigui en relació a ciutats (Lleida, Saragossa, Tolosa, Santander...) o a països, com Portugal. El Consell tarragoní regulà alguns aspectes tocant als estrangers que vivien a Tarragona, com ara el 1413, respecte a la prohibició de portar armes i a la venda de pólvora; cf. D. PIÑOL, "Urbanisme, habitatges i vida quotidiana a la Tarragona medieval", TAG (març 2003), p. 17.

193. El cas de micer Joan Massó (21r) resulta bastant paradigmàtic: a banda de la seva contribució, té afegits dos ítems més, així pel que fa als béns de Bernat de Quinçac (localitzats al mateix sector on vivia: la Cuirateria) com també pel que fa als béns de na Abrina "que ha haüts". Així com és clar, en aquest cas, que es tractava de béns incorporats al seu haver, en l'altre podria ser representant d'un altre contribuent que no es trobava aleshores a la ciutat. Depenent de com es vulgui comptabilitzar, la seva contribució base de 10 sous podria ascendir a un total de 13 o 19 sous.

però que no tenia cap quota assignada. De tot plegat sembla inferir-se que només alguns dels béns posseïts per aquestes persones eren contributius, potser per haver estat adquirits de ciutadans i per tractar-se de béns que ja havien tributat¹⁹⁴. Sigui com sigui, és clar que no tots els cavallers que vivien o tenien residència a la ciutat surten registrats en aquest document fiscal.

Per altra banda, no hi trobem anotat cap religiós, però sí un donat, que es diu ésser de Centcelles, i un porter del Capítol. Tampoc es fa menció de jueus, però sí d'alguns conversos, concretament, de 5 homes i 2 dones, una de les quals localitzada a la plaça de la Jueria. En la seva condició de nous cristians —d'ençà la destrucció del call del 1391 i de la consegüent aniquilació de l'aljama tarragonina— havien quedat homologats a la resta de contribuents del municipi. Alguns d'ells exercien oficis menestrals.

El manuscrit en qüestió permet tenir una imatge força completa dels diversos oficis menestrals presents a la ciutat, ja que abraça més d'una vuitentena d'individus. Esmentats directament o indirecta (a partir, per exemple, d'algunes vídues de menestrals) comptabilitzem els següents¹⁹⁵: 13 sabaters, 9 sastres, 8 teixidors, 8 corders —la majoria al carrer de la Corderia—, 5 fusters, 5 cistellers, 4 paraires, 4 picapedrers o pedrapiquers, que és el terme emprat al document, també 2 ferrers, 2 argenters, 2 ballesters i 2 tintorers, un dels quals (el mestre del tint) estava domiciliat al port. Altres oficis, ja només representats per un sol individu, són els següents: colteller, llancer, manyà, pentinador, baster, albardaner, bosser, escudeller, matalasser, calafat i saboner, així com un pintor —el conegut Mateu Hortonedà— i un iminaire —Pere Joan—. Al llistat acabar de confegir cal afegir-hi alguns altres individus considerats mestres, l'ofici dels quals no queda especificat¹⁹⁶. Per altra banda, es dona constància de només una dona practicant d'un ofici: es tracta de la cordera na Ponça. A banda, apareixen registrats diversos hortolans (13), a més de 5 bracers (jornalers), 2 pastors i 1 garbeller, i encara 2 bastaixos i 1 manobre. En aquest registre fiscal, els pescadors hi tenen una presència destacada, ja que hi són representats amb 16 individus.

La llista de les professions no s'acaba aquí: d'una banda, tenim identificats cinc individus com a mercaders, a més de 4 especiers, 1 mercer i 1 candelera, i encara 2 corredors. Relacionats amb el sector de l'alimentació, comptabilitzem

194. A més, sembla que alguns havien obtingut la condició de noble de feia poc temps segons indicava Recasens: tant Pere Comabella com Francesc de Menaguerra serien juriconsults que van ascendir a la categoria de "militars"; cf. J.M.ª RECASENS, *La ciutat de Tarragona*, II, p. 121.

195. El nombre de contribuents que exercien algun ofici difereix, en alguns casos, respecte de la llista que presentà en el seu moment J.M.ª RECASENS, "Aportación al estudio de la sociedad... cit.", p. 63.

196. També cal fer avinent els dubtes que plantegen alguns contribuents, respecte de si es fa referència al cognom o a l'ofici; per exemple, hi ha un Antoni (37r) que es diu ésser tintorer: d'ofici o de cognom?

2 flequers i 1 flequera, 2 carnisers i 1 venedor de peix, aquest últim localitzat, justament, a la Pescateria. Afegim-hi, per altra banda, 2 hostalers i 3 barbers. També estava subjecte a contribució el mestre de les escoles (ho era Pere Mari), a més d'un saig, un trompeta (pregoner), un escrivà i diversos notaris (5). Un cas singular seria el de Joan de Llobets (24v), que es diu ésser procurador reial. En aquesta relació tampoc no hi falten alguns juristes, el nombre dels quals iguala al de notaris, però es tracta d'un col·lectiu que podria augmentar de nombre, si també tenim en compte aquells que reben el tractament de "micer" i que molt probablement caldria encabir dins la mateixa categoria professional¹⁹⁷.

Per altra banda, hi havia algunes persones que gaudien de franquesses fiscals concedides pel municipi (incidint sobretot en l'exempció temporal dels impostos directes com el que ens ocupa), per la qual cosa estarien eximides de contribuir en aquesta talla i, de retruc, també haurien quedat excloses d'aparèixer anotades en aquest registre; tot i així, tenim alguns casos considerats dubtosos, potser per tenir caducat el temps de gaudi o per altres raons que desconeixem¹⁹⁸.

Tots els contribuents registrats a la ciutat queden distribuïts en setze quotes, fins a un màxim de 20 sous¹⁹⁹:

Quotes (en sous)	cap	0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5	4	5	6
Núm. de contribuents	19	62	192	142	126	11	65	1	31	23	11
%	2,7	8,8	27,4	20,3	18	11			9,3		

Quotes (en sous)	7	8	10	12	15	20
Núm. de contribuents	3	3	5	1	2	4
%	2,3					

197. Referent, per exemple, a micer Guillem Mallol (a la Passada del Mur s'hi registra la seva muller), que en un document de 1417 figura com a llicenciat en lleis.

198. Per exemple, Domingo Guerau (3v) presenta una anotació marginal que, tanmateix, li fou ratllada i que indicava "ha franquesa". Com a quota tenia anotats 2 sous, si bé foren esborrats i no apareixen comptabilitzats a la corresponent suma de pàgina. D'això caldria inferir que se'l considerava eximit de la talla. Per altra banda, l'imaginaire Pere Joan al·legava tenir franquesa (9r) i la seva quota de 2 sous tampoc fou inclosa a la suma de pàgina. Pel que fa a Joan de Portugal (5v), ens consta que li havia estat concedida franquesa per 10 anys el 1422 (cf. F. CORTIELLA, *Una ciutat catalana... cit.*, p. 272); per tant, no hauria de ser considerat contribuent, però en el registre de 1428 no s'indica res (ni tan sols la seva professió de sastre); potser hauria renunciat al seu privilegi abans del termini estipulat.

199. Tenim en compte tots aquells subjectes que tenen indicada una quota, encara que no sempre estigui quantificada a la suma situada al peu de cada foli. Pel que fa a la franja de 6 sous, comptabilitzem els béns de Bernat de Quinçac (en les seves dues localitzacions: al carrer dels Pintors i a la Cuirateria) com un sol subjecte contributiu.

Com es veu, hi ha moltes més quotes assignades de les que podrien correspondre's estrictament a una talla de 9 mans. Efectivament, troben anotades una sèrie de quotes intermitges (per exemple, els 3 sous i mig adjudicats a un sol individu), cosa que seria resultat, probablement, d'un examen més minuciós en funció dels béns declarats al manifest previ.

Pel que fa als 17 individus que no tenen assignada quota, trobem situacions diverses: la principal és que no tenien béns contributius, i el fet és que molts d'ells s'acompanyen de les abreviatures llatines "non habet" o "nihil". D'aquests n'hi ha almenys 11 que reben la consideració de miserables (mitjançant l'abreviatura "miser"), i com a tals estarien totalment exempts de contribució²⁰⁰. En tot cas, la població "miserable" de Tarragona devia ser més nombrosa de la que dona a conèixer aquest registre²⁰¹. Ara bé, el fet de no tenir una quota assignada podia respondre a altres consideracions: ja sigui, algun cop, perquè no es coneixia cap declaració prèvia de béns, o perquè la seva contribució estava englobada dins la quota contributiva de familiars seus o encara per altres motius que són difícils d'esbrinar a partir –només– de la font de referència.

A l'extrem oposat, trobem situats els quatre majors contribuents de la ciutat (amb 20 sous), com eren Felip Salmonià, mossèn Lluís de Requesens, l'hereva de Pere Romeu (difunt) i Francesc de Menaguera, prohoms (el pare del cavaller homònim). Són, de fet, els mateixos que ja assenyalava Recasens en el seu estudi. Tots ells, lògicament, devien pertànyer a la mà major, així com alguns altres que també tenien quotes de contribució destacades. Tanmateix, no coneixem quina divisòria operava per a cada mà o nivell contributiu. A jutjar pel que sabem de l'adscripció per mans d'alguns ciutadans, la mà mitjana podria correspondre's amb el tram comprès entre els 4 i els 6 sous de quota, de manera que les altres dues caldria situar-les, respectivament, per sobre (la major) i per sota (la menor) d'aquestes quotes. Amb tot, és possible que l'adscripció per mans no depengués de raons estrictament econòmiques, sinó també prenent en consideració determinades categories professionals.

Entre les curiositats que presenta aquest registre, caldria esbrinar ben bé el significat exacte dels diferents signes que hi ha dibuixats al costat del nom de molts dels contribuents (es tracta de quadres amb creus, creus simples, creus amb punts...), ja que probablement seria una manera d'indicar si havien pagat

200. Almenys en un cas (el cisteller Berenguer Aiguader) s'indica clarament "non habet quare [est] misser(abilis)" (10v).

201. Sorpren, per altra banda, que alguns tenien assignada una quota i en canvi són anotats com a miserables, la qual cosa potser seria indicador de persones que havien caigut sobtadament en la misèria.

o no, o de si encara tenien pagues pendents i, per consegüent, en quina fase de compliment del seu deure fiscal es trobava cada contribuent. Ara bé, només en alguns casos es dóna constància per escrit d'haver efectuat alguns pagaments; a més, se sol especificar la quantitat que havia estat lliurada, almenys quan aquesta és més petita que la quota que hom tenia assignada²⁰². Sigui com sigui, no estem davant d'un llibre de recaptació pròpiament dit.

Quant al total de la contribució de la ciutat, podem veure exposades les xifres en el següent quadre:

Quotes (en sous)	cap	0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5	4	5	6
Total taxat	-	31	192	213	252	27,5	195	1	124	115	66
%	-	2,2	13,5	15	17,7	15,7			21,4		

Quotes (en sous)	7	8	10	12	15	20
Total taxat	21	24	50	1	30	80
%	14,5					

Així doncs, la taxació corresponent als contribuents de la ciutat seria, segons els nostres càlculs, de 1.422 sous i mig (desglossats en 71 lliures 2 sous 6 diners).

A banda dels contribuents de la ciutat, apareixen anotats els masovers –per diversos masos del terme²⁰³–, així com alguns possessors d'horts (molts d'ells veïns de Constantí) situats a les ribes del riu Francolí, tots ells taxats en funció dels jornals de cada parcel·la²⁰⁴; i, per últim, els llocs de les Falde. Així mateix, també s'esmenten els terratinents del Territori (la Grassa, Porpres, Marmorta, i a continuació els homes d'Alcover “qui tenen terres de la contribució de la ciutat”, però sense indicar-ne cap quota; tampoc no apareix indicada cap quota quant es fa esment als masos de la Pineda (Falde). ¿Significa això que estarien eximits de pagar en aquesta talla o bé hi havia qüestions pendents per resoldre tocant a la seva taxació?

202. Per exemple, l'hortolà Antoni Tallada, que vivia al carrer de Santes Creus, hauria pagat 2 s. 8 d., quelcom menys dels 3 sous que tenia assignats com a quota. Pel que podem veure, alguns contribuents haurien pogut beneficiar-se de certs descomptes per deutes que el municipi hauria contret amb ells, si més no, a tenor de la indicació “és-li degut per albes”.

203. Aquest apartat consta de set ítems amb les següents quotes: dues de 3 sous, tres de 2 sous, i dues d'1 sou. Els masos, la tinença dels quals es vincula a diversos contribuents, són els següents: el de Bernat Cigó (damunt les Morisques), d'en Riera, d'en Fuster i d'en Miramar.

204. Aquest apartat consta de vuit ítems (quatre corresponents a l'horta de la Pedrera, tres a l'horta de Tarragona i un a l'horta dels Mangons), amb quotes oscil·lant entre 1 i 4 sous seguint una proporció clarament regressiva, per tal com qui tenia valorades 40 lliures havia de contribuir per 4 sous (0,5%) i qui tenia 5 lliures, per 1 sou (1%).

Dels restants llocs taxats, en alguns casos s'indica el nombre de focs. La comparació amb la talla de 1411 fa palesa que es produí una davallada de focs, amb una tendència, doncs, al despoblament del territori periurbà, si bé en alguns llocs més que en d'altres:

Lloc	1411		1428	
	Focs	Quota	Focs	Quota
el Torrell	4	8 s.	4	6 s.
Pallaresos	11	22 s.	9	15 s.
la Canonja	20	40 s.	4	4 s.
Masricard	4	8 s.		10 s.
Vilaseca de Solzina	16	32 s.		10 s.
Vilaseca de Comú	24	48 s.	17	20 s.
Mascalvó	2	4 s.		15 s.
Vilafortuny	8	16 s.		20 s.
mas del Bisbe	1	2 s.		3 s.
Botarell	15	30 s.	8	12 s.
Brugar	10	20 s.	6	15 s.
Milà	7	14 s.	5	10 s.
mas de Moreta	2	4 s.	1	1 s.
Raurell	10	20 s.	5	10 s.

La talla de 1411 es taxà a raó de 2 sous per foc, seguint, com es veu, una proporció estricta. En canvi, la talla de 1428 sembla respondre a criteris més difícils de determinar, però en funció, en principi, d'una escala de tributació ascendent, si bé deixant entreveure un cert grau d'arbitrarietat²⁰⁵. Respecte de Mascalvó, es fa una diferenciació entre el senyor (ho seria el cavaller Joan de Canyelles), que tenia assignada una quota de 5 sous, i els terratinents del terme del dit lloc, que havien de contribuir amb 10 sous. En el llistat de 1428 s'indiquen alguns llocs més que també formaven part de les Falles, com Barenys (20 s.), Centcelles (30 s.), els Mangons (10 s.) –pels terratinents dels respectius indrets– i la Font d'Astor (10 s.).

Sumant-hi les taxacions dels contribuents de la ciutat a les dels restants contribuents del terme (14 s. dels masos, 16 s. de les hortes, 10 ll. 17 s. de les Falles), obtenim un total de 1.669 sous i mig (83 ll. 9 s. 6 d.)²⁰⁶. No es tracta, per

205. Si més no, observem contradiccions entre el nombre de focs computats al Brugar i al Botarell i la taxa que tenien adjudicada, però tot plegat potser es tractaria d'un error de l'escrivà.

206. Per la seva banda, Recasens havia calculat un total de 1.632 sous; cf. J.M.ª RECASENS, *La ciutat de Tarragona*, II, p. 210. El mateix registre (45r) anota un total, llevat de les Falles, de 72 ll. 13 s. 6 d. De fet, si sumem la ciutat i el terme (masos i hortes), el total és de 72 ll. 12 s. 6 d., amb una diferència mínima, per tant.

tant, d'una quantitat gaire elevada; de fet, no és gaire més elevada que les 55 lliures (1.100 sous) que es preveien recaptar a les talles de finals del segle XIV o que les 50 lliures assignades més tard al manteniment anual dels murs a partir del producte de les impositicions. És clar que no sabem la periodicitat d'aquesta talla (anual, mensual...?) ni durant quant de temps va estar vigent. Sigui com sigui, estava destinada a finançar reparacions que no haurien pogut ser molt costoses.

5. A MODE DE RECAPITULACIÓ

L'època de construcció de les muralles tarragonines s'allargà durant pràcticament quatre dècades, des del 1359 fins gairebé a tocar del 1400. Durant les primeres etapes d'aquest període, es cursaren diverses ordres de fortificació, unes vegades a instàncies del rei, altres vegades a instàncies de l'arquebisbe, el qual a tothora maldà per imposar la seva jurisdicció preeminent sobre la ciutat. L'ordre d'emmurallament afectà de primer les poblacions costaneres, començant per Cambrils, vila que era de reialenc. Només a partir del 1363, l'obligació es féu extensiva a altres localitats de l'interior del Camp de Tarragona, si més no, en aquelles on hi havia major concentració de població.

A diferència de les viles closes de l'entorn, la ciutat comptava amb unes defenses bastants sòlides. Ara bé, si, durant els primers anys, hom intervingué únicament en la reforma de les muralles preexistents, a partir del 1368, aquestes obres adquiriren una altra dimensió, concretament, a partir de quan es decidí bastir un nou llenç –la denominada Muralleta–, mitjançant la incorporació del sector suburbà del Corral. D'ençà aleshores, la ciutat encetà una etapa de màxima activitat constructiva, cosa que continuà tot al llarg de la dècada de 1370, i es perllongà fins a les darreres actuacions realitzades a finals del trescents.

L'obra es finançà de forma primordial a partir de dues modalitats d'impostos: d'una banda, del producte de les impositicions, sobretot durant el període en què la despesa hauria estat més elevada, coincidint amb l'indicada etapa de màxima activitat constructiva; d'una altra banda, es va recórrer de forma cada vegada més freqüent a l'establiment de talles. Els impostos indirectes, d'acord amb les successives autoritzacions donades per la monarquia (amb o sense el consentiment arquebisbal), s'erigiren en la principal font de finançament d'aquelles obres, però ja després de la dècada de 1370 passaren a ser utilitzades per cobrir despeses d'altra mena. Les sumes obtingudes de les talles de murs no semblen haver estat gaire elevades; tot i així, si prenem de base una recaptació mensual de 100 florins, talment com a mínim, tindríem un total de 660 lliures anuals, que és una quantitat prou important. De forma més ocasional, també es va haver de recórrer a la via del préstec (a curt termini) i, ja més endavant, a la contractació de deute públic, és a dir, a la venda de censals morts (crèdit

a llarg termini); així doncs, la despesa murallística esdevingué un factor més, entre d'altres, que coadjuvà a incrementar l'endeutament municipal d'aquesta època. Com hem vist, hi hagué altres vies menors de finançament, com ara les prop de 130 lliures obtingudes de diverses almoines assignades a l'obra, que potser estarien vinculades a creditors del municipi.

Durant la primera meitat del segle XV, les passades de mur passaren a tenir un caràcter extraordinari, en tant que associades a intervencions més puntuals de manteniment de la muralla; més endavant s'optà per assignar a l'obra una partida fixa de la recaptació anual de les impositcions, concretament, al voltant de 50 lliures.

Gairebé tota la població ciutadana va haver de contribuir a les talles de murs, només exceptuant alguns sectors més minoritaris, com els jueus –però no els seus descendents conversos– i els considerats insolvents (miserables). Tot plegat sembla ser resultat d'una combinació de dos criteris (el personal i el real), en la mesura que no sols es tenia en compte la domiciliació sinó sobretot la possessió de béns, tant a la ciutat com als termes que en depenien. Els manifestes –registres de béns contributius– serviren com a base a l'establiment de successives talles per mans, encara que es tendí a fer servir formes de repartiment cada vegada més diversificades, més d'acord amb la veritable capacitat econòmica de cada contribuent. Hi hagué, en tot cas, dos grups que oposaren una forta resistència a sotmetre's al pagament d'aquestes talles: els religiosos i els homes de paratge. Aquests últims haurien estat obligats a contribuir per la possessió almenys d'alguns béns –així es constata en el registre de 1428–, probablement per aquells que ja contribuïen abans d'haver-los adquirit. Pel que fa al clergat, sembla que totes les gestions realitzades pel municipi resultaren infructuoses.

Uns altres subjectes fiscals foren els habitants de les Falde, llocs considerats de la contribució de la ciutat des de feia temps i amb els quals s'acostumà a calcular la seva part contributiva en funció del nombre de focs, deixant que els mateixos interessats decidissin els criteris de repartiment intern. Pel que fa als possessors de les terres que conformaven l'anomenat Territori –molts d'ells domiciliats a les viles pròximes, com Reus–, s'arribà a l'establiment d'alguns pactes, en virtut dels quals es fixà una contribució proporcional al muntant de la talla imposada a la ciutat, al mateix temps que eren equiparats a la resta de contribuents, mitjançant la supressió del plus de contribució (el terç de més) que fins aleshores se'ls aplicava.

A l'últim, hem de descartar que també les viles del Camp haguessin estat involucrades en el finançament de les muralles de Tarragona. Així, malgrat la invocació, algun cop, del "dret de recollita", sembla bastant clar que tal contribució únicament concernia les Falde, no altres localitats. Així mateix, quan es parla dels homes de Reus, únicament concernia aquells que posseïen terres al Territori. Les viles del Camp, com a tals, no van ajudar a sufragar les despeses de

les muralles de la ciutat, entre altres coses, perquè ja estigueren ocupades en els seus propis processos d'emmurallament.

APÈNDIX

I

1363, juny, 13. Tarragona.

Ordre donada per l'arquebisbe Pere de Clasquerí als veguers de la Ciutat i Camp de Tarragona per tal d'obligar a persones de diversa condició a col·laborar en els treballs de fortificació de la ciutat, ja fos personalment o per mitjà d'altri, atès que alguns refusaren fer-ho.

AHAT, Reg. Neg., caixa 2, núm. 4b (1363), fols. 111 v.-112 r.
(també, a AHPT, Pergamins, núm. 260)²⁰⁷

"Petrus miseratione etc., dilectis nostris vicariis Terrachone et Campi vel eorum locatenentibus, salutem et dilectionem. Cum nonnullae persone inferius scripte assererent se fore exemptis a contributione operis murorum dicte civitatis et nos, super hoc habita deliberatione, providerimus prout in capitulis infrascriptis continetur et velimus quod provisio nostra huiusmodi voce preconia publicentur per dictam civitatem ne aliquis valeat ignorancia alleguare, et quod fiat sub pena infrascripta ut per illos quorum interest seu quos tangit ipsa ordinare id quod in ea mandamus melius impleatur cum multi sint, sicut percepimus, qui licet fuerint requisiti in dicto opere contribuere recusant juxta dictam nostram ordinationem, ideo mandamus vobis quatenus per civitatem predictam faciatis fieri per publicum preconem, statim receptis presentibus, preconizationem sequentem:

"Ara hoiats que-us fa saber la senyoria a manament del senyor archabisbe que com algunes persones, les quals en los capitols daval scrits són nomenades, se diguesen exemptes ho privilegiades que no eren tengudes de contribuir en la obra dels murs de la dita ciutat de Tarragona, emperamor d'açò lo dit senyor archabisbe, haüt acort e plena deliberació sobre lo dit fet, ha ordonat e provehit en açò segons que per la tenor dels següents capítols és contengut:

Primerament, volem e ordonam que tothom que sie de casa ho de servey nostre ho official nostre que sie domiciliat ho heretat en la ciutat de Tarragona ho ic aia muyller, encara tot batle nostre e saygts lurs qui sien de fora la ciutat dins emperò la contribució ho Falde ho territori de la dita ciutat, que sien tenguts de anar ho de trametre I hom a la hobra del mur de la dita ciutat a son dia e a sa tanda segons que fan los altres habitants de la dita ciutat.

Item, que tots castelans [castlans] e cavallers e hòmens de paratge que sien domiciliats en la dita ciutat ho Falde de aquella contribuesquen semblantment en la obra del dit mur.

Item, que tot official del pebordre de Tarragona o de la canonga, ho missatgers qui aien muyllers e sien domiciliats en la ciutat de Tarragona, contribuesquen semblantment en la obra del dit mur.

Item, tot batlle del pebordre e saygs lurs qui sie de la ciutat ho del terretori de Tarragona, encara lo asessor del dit pebordre o del batle seu en Tarragona contribuesquen semblantment en la obra del dit mur.

Item, que tot batle dels canonges avents dignitats, personats ho officis en la seu de Tarragona, e saygs lurs qui sien de la ciutat ho del territori de Tarragona, contribuesquen semblantment en la obra del dit mur.

207. En el corresponent Catàleg dels pergamins de l'AHPT publicat per I. Companys, aquest document apareix datat com del 12 de juny de 1373 (!). Al mateix registre de l'AHAT (fols. 101 v.-102 v.) figura una altra crida datada el 20 de maig de 1363, adreçada no sols als veguers, sinó també als castlans del Territori i de les Falde, a més del paborde i el cambrer, entre altres canonges.

Item, que tot batlle dels castelans e saygs lurs qui sien dins la contribució ho Faldes ho terretori de Tarragona contribuesquen semblantment en la obra del dit mur.

Item, que lo nostre carceler e los saytgs de la cort del nostre official qui sien domiciliats en la dita ciutat contribuesquen semblantment en la obra del dit mur.

Item, que lo carceller e los saygs dels vegués de Tarragona qui sien domiciliats en la ciutat contribuesquen semblantment en la obra del dit mur.

Item, que tot coronat qui no sie en sacres ordes qui haie béns siens de son patrimoni ho que tinga domicili ho mercaderia en la dita ciutat, contribuesqua semblantment en la obra del dit mur.

Item, que tota fembra que stigue ab clergue en la ciutat ho en les Faldes, sie que sie mare ho parenta ho serventa ho de qualsevol altra condició, e aquela fembra aurà béns patrimonials ho té cabal ho mercaderia, que deia semblantment contribuir en la obra del dit mur.

Item, que tot coch o pastador, ho misatgé de orde ho de monestir de la dita ciutat que sie domiciliat en la dita ciutat ho hic haia béns patrimonials ho hinc tinge mercaderia, contribuesqua semblantment en la obra del dit mur.

Item, tot mostaçaf ho juglar ho altra persona qui tinge offici de la dita ciutat ho de loch de les Faldes ho contribució de la dita ciutat, contribuesqua semblantment en la obra del dit mur.

Perquè mane lo dit senyor a totes e sengles persones en los dits capítols specificcades que tota vegada que sien requestes per les obres de la obra dels dits murs ho per la I d'aquelles deien contribuir en la dita obra segons que dit és sots pena de cent s. per cascú e per quada vegada que contra faran; e guart-s-i qui a guardar sia.”

II

Relació de contribuents de la Passada del Mur de 1428, ordenats en funció del nivell impositiu (de major a menor quota contributiva):

Foli	Nom del contribuent ²⁰⁸	Localització urbana
------	------------------------------------	---------------------

-Quota de 20 sous:

15v	Felip Salmonia	carrer dels Pintors
16r	<mossèn Lluís de Requesens, pels béns que foren de Jaume i Francesc Sabater>	carrer dels Pintors
16v	hereva de Pere Romeu, difunt	carrer dels Pintors
31r	Francesc de Menaguerra, prohom	Puig de Pallars

-Quota de 15 sous:

7r	mossèn Pere de Comabella	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles
16r	Bartomeu Sescomes	carrer dels Pintors

208. Sempre que ha estat possible, hem normalitzar la grafia de cada nom d'acord amb els criteris actuals. Els noms entre parèntesis es corresponen a contribuents un xic dubtosos que foren anul·lats per raons diverses (respecte de titulars difunts, absents, enfranquits...) o que podrien haver estat afegits a posteriori. Utilitzem els signes < > en aquells ítems que es corresponen, no directament a la persona, sinó a béns sotmesos a contribució.

-Quota de 12 sous:

12v	pubill d'en Rocafort	Civaderia
-----	----------------------	-----------

-Quota de 10 sous:

6v	Bernat Guillem Llorenç i muller ²⁰⁹	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles
7r	<béns d'Arnau Ramon i dot de la muller de Pere Sarroca>	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles
8r	Gabriel Salmonià <pels béns que li ha donat son avi>	carrer d'en Suau
19r	Romeu de Montoliu i muller, per si <i pels béns de Ramon Puig, difunt>	carrer de la Portella i d'en Manresa
21r	micer Joan Massó	Cuirateria

-Quota de 8 sous:

6r	Bartomeu de Bas	carrer Major
17r	Bartomeu Vallmoll	carrer dels Pintors
18v	fills i hereus de Francesc de Figuerola	carrer de la Portella i d'en Manresa

-Quota de 7 sous:

2v	muller i hereva de Berenguer Pagès	carrer Major
4v	Bernat Martí	carrer Major
5v	Gabriel Pasqual	carrer Major

-Quota de 6 sous:

3v	Berenguer Simon	carrer Major
4v	Joan Ferrandis	carrer Major
7r	hereu de mestre Tomàs Caix	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles
7v	Iu Terré	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles
7v	Guillem Gibert	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles
8v	Antoni Ginyet	carrer de n'Escart
9v	Bartomeu Sabater	portal de Predicadors
15r	Francesc Cerdà, mercader	carrer de l'Escrivania
16v	<béns de Bernat de Quinçac>	carrer dels Pintors
17r	Pere Sabater, notari	carrer dels Pintors
21r	<el mateix [Joan Massó], pels béns de Bernat de Quinçac>	Cuirateria
22v	Mateu Toda	plaça de les Cols

209. Indicat al marge: "té'ls en Cenrós, clavari".

-Quota de 5 sous:

3v	Pere Llacera, especier	carrer Major
4v	Francesc Foguet per si <i pels béns de sa mare>	carrer Major
4v	Pere Nadal	carrer Major
5v	Ramon Verdú, notari	carrer Major
5v	Miquel Pasqual, fill [de Gabriel]	carrer Major
6v	Pere Albanell	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles
7r	Pere Bergadà	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles
7r	Eimeric Desprat	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles
10r	muller de Pere Galter	plaça de Sant Miquel
11v	Guillem Ferrer, mercader	carrer d'en Sitges
15v	Joan Terré	carrer dels Pintors
16r	Joan Romeu, mercader	carrer dels Pintors
16r	<béns de Pere Tost>	carrer dels Pintors
18r	muller d'Antoni Tost	carrer de la Portella i d'en Manresa
18r	Asbert Llorenç	carrer de la Portella i d'en Manresa
19r	Marc Patau, jurista	carrer de la Portella i d'en Manresa
19r	Berenguer Martí, jurista	carrer de la Portella i d'en Manresa
19r	Mestre Guillem Montserrat	carrer de la Portella i d'en Manresa
21r	hereu de Pere Llacera	Cuirateria
22r	Joan de Torres	Cuirateria
22v	Joan d'Avinyó	plaça de les Cols
35v	Joan Miró	Pescateria
35v	Bernat Ponçoda	Pescateria

-Quota de 4 sous:

2v	Antoni Perpinyà	carrer Major
3v	Antoni Miró	carrer Major
5r	Bartomeu Martí, fill [de Bernat]	carrer Major
5v	na Mallola	carrer Major
7r	Joan d'Almenara	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles
7r	<mossèn Joan d'Olzinelles, pel seu alberg>	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles
7r	muller de micer Guillem Mallol	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles
7v	Pericó Sabater, mercader	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles
7v	Jaume Ferrer, jurista	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles

9r	mestre Pere Miralles	carrer de n'Escart
9r	Francesc Oliver, ferrer	portal de Predicadors
12r	Gabriel Cerdà	Quartera
12r	(Bartomeu Antoni) ²¹⁰	Quartera
15r	Guillem Pujol	carrer de l'Escrivania
16r	micer Pere Sabater	carrer dels Pintors
17r	Francesc Ferrer	carrer dels Pintors
17v	Pere Camprodon, notari	carrer dels Pintors
18r	Berenguer Mestre d'en Manresa	carrer de la Portella i
20r	Joan Sor	carrer de la Portella i d'en Manresa
21r	Miquel Alegre	Cuirateria
21v	Bartomeu Galia	Cuirateria
22v	Pere de Pallars	plaça de les Cols
22v	Francoi de Ferreres	plaça de les Cols
23v	Pere Contijoc	plaça de les Cols
24r	Andreu Vilabona	plaça de les Cols
26r	Bartomeu Vinyes	plaça de la Jueria
27v	Bernat Vendrell	carrer d'en Granada
35v	Bartomeu Carnús	Pescateria
36v	fill de Joan Figuera (i sa mare)	carrer dels Ferrers
40r	Gabriel Alegre	Corral
43r	Antoni Tallada, corder	carrer de la Corderia

-Quota de 3 sous i mig:

32r	Pau Miró	carrer de Santes Creus
-----	----------	------------------------

-Quota de 3 sous:

2v	hereus d'en Joan Banastull	carrer Major
3r	Joan Gaver, argenter	carrer Major
4v	<béns de Berenguer Oller>	carrer Major
4v	Antoni Llor	carrer Major
5r	Joan Guerau	carrer Major
5r	Berenguer Vilagut, mercader	carrer Major
5r	Nicolau Cenrós	carrer Major
5r	mestre Savoia, sabater	carrer Major
5v	Jaume Roca, ballaster	carrer Major
6v	micer Guillem Vallbona	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles
8v	muller d'en Tomàs Giner	carrer de n'Escart
9v	na Cirera i en Busquet, son gendre	portal de Predicadors
10v	Guillem de la Mota	plaça de Sant Miquel

210. Aquest contribuent degué ser afegit posteriorment per tal com la seva quota no queda comptabilitzada a la suma situada a peu de pàgina.

10v	Pere Rossell	plaça de Sant Miquel
11r	madona Sitges	carrer d'en Sitges
11v	Antoni Solà, sastre	carrer d'en Sitges
11v	Jaume Font	carrer d'en Sitges
12r	Bernat de Besora	Quartera
12r	Bartomeu del Bosc	Quartera
12r	Pere Mercader	Quartera
13v	Andreu Fuster, hortolà	Civaderia
13v	Berenguer Bou	Civaderia
14v	Joan Dalmau i sa mare	Civaderia
15r	Pericó Antoni, fill de Francesc Antoni	carrer de l'Escrivania
15r	Tomàs Antoni	carrer de l'Escrivania
15v	muller d'en Llaver	carrer dels Pintors
16v	muller de Pere Romeu, difunt	carrer dels Pintors
18v	Berenguer Martí, escrivà	carrer de la Portella i d'en Manresa
18v	Romeu Martí, sabater	carrer de la Portella i d'en Manresa
19r	Ramon Safont	carrer de la Portella i d'en Manresa
19v	Galceran de Fornells	carrer de la Portella i d'en Manresa
20r	madona Riera	carrer de la Portella i d'en Manresa
21r	<el mateix [Joan Massó], pels béns de na Abrina>	Cuirateria
21v	Bernat d'Avinyó	Cuirateria
22r	Gabriel Perles	Cuirateria
22r	Antoni Roca, especier	Cuirateria
22v	Arnau d'Horta	plaça de les Cols
23r	Berenguer Solà	plaça de les Cols
23v	Guillem Franc, especier	plaça de les Cols
24v	Jaume Seguí	plaça de la Jueria
26v	Francesc Messeguer	carrer d'en Granada
26v	Francesc Mallol	carrer d'en Granada
26v	Arnau Vinyes	carrer d'en Granada
27r	Pere Aranyó	carrer d'en Granada
27v	Berenguer Solà, major	carrer d'en Granada
30r	Pere Taverner, notari	Puig de Pallars
31v	Antoni Tallada, hortolà	carrer de Santes Creus
32r	Joan Torrents	carrer de Santes Creus
32r	Pere Maimó	carrer de Santes Creus
32v	Joan Marc, hostaler	plaça d'en Cabot
33v	Guillem Carní, carnisser	carrer d'en Talavera
34r	Joan Pontons	carrer d'en Talavera
34v	Pere Salvat	Pescateria
34v	muller de Joan Simon	Pescateria
34v	Bernat Clariana	Pescateria
35r	Arnau Corts	Pescateria
35v	Jaume Rossell	Pescateria
35v	Francoi Banastull	Pescateria

36r	Pere Soler, hostaler	Pescateria
38r	Guillem Cerdà, hortolà	Corral
40r	Gabriel Pontic	Corral
40v	Pere Pasqual	carrer de la Corderia
41r	Francesc Audiats <i>i els béns de Vicenç Claramunt</i>	carrer de la Corderia
42v	Guillem Català	carrer de la Corderia
43r	Guillem Redonelles	carrer de la Corderia

-Quota de 2 sous i mig:

6v	Francoi Comes	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles
6v	Guillem Martí	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles
9r	Arnau Certer	carrer de n'Escart
11r	Guillem Ferrer, paraire, menor	carrer d'en Sitges
18r	Ramon Banastull	carrer de la Portella i d'en Manresa
32v	Antoni Martorell	plaça d'en Cabot
35r	Miquel Martí	Pescateria
35r	Antoni Olzina (o Solzina), hortolà	Pescateria
35v	Joan Ponçoda, fill [de Bernat]	Pescateria
36v	Guillem Rausic, gendre de [Joan] Calvet	Pescateria
37r	Joan Comte	carrer dels Ferrers

-Quota de 2 sous:

2v	Pere Miró, argenter	carrer Major
3r	Joan Pi	carrer Major
3r	Antoni Tarragó	carrer Major
3v	Joan Pasqual, corder	carrer Major
3v	(Domingo Guerau) ²¹¹	carrer Major
4r	Nicolau Quadrat, corder	carrer Major
4r	Francesc Rufes	carrer Major
4r	Mateu Sapica, llancer	carrer Major
4v	Joan Doms	carrer Major
5r	vídua de Pere Oller	carrer Major
5r	Francesc Oller, flequer	carrer Major
5v	Joan de Portugal	carrer Major
5v	Guillem Jover, especier	carrer Major
6r	Jaume Sabater	carrer Major
6r	Nicolau Aleu	carrer Major
8r	Andreu Vallfogona, jurista	carrer d'en Suau
8r	Gabriel Gilabert, fill [de Pere, difunt]	carrer d'en Suau
8v	Joan Fonolles	carrer d'en Suau
8v	Bernat Andreu	carrer de n'Escart

211. Respecte d'aquest contribuent, que potser gaudia de franquesa, hom esborrà la xifra de contribució, que ja no apareix comptabilitzada a la suma de pàgina.

9r	(Pere Joan, imaginaire) ²¹²	carrer de n'Escart
10r	Pere Aldomar, menor	plaça de Sant Miquel
10r	Bartomeu Cruelles	plaça de Sant Miquel
10v	Ramon Andreu	plaça de Sant Miquel
10v	Berenguer Altell	plaça de Sant Miquel
11v	Pere de Valfarta	carrer d'en Sitges
11v	Tomàs de Comelles i son fill	carrer d'en Sitges
12r	Guillem Totesaus, paraire	Quartera
12r	Tomàs del Bosc	Quartera
12v	Joan Rausic	Civaderia
13r	Joan Móra i son fill	Civaderia
13v	Pere Fonoll, hortolà	Civaderia
14v	Pere Marí, mestre de les escoles	Civaderia
16r	Antoni Vilabona	carrer dels Pintors
16v	Pere Borrell, prohóm	carrer dels Pintors
16v	Pere Borrell, fill	carrer dels Pintors
17r	Marc Amiguet	carrer dels Pintors
17v	Guillem Mascort	carrer dels Pintors
17v	(Antoni Carbó) ²¹³	carrer dels Pintors
18v	Andreu Creus	carrer de la Portella i d'en Manresa
18v	Marc Creus, fill [d'Andreu]	carrer de la Portella i d'en Manresa
18v	Pere Virgili, pescador	carrer de la Portella i d'en Manresa
19r	Pasqual Ortís	carrer de la Portella i d'en Manresa
19r	Lluís de Sores, jurista	carrer de la Portella i d'en Manresa
19v	muller de micer Pere Pelegrí, difunt	carrer de la Portella i d'en Manresa
19v	(Pericó Cavall, forner) ²¹⁴	carrer de la Portella i d'en Manresa
19v	na Rausica i sos fills	carrer de la Portella i d'en Manresa
20r	Joan Martí, moliner	carrer de la Portella i d'en Manresa
20v	Guillem Bassa	carrer de la Portella i d'en Manresa
20v	muller de Martí Gilabert	carrer de la Portella i d'en Manresa
21r	Bernat Daviu, assaonador	Cuirateria
21r	Bernat Codina ²¹⁵ , sabater (de Vic?)	Cuirateria

212. Al marge: "diu que ha franquesa". Contribució no inclosa en la corresponent suma de pàgina.

213. Al marge: "vacat quare non est".

214. El nom apareix ratllat, però sense indicar-ne el motiu.

215. Escrit en comptes de Joan Martí, també sabater, però de Falset, que apareix ratllat.

21v	Llorenç de Quinçac	Cuirateria
22r	Ramon Gibert	Cuirateria
22r	Joan Roca, fill [d'Antoni]	Cuirateria
22v	Guillem Despuig	plaça de les Cols
22v	Guillem Cerdà, barber	plaça de les Cols
22v	Joan Cerdà, fill [de Guillem]	plaça de les Cols
23r	Ramon Artigues	plaça de les Cols
23v	Cristòfol de Fornells	plaça de les Cols
23v	Bernat Codina	plaça de les Cols
24r	Pere Savellà	plaça de les Cols
24r	Bernat Clarà, bosser	plaça de les Cols
24r	Berenguer Crespí	plaça de les Cols
24v	Dalmau de Tolosa	plaça de la Jueria
24v	Joan de Llobets, procurador reial	plaça de la Jueria
25r	Joan Rostoll	plaça de la Jueria
25r	Mateu Mata	plaça de la Jueria
25r	Joan Rausic	plaça de la Jueria
25v	Nicolau Pasqual, forner	plaça de la Jueria
25v	madona Arrovera	plaça de la Jueria
26v	Lluc Ramon, gendre [de Domingo Benencasa]	carrer d'en Granada
27r	Andreu Menaguerra	carrer d'en Granada
27r	Martí Cirós	carrer d'en Granada
27r	Arnau Barbastre	carrer d'en Granada
27r	Gabriel Mir	carrer d'en Granada
27v	Antoni Carvi, fuster	carrer d'en Granada
27v	Antoni Olzina	carrer d'en Granada
28r	Joan Olzina	carrer d'en Granada
29r	madona Rostolla i son fill	Puig de Pallars
30v	Francoi Garidells	Puig de Pallars
31v	Pere Miró, calafat	carrer de Santes Creus
32r	(en) Sabater, pescador	carrer de Santes Creus
32r	Guillemó Nicolau	carrer de Santes Creus
32v	Guillem Garidells	plaça d'en Cabot
33r	Jaume Virgili	plaça d'en Cabot
33r	Mateu Hortonedà, pintor	plaça d'en Cabot
33r	Guillem Duc	plaça d'en Cabot
33r	Antoni Miquel, pescador	plaça d'en Cabot
33v	muller de Joan Carnuç	carrer d'en Talavera
33v	Pere de Montfort	carrer d'en Talavera
33v	Antoni Menaguerra	carrer d'en Talavera
34v	Antoni Simon	Pescateria
34v	muller de Bernat Simon	Pescateria
35r	Antoni Sabater, pescador	Pescateria
35r	Antoni Martí, gendre de na Selmeta	Pescateria
35r	Cristòfol Vinyes	Pescateria
35v	Pere Miró, venedor de peix	Pescateria
36r	Joan Carcasses	Pescateria
36v	Joan Calvet	Pescateria
37v	Arnau Comes, ferrer	Corral
37v	Pere Tosquelló	Corral

37v	Guillem Tosquelló	Corral
38r	Francesc Guialtrú	Corral
38v	Antoni Marc i sa mare	Corral
38v	Antoni Perelló (i sa mare)	Corral
39r	Lluís Puig	Corral
40v	muller de Joan de Toledo	carrer de la Corderia
40v	Francesc Monet	carrer de la Corderia
40v	Joan Garí	carrer de la Corderia
41r	Alexandre d'Horta	carrer de la Corderia
41r	Jaume Caix	carrer de la Corderia
41r	muller de Francesc Cerdà, tender	carrer de la Corderia
41r	Bernat Bac	carrer de la Corderia
41r	Pere Huguet	carrer de la Corderia
41v	Ramon Esteve, fuster	carrer de la Corderia
42r	Francoi Bac	carrer de la Corderia
42r	muller de Ramon Lacera	carrer de la Corderia
42r	Guillem Palau, corder	carrer de la Corderia
42v	Joan Roca, ballester	carrer de la Corderia
42v	Joan Aranyola	carrer de la Corderia
42v	Bartomeu Gispert	carrer de la Corderia
43r	Pere Bufagranyes	carrer de la Corderia
43r	Pere Antoni, barber	carrer de la Corderia
43r	na Ponça, cordera, i son fill	carrer de la Corderia
43r	Berenguer Busquet, corder i son fill (probablement Pere Busquet, també corder)	carrer de la Corderia
43v	Bernat Oliver	Port

-Quota d'1 sou i mig:

3r	Bernat Guerau, saboner	carrer Major
3v	Aleix Gispert	carrer Major
3v	Guillem Solzina	carrer Major
3v	Antoni Dalmau	carrer Major
6r	Guillem Cervera	carrer Major
6v	<béns de micer Nicolau Albanell>	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles
7r	Antoni d'Ager	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles
7v	Bernat Savit, teixidor	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles
7v	Nicolau Castell, pedrapiquer	carrer d'en Suau
8v	Domingo de la Foç	carrer de n'Escart
9r	Antoni Jover, teixidor	portal de Predicadors
9v	Pere Mateu, teixidor	portal de Predicadors
9v	Francoi Garriga, hortolà	portal de Predicadors
10r	Pere Aldomar, major	plaça de Sant Miquel
10r	Joan Guialtrú	plaça de Sant Miquel
10v	Pere Gomar, menor	plaça de Sant Miquel
11v	muller de Gabriel Portella i son fill	Carrer d'en Sitges
12r	Jaume Cortadelles	Quartera
12r	madona Joia	Quartera

12r	Bartomeu Biulaigua	Quartera
12v	Lleonard Sòria	Civaderia
12v	Pere Cervera	Civaderia
13r	Joan de Sales, bracer	Civaderia
13r	Guerau Codina	Civaderia
13r	muller de Marc Penedès (i sa filla)	Civaderia
13r	Nicolau Giner	Civaderia
13r	Pericó Savall, forner	Civaderia
13v	Bartomeu Puig	Civaderia
13v	Joan Amigué	Civaderia
13v	Antoni Gamondi	Civaderia
14r	Pere Cano [Cavó?]	Civaderia
14r	Antoni Montoliu	Civaderia
14v	Joan Tortosa	Civaderia
15r	Joan Martí, paraire	carrer de l'Escrivania
15v	<béns de Tecla, muller de Guillem Martí>	carrer dels Pintors
16r	muller de Guillem Jover	carrer dels Pintors
16r	Antoni Portella, pedrapiquer	carrer dels Pintors
17r	Antoni Giner, hortolà	carrer dels Pintors
17v	Bonanat Collell	carrer dels Pintors
18r	el fill d'en Montseny	carrer de la Portella i d'en Manresa
19r	Arnau Bonvila, carnisser	carrer de la Portella i d'en Manresa
19r	<alberg de micer Ramon Salelles>	carrer de la Portella i d'en Manresa
19v	Joan Cabaner	carrer de la Portella i d'en Manresa
19v	Berenguer Ferrer, sabater	carrer de la Portella i d'en Manresa
19v	Berenguer Company	carrer de la Portella i d'en Manresa
20r	Francoi Antoni, sastre	carrer de la Portella i d'en Manresa
20r	Jaume Oliver, sabater	carrer de la Portella i d'en Manresa
20v	Jaume Savall, sastre	carrer de la Portella i d'en Manresa
20v	Pere Traginer	carrer de la Portella i d'en Manresa
20v	Joan Bruguères	carrer de la Portella i d'en Manresa
21r	Llorenç Moles	Cuirateria
21v	Jaume Reixac	Cuirateria
21v	Lleonard Cavall [Savall?], sastre	Cuirateria
22r	Bernat Galí, sabater	Cuirateria
23r	mestre Joan, sabater	plaça de les Cols
23r	Pere Ferrater, notari	plaça de les Cols
23r	madona Rega [d'un tal Reig?]	plaça de les Cols
23r	madona Cortinya	plaça de les Cols
23v	Santcliment, pescador	plaça de les Cols

23v	Jaume Bartomeu	plaça de les Cols
23v	Pasqual de Trevinyo	plaça de les Cols
24r	Joan de Burgos	plaça de les Cols
24r	Joan Vergés, menor	plaça de les Cols
24r	Ferrando Gallego	plaça de les Cols
24v	Gabriel de Lleida	plaça de la Jueria
24v	Pere Garidells	plaça de la Jueria
25r	Joan Rojals	plaça de la Jueria
25r	Lluís Sagarriga	plaça de la Jueria
25v	Francisco Vinyes	plaça de la Jueria
25v	Antoni Llesques	plaça de la Jueria
25v	Pere Giner	plaça de la Jueria
26r	Llorenç Arrover, jove	plaça de la Jueria
26r	Joan Tarragó	plaça de la Jueria
27r	Mas, gendre d'en Llagostera	carrer d'en Granada
27r	Areyo, fill [potser de P. Aranyó]	carrer d'en Granada
27r	n'Ivanyes	carrer d'en Granada
27v	muller de Domingo de Saragossa	carrer d'en Granada
27v	na Gomara	carrer d'en Granada
27v	Pau Barbastre	carrer d'en Granada
28r	Francoi Arnuf	carrer d'en Granada
28r	Jaume Escuder	carrer d'en Granada
28r	Joan Guaita	carrer d'en Granada
28v	Bernat Alcover, teixidor	Puig de Pallars
29r	Romeu Batlle	Puig de Pallars
29r	Joan Anglès	Puig de Pallars
29r	Pere Olier	Puig de Pallars
29r	Ramon Tallada	Puig de Pallars
29v	Berenguer Crespi, fill	Puig de Pallars
30r	Pericó Taverner, fill [de Pere]	Puig de Pallars
30r	Pere Corredor, pescador	Puig de Pallars
30v	Jaume Salt, teixidor	Puig de Pallars
30v	Pere Llagostera	Puig de Pallars
30v	Guillem Jordà, flequer	Puig de Pallars
31r	Ramon Colom	Puig de Pallars
31r	Bernat Sosia	Puig de Pallars
31v	Joan Selma, fill [de na Selmeta], barber	carrer de Santes Creus
31v	(Pere Sanahüja) ²¹⁶	carrer de Santes Creus
31v	Sanxo de Mena	carrer de Santes Creus
31v	Arnau Riera	carrer de Santes Creus
32r	Antoni Alguer, pescador	carrer de Santes Creus
32r	Montpaó, pescador	carrer de Santes Creus
32v	na Llavera i son fill	plaça d'en Cabot
32v	Jaume Benet, pedrapiquer	plaça d'en Cabot
33r	Domingo Teixidor, pescador	plaça d'en Cabot
33r	Guillem Ferrer, àlies Marcó, paraire, prohom	plaça d'en Cabot
33v	Vicenç Masreig, escudeller	carrer d'en Talavera
33v	Pere Jover, teixidor	carrer d'en Talavera
33v	Antoni Carnicer	carrer d'en Talavera
216. Al marge: "obit / nichil". Malgrat això, la seva quota fou comptabilitzada.		

34r	Pere Ferrandis	carnisseria
35r	Andreu Cases	Pescateria
36r	Antoni Jordà, pescador	Pescateria
36r	Joan, cisteller	Pescateria
36r	Antoni Cardó, cisteller	Pescateria
36r	Joan Penedès, fill [de Bernat]	Pescateria
37r	Domingo Sanxo, colteller	carrer dels Ferrers
37r	Joan Banastull, albardaner	carrer dels Ferrers
37r	Guillem de Soldevila	carrer dels Ferrers
37r	Francoi Oliu	carrer dels Ferrers
37r	Antoni, tintorer	carrer dels Ferrers
37v	Jaume Simon	Corral
37v	Joan Mateu	Corral
38r	Muller de Joan Barberà	Corral
38r	Antoni Amorós	Corral
38v	Martí Daroca	Corral
39r	Joan Daviu	Corral
40r	Miquel Caydi [Saidi?], garbeller	Corral
40r	Arnau Cervià	Corral
40r	Domingo d'Alcanadre	Corral
40r	madona Daviu i sos fills	Corral
40v	Simó Marí	carrer de la Corderia
40v	Bernat Queralt	carrer de la Corderia
40v	(Martí d'Alcorissa) ²¹⁷	carrer de la Corderia
41r	Pere Puges	carrer de la Corderia
41v	Salvador Salt	carrer de la Corderia
41v	Pere Tiho [Tió?], fuster	carrer de la Corderia
41v	Bernat Oriol, menor	carrer de la Corderia
41v	Joan Duran	carrer de la Corderia
42r	Bernat Oriol, major	carrer de la Corderia
42r	Antoni Martí, hortolà	carrer de la Corderia
42v	Francesc Redonelles	carrer de la Corderia
42v	Martí Dalmau	carrer de la Corderia
43r	(Antoni Dalmau, corder) ²¹⁸	carrer de la Corderia

-Quota d'1 sou:

3r	muller de Romeu Comdor	carrer Major
3r	<alberg d'Antoni Solà, quondam, que ara és de Bernat Solà>	carrer Major
3r	<alberg de Gabriel Lledó>	carrer Major
3r	Lluís Ferrandiç	carrer Major
4r	Gabriel Solzina	carrer Major
4r	Joan Calvó	carrer Major
4r	<alberg i farraginal d'en Ganso>	carrer Major
4r	Dalmau Colomer	carrer Major
5r	pubill (o pubilla) de Pere Banastull ²¹⁹	carrer Major

217. Al marge: "vaccat".

218. Al marge: "vaccat".

219. Escrit, tanmateix, Banastill.

5v	Joan Cortals	carrer Major
6r	mestre Terri, sabater	carrer Major
6r	Guillem Joan, bracer	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles
6r	Pere Móra	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles
6v	Antoni de Tola, sard	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles
6v	Bernat Montpaó	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles
7v	Francoi Burgar	carrer d'en Suau
7v	muller de Pere Burgar	carrer d'en Suau
8r	Antoni Suau	carrer d'en Suau
8r	Berenguer Sartre	carrer d'en Suau
8r	<Lluís Arlabau, per un alberg i cert censal que redimí>	carrer d'en Suau
8r	Valentí, assaonador	carrer d'en Suau
8v	Bernat Faudós, àlies lo Rei, pescador	carrer de n'Escart
8v	Bernat Giner	carrer de n'Escart
8v	madona Ermena	carrer de n'Escart
9r	(en) Marí	carrer de n'Escart
9r	muller d'Arnau Serra	carrer de n'Escart
9r	Macià Carcases	portal de Predicadors
9r	Antònia, muller d'en Santander	portal de Predicadors
9v	na Carcases	portal de Predicadors
9v	Pere Reguer, bracer	portal de Predicadors
9v	Guillem Capafonts, donat de Centcelles	portal de Predicadors
10r	Francesc Domingo, àlies Bacó	plaça de Sant Miquel
10r	Arnau Messeguer	plaça de Sant Miquel
10v	(Miquel de Saragossa, pedrapiquer) ²²⁰	plaça de Sant Miquel
11r	fill de Vicenç Marí	carrer d'en Sitges
11r	Narcís Gallart, corredor	carrer d'en Sitges
11r	muller i fills de Pere Virgili, hortolà	carrer d'en Sitges
11r	Antoni Miquel	carrer d'en Sitges
11r	<alberg de na Martina, difunta>	carrer d'en Sitges
11r	Pere Bru	carrer d'en Sitges
11r	Antoni Saurina, cisteller	carrer d'en Sitges
11v	Antoni Comes	carrer d'en Sitges
11v	Guillem de Montoliu, corredor	carrer d'en Sitges
12v	Pasqual Pouvell	Civaderia
12v	Joan Gargallo	Civaderia
12v	en Grassa	Civaderia
12v	madona Argilaga	Civaderia
13r	fill de Ramon Andreu	Civaderia
13v	Joan Solsona	Civaderia
13v	muller de Marquet Riera	Civaderia
14r	fill del dit [Antoni] Gamondi	Civaderia
14r	Pere Castell, trompeta	Civaderia
14r	Jaume Savall, hortolà	Civaderia

220. Quota contributiva no inclosa a la suma de pàgina, amb la següent indicació marginal: "non habet".

14r	muller de Salvador Ermena	Civaderia
14r	Rodrigo de Santander, àlies Fuster	Civaderia
14r	<béns de na Savalla>	Civaderia
14r	fill de Guerau de l'Albiol	Civaderia
14v	na Colla	Civaderia
14v	Francesc Cases	Civaderia
14v	<Jaume Mestre, per propietats que n'ha comprades>	Civaderia
15r	Joan Franc, convers, sabater	carrer de l'Escrivania
15r	pubill de Joan Antoni	carrer de l'Escrivania
15v	Mateu Simó	carrer dels Pintors
15v	Antoni Llobera	carrer dels Pintors
15v	muller de Joan Virgili	carrer dels Pintors
15v	Pere Morell	carrer dels Pintors
16r	<Jaume Teixidor, per un alberg>	carrer dels Pintors
16v	muller de Nicolau Castell, difunt	carrer dels Pintors
16v	Joan Salvador	carrer dels Pintors
16v	Jaume Marc, sastre	carrer dels Pintors
17r	na Constança, conversa	carrer dels Pintors
17r	Arnau Castellet	carrer dels Pintors
17v	Joan de Sòria	carrer dels Pintors
17v	Jaume Ponç, bracer	carrer dels Pintors
18r	Pere Banastull, convers	carrer de la Portella i d'en Manresa
18v	Gabriel Ampurdà	carrer de la Portella i d'en Manresa
19r	<alberg de Bernat Ponç>	carrer de la Portella i d'en Manresa
19v	Jaume Albanell	carrer de la Portella i d'en Manresa
19v	na Coscollosa	carrer de la Portella i d'en Manresa
20r	Pere Bassa, pescador	carrer de la Portella i d'en Manresa
20r	Bartomeu Codina	carrer de la Portella i d'en Manresa
20v	madona Perpinyana	carrer de la Portella i d'en Manresa
20v	Mínguet Punyera	carrer de la Portella i d'en Manresa
20v	Pere Hortonedà o muller	carrer de la Portella i d'en Manresa
20v	muller de Ramon Bruguera, més jove	carrer de la Portella i d'en Manresa
21r	Gabriel Sopera, manyà	Cuirateria
21v	Arnau Jover	Cuirateria
21v	mare [de Bernat d'Avinyó]	Cuirateria
22r	madona Berga	Cuirateria
22r	Antònia, muller d'Antoni Joan	Cuirateria
23r	Joan Cerdanet	plaça de les Cols
23r	mestre Ans, mercer	plaça de les Cols

23v	gendre [de Bernat Codina]	plaça de les Cols
24r	Joan Gassol i na Roda, sa germana	plaça de les Cols
24v	Ramon Sala	plaça de la Jueria
24v	Felip Salmonià, sastre	plaça de la Jueria
24v	Pere Miquel, hortolà	plaça de la Jueria
24v	Joan Solsona	plaça de la Jueria
24v	mossèn Nicolau Martí	plaça de la Jueria
25v	Pere Traver	plaça de la Jueria
26r	Francesc Pentinat	plaça de la Jueria
26r	Antoni Traver	plaça de la Jueria
26r	Antoni Artús	plaça de la Jueria
26r	Bernat Pi	plaça de la Jueria
26r	Bernat Amenós	plaça de la Jueria
26v	Francesc Cirós	carrer d'en Granada
27r	Arnau Gonçalbo, àlies Mandra	carrer d'en Granada
28r	Domingo, gendre de na Sadolla	carrer d'en Granada
28v	Garcia, gendre de na Mata	Puig de Pallars
28v	Antoni Fuster, hortolà	Puig de Pallars
28v	Martí d'Altafulla	Puig de Pallars
28v	Pere Forès, sastre, i muller Clara	Puig de Pallars
29r	Arnau Ferrer, gendre de na Mercera i sa sogra	Puig de Pallars
29v	Francesc Albalat	Puig de Pallars
29v	Bartomeu Gra, pescador	Puig de Pallars
29v	Bernat Soler, àlies Garro	Puig de Pallars
29v	Francesc Tallada	Puig de Pallars
29v	Antoni Soler	Puig de Pallars
29v	Antoni Messeguer	Puig de Pallars
30r	Francesc Soler, fosser	Puig de Pallars
30r	Pere Pujol	Puig de Pallars
30r	Antoni Olzina, prohom	Puig de Pallars
30r	Berenguer Mucarra	Puig de Pallars
30r	Guillemó, forner	Puig de Pallars
30v	na Rafaela	Puig de Pallars
31r	Bonanat Rovira	Puig de Pallars
31r	Pere de Déu, àlies Llobets, bracer	Puig de Pallars
31r	en Magrinyà	Puig de Pallars
32v	Domingo Dolç, pentinador	plaça d'en Cabot
32v	Santmartí, teixidor	plaça d'en Cabot
32v	madona Tecla Vallesa	plaça d'en Cabot
33r	Ramon Viacamp	plaça d'en Cabot
33r	Francesc Mascaró	plaça d'en Cabot
33v	na Menaguerra	carrer d'en Talavera
34r	muller de Bernat Pontons	carrer d'en Talavera
34r	fill d'en Creus	carrer d'en Talavera
34r	Joan de Gandia	carrer d'en Talavera
34r	muller d'en Martí, sabater	Carnisseria
34r	muller de Francesc Rodera	Carnisseria
34r	Bernat Conesa	Carnisseria
34r	<Joan Vergés, major, per l'alberg>	Carnisseria
34v	Pere Giner, convers	Pescateria

34v	na Comes	Pescateria
34v	Joan de Calatayud	Pescateria
35r	Joan Soler	Pescateria
35v	Antoni Gassol	Pescateria
36r	<Bernat Salom, per l'alberg>	Pescateria
36r	pubilles de n'Arnuf	Pescateria
36r	Bernat Penedès	Pescateria
36v	Antoni Tallada, sastre convers	Pescateria
36v	Guillem Asbert, sabater	Pescateria
36v	Joan Gavalrà, sastre	Pescateria
36v	(en) Dalmau, sabater convers	Pescateria
37r	en Mianès	carrer dels Ferrers
37r	Joan Veciana	carrer dels Ferrers
37r	na Bugarana i na Maria, sa filla	carrer dels Ferrers
37v	n'Aleu de Reus	Corral
37v	Pere Plans, baster	Corral
37v	Pere Salena	Corral
38r	Berenguer Cigó [Sitjó?]	Corral
38r	Antoni Alguer	Corral
38r	muller d'Arnau Cerdà	Corral
38v	Ramon de Muro	Corral
38v	Berenguer Sala	Corral
38v	Miquel de Moneva	Corral
38v	... ²²¹	Corral
39r	(en) Blasco	Corral
39r	Pere Andreu	Corral
39r	Pasqual Llopis	Corral
39r	Antoni Coscó	Corral
39v	Joan de Vedo	Corral
39v	Bernat Gerona	Corral
39v	Antoni Vallmanya	Corral
39v	Arnau Vallmanya	Corral
39v	Feliu Puig	Corral
40r	Bernat Colomer, matalasser	Corral
40r	na Vidala, flequera	Corral
40r	muller i fill de Bernat Martí, hortolà	Corral
40v	muller d'Arnau Porta	carrer de la Corderia
41r	Pericó Gispert	carrer de la Corderia
41r	Pere Oriol	carrer de la Corderia
41v	Bernat Soler	carrer de la Corderia
41v	Francoi Martí, fuster	carrer de la Corderia
41v	Joan Cigo [Sitjó?]	carrer de la Corderia
42r	Francoi Figuera	carrer de la Corderia
42r	na Cigona, muller de Guerau Cigo [Sitjó?]	carrer de la Corderia
42r	Mateu Calvet, fuster	carrer de la Corderia
42r	Guim Portella	carrer de la Corderia
42v	Francesc Corts	carrer de la Corderia
43r	Daniel Sòria	carrer de la Corderia
43v	Antoni Belsa	carrer de la Corderia
43v	Joan Fangues	Port

221. El nom d'aquest contribuïent, pràcticament indesxifrabl: escrit quelcom semblant a "pinpirino".

-Quota de mig sou:

7v	<Berenguer Gibert de Barcelona, per una botiga>	carrer de mossèn Joan d'Olzinelles
9v	muller de Pere de Vic	portal de Predicadors
10r	Pere Palau	plaça de Sant Miquel
10v	Pere Roca, bastaix	plaça de Sant Miquel
11v	Pere Torrabadal	Carrer d'en Sitges
13r	Nicolau Prats	Civaderia
13r	Ferrer Martre	Civaderia
14r	mare de Miquel Martí	Civaderia
14r	na Canyelles	Civaderia
14v	Ramon Garriga	Civaderia
14v	Berenguer Arnau, porter de Capítol	Civaderia
15r	Alfonso Peris, bastaix	carrer de l'Escrivania
15r	muller de Guillem Roda, vídua	carrer de l'Escrivania
15r	na Rodona	carrer de l'Escrivania
17r	<alberg de mestre Lluís de Girona>	carrer dels Pintors
17r	Jaume Sabater, saig	carrer dels Pintors
17v	Maria, muller de Jaume Marcó, difunt	carrer dels Pintors
18r	Francoi Puig	carrer de la Portella i d'en Manresa
18r	Antoni Martí, pescador	carrer de la Portella i d'en Manresa
18v	(en) Cortey, sabater	carrer de la Portella i d'en Manresa
19r	el bord Caldes	carrer de la Portella i d'en Manresa
20r	Andreu Camós	carrer de la Portella i d'en Manresa
21r	mestre Guillami, sabater	Cuirateria
21v	madona Conxella	Cuirateria
24v	na Bartolina	plaça de la Jueria
25r	na Blanca, conversa	plaça de la Jueria
25r	na Blanca, muller d'en Ginyet, albardaner	plaça de la Jueria
25r	Joan Llorenç, pescador	plaça de la Jueria
25r	Guillem Bemitxo	plaça de la Jueria
25r	Martí Pallarès, marit de na Florida	plaça de la Jueria
25v	filla [de madona Arrovera], vídua	plaça de la Jueria
26v	na Maria Bellota	carrer d'en Granada
27v	madona Ollera, sogra [d'Antoni Carni]	carrer d'en Granada
27v	Francesc Roses	carrer d'en Granada
28r	na Borrella	carrer d'en Granada
28r	na Mata	carrer d'en Granada
28v	na Santromana	Puig de Pallars
28v	na Aguilara	Puig de Pallars
28v	Pere Aleu	Puig de Pallars
29r	muller d'en Domingo, pastor	Puig de Pallars
29r	muller d'Antoni Pasqual, pastor	Puig de Pallars
30v	na Colla, candelera	Puig de Pallars
30v	na Déulovol	Puig de Pallars
31v	madona Selmeta	carrer de Santes Creus

32r	madona Arqués	carrer de Santes Creus
33v	na Bartomona d'en Codina	carrer d'en Talavera
36v	Jordi d'en Redonelles	carrer dels Ferrers
37v	na Cavera	Corral
38r	muller de Francesc Barberà	Corral
39r	Guillem Castellnou	Corral
39r	Bernat Cano [Cavó?]	Corral
39r	na Caplena	Corral
39r	na Reïnera	Corral
39v	(en) Terça, teixidor	Corral
39v	muller de Jaume Llobet	Corral
39v	Francesc Oller	Corral
41v	muller de Ramon Esteve, difunt	carrer de la Corderia
41v	Alfonso Esteve	carrer de la Corderia
42v	na Tosquella, vídua	carrer de la Corderia
43v	Gonçalbo del Porto	carrer de la Corderia
43v	na Termenesa	carrer de la Corderia
43v	(en) Perri	Port

-Sense quota (amb asterisc: els declarats miserables):

5v	<béns de Ramon Berenguer Sagarriga>	carrer Major
10v	Berenguer Aiguader, cisteller*	plaça de Sant Miquel
17v	<béns de Bernat de Morelló>	carrer dels Pintors
18v	Arnau Ferrer	carrer de la Portella i d'en Manresa
18v	Eulàlia, muller d'en Sosia, difunt	carrer de la Portella i d'en Manresa
21v	(Francesc Gualbes) ²²²	Cuirateria
25v	na Roja*	plaça de la Jueria
25v	na Llesques*	plaça de la Jueria
26v	Domingo Benencasa	carrer d'en Granada
26v	Jaume Vinyes o sa muller*	carrer d'en Granada
28r	na Benencasa*	carrer d'en Granada
29v	muller d'Antoni Pallarès*	Puig de Pallars
29v	na Carbonella*	Puig de Pallars
30v	muller de Vicenç Marí*	Puig de Pallars
31r	Pere Antoni, "manobrer"*	Puig de Pallars
31r	mossèn Francesc de Menaguerra, fill [de Francesc]	Puig de Pallars
39v	na Martra*	Corral
43r	na Ferrana*	carrer de la Corderia
43v	mestre del tint	Port

222. A més de no tenir assignada cap quota, el nom apareix ratllat.